

**UCHWAŁA NR XLV/288/21
RADY GMINY NOWOSOLNA**

z dnia 27 października 2021 r.

**w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami
dla Gminy Nowosolna na lata 2021-2024”**

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9 i art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372) oraz art. 87 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021 r. poz. 710 i poz. 954) po uzyskaniu opinii Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 7 września 2021 r. uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2021 - 2024”, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Nowosolna.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od daty ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego.

Przewodnicząca Rady
Gminy Nowosolna

**Małgorzata Kamińska-
Bruszevska**

Załącznik do uchwały Nr XLV/288/21
Rady Gminy Nowosolna
z dnia 27 października 2021 r.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2021-2024

gmina
NOWOSOLNA

Łódź, dnia 27 października 2021 r.

Urząd Gminy Nowosolna

SPIS TREŚCI

1. CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY NOWOSOLNA NA LATA 2021 - 2024	2
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY NOWOSOLNA	4
3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE .5	
4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO .7	
4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	7
4.2 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa.....	13
5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	20
6. NAWIĄZANIE DO STRATEGICZNYCH DOKUMENTÓW DOTYCZĄCYCH DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	21
7. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY	23
8. ZINTEGROWANE PODEJŚCIE DO OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY NOWOSOLNA NA LATA 2021 - 2024	24
9. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY	26
9.1 Informacje ogólne o Gminie Nowosolna	26
9.2 Zarys historii obszaru Gminy Nowosolna	26
9.3 Wyróżnione elementy dziedzictwa kulturowego Gminy Nowosolna.....	29
9.4 Krajobraz kulturowy	41
9.5 Ewidencja zabytków	43
9.6 Obiekty ruchome z terenu gminy Nowosolna wpisane do rejestru WKZ.....	51
9.7 Dziedzictwo kultury niematerialnej.....	52
9.7.1 Symbole Gminy Nowosolna	56
9.7.2 Podania i legendy	58
9.7.3 Imprezy cykliczne w Gminie Nowosolna związane z kulturą i tradycją, integrujące mieszkańców.....	59
10. BILANS WALORÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY NOWOSOLNA	60
11. ZAŁOŻENIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY NOWOSOLNA .63	
12. WSKAZANIA DO DOKUMENTÓW WYŻSZEGO RZĘDU	100
13. MOŻLIWE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY NOWOSOLNA	101
14. REALIZACJA I FINANSOWANIE ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY NAD ZABYTKAMI	109
15. PODSUMOWANIE	109

1. CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY NOWOSOLNA NA LATA 2021 - 2024

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2021-2024 stanowi kontynuację Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2017 - 2020 przyjętego przez Radę Gminy Nowosolna dnia 31 marca 2017 r. uchwałą nr XXXIII/211/17 (ogłoszonego w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego w dniu 21.04.2017 r., pod poz. 2296), z którego Wójt sporządził Sprawozdanie z realizacji z lat 2017 – 2018 przyjęte Uchwałą Nr XVI/94/19 Rady Gminy Nowosolna z dnia 26.11.2019 r.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2021-2024 zawiera elementy sprawozdania zrealizowanego w latach 2017-2018.

Głównym założeniem sporządzanego dokumentu jest zamierzone modelowanie indywidualnego dziedzictwa kulturowego i eksponowanie jego wyjątkowych potencjałów, co przyczyni się do propagowania dobrobytu kultury materialnej i niematerialnej, zacieśniania więzi lokalnych, podtrzymywania obyczajów regionalnych i podniesienia atrakcyjności rekreacyjnej Gminy Nowosolna.

Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2021 r. poz. 710.) Wójt został zobligowany do **założenia Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Nowosolna**. Zgodnie z wytycznymi Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w Warszawie **ewidencja została przyjęta zarządzeniem Wójta**.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2021 - 2024 zakłada, że celem nadrzędnym jest przeprowadzenie działań rewitalizacyjnych i rewaloryzacyjnych zabytkowych obszarów i obiektów gminy, będących genezą chwały i postumentem rozwoju obszaru.

Tak sprecyzowany cel priorytetowy potrzebuje silnego analitycznego współdziałania i zaangażowania jednostek i instytucji odpowiedzialnych za ochronę zabytków, propagowanie kultury, edukację oraz poprawę stanu zabytków.

Pozwoli to na:

- wznowienie zintegrowanych, kompleksowych działań zmierzających do zahamowania wzrastającej degradacji dziedzictwa kulturowego,
- ujednoczenie systemowych działań renowacyjnych i rewaloryzacyjnych,
- poprawę walorów i wartości obszarów i obiektów zabytkowych oraz ich wykorzystanie dla rozwoju turystyki i propagowanie dziedzictwa,
- kształtowanie poczucia odpowiedzialności za zasoby dziedzictwa kulturowego,
- wzmocnienie więzi społeczności lokalnych,
- właściwe zdyskontowanie środków finansowych z wykorzystaniem funduszy pomocowych Unii Europejskiej.

Poza tym, podjęcie systemowych działań dotyczących wszystkich wymienionych elementów składających się na dziedzictwo kulturowe przyczyni się do powstania wyniku synergii, co pozytywnie wpłynie na rezultat docelowy.

Ochrona zabytków zgodnie z art. 4 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2021 r. poz. 710) oznacza działania organów administracji publicznej mające na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Zgodnie z art. 7 ww. ustawy istnieją cztery formy ochrony zabytków:

- 1) wpis do rejestru zabytków,
- 2) uznanie za pomnik historii,
- 3) utworzenie parku kulturowego,
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku (Dz.U. z 2021r. poz. 710) w art. 4 wyróżnia ochronę obiektów i obszarów zabytkowych, sprawowaną przez administrację publiczną i opiekę nad zabytkami, zgodnie z art. 5 sędowaną na właścicieli lub posiadaczy zabytków. Zatem z mocy prawa udział w działaniach ochronnych, pracach ratowniczych i zapobiegawczych został powierzony organom władzy państwowej wszystkich jednostek, od Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego po Wójta, właścicieli oraz posiadaczy zabytków. Odpowiedzialność jednostek poszczególnych szczebli administracyjnych dodatkowo regulują Ustawy dotyczące jednostek samorządowych. Ustawa o samorządzie województwa z dnia 5 czerwca 1998 r. z późn. zm., w art. 14 pkt 1 ust. 3, odpowiedzialność za kulturę, ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami cedeuje na samorząd województwa.

Z kolei ustawa o samorządzie powiatowym z dnia 5 czerwca 1998 r. z późn. zm. w art. 4 pkt 1 ust.7 określa odpowiedzialność powiatu za zadania publiczne z zakresu kultury i ochrony zabytków. Zapisy art. 7 pkt 1 ust. 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym zadania obejmujące ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami przypisują urzędowi gminy.

Zakładanym rezultatem wdrażania Gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2021 – 2024 będzie polepszenie stanu obszarów i obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków przyjętej zarządzeniem Wójta Gminy Nowosolna, podniesienie ich roli m. in, poprzez promocję najcenniejszych obszarów gminy oraz kształtowanie produktów regionalnych i wzmocnienie tradycji etnograficznych, co wpłynie na aktywizację mieszkańców w działaniach na rzecz zachowania regionalnego dziedzictwa kulturowego.

Narzędziem zmierzającym do osiągnięcia założonych efektów jest ustalenie możliwości pozyskiwania środków finansowych na działania związane z zachowaniem materialnego i niematerialnego dziedzictwa Gminy Nowosolna.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY NOWOSOLNA

Zgodnie z artykułem art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U. z 2021 r. poz. 710.) Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Nowosolna przyjęta zarządzeniem Wójta Gminy Nowosolna jest podstawą do sporządzania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2021-2024.

Artykuł 87 ust. 1 ww. ustawy obliguje Wójta do obowiązku sporządzania na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami.

Ustawa określa, że Gminny Program ma na celu, w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Trzecią edycję Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2021 - 2024 w myśl art. 87 ust. 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2021 r. poz. 710) opiniuje Wojewódzki Konserwator Zabytków. Następnie dokument przyjmuje Rada Gminy.

Upowszechnienie dokumentu następuje poprzez ogłaszanie w Wojewódzkim Dzienniku Urzędowym, zgodnie z art. 87 ust. 1 ww. ustawy.

Po 2 latach Wójt zgodnie z ww. ustawą (art. 87 ust. 5) sporządza sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2021 - 2024 za okres dwóch lat jego obowiązywania i przedstawi wnioski Radzie Gminy i przekaże dokument Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Narzędziami służącymi sprawowaniu opieki nad obiektami i obszarami zabytkowymi, są akty prawne ogólnościowe, Unii Europejskiej i krajowe.

Dokumentami ogólnościowymi są konwencje opracowane pod egidą ONZ (UNESCO). Konwencja UNESCO w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, która została ustanowiona w 1972 r. w Paryżu, umożliwiła wyróżnienie obszarów i obiektów mających „najwyższą powszechną wartość” poprzez Wpisanie na „Listę Dziedzictwa Światowego UNESCO”.

Unia Europejska reguluje kwestie związane z ochroną dziedzictwa kulturowego w Traktacie z Maastricht z 2 lutego 1992 r., Rozporządzeniu Rady EWG z dnia 9 grudnia 1992 r. w sprawie wywozu dóbr kultury, Dyrektywie Rady EWG z dnia 15 marca 1993 w sprawie zwrotów przedmiotów kultury wyprowadzonych niezgodnie z prawem z obszaru państwa członkowskiego oraz w Programie Kultura 2000.

Zapisy odnoszące się do ochrony zabytków w Polsce zamieszczono w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku, w której zgodnie z artykułem 5 ochrona zabytków należy do konstytucyjnych obowiązków państwa.

Głównym aktem prawnym, regulującym zagadnienia związane z dziedzictwem kulturowym jest ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2020 r. poz. 282, 782, późniejszymi zmianami), która uwzględnia podział na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami.

Zgodnie z art. 3 “zabytek” to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z art. 4 ochrona zabytków jest sprawowana przez organy administracji publicznej, które są odpowiedzialne za kontrolowanie zabytków oraz prawne i finansowe działania prowadzące do zachowania ich w dobrym stanie.

Art. 5 w/w ustawy określa, że opiekę nad zabytkiem sprawują właściciele lub posiadacze zabytków, którzy zostali zobligowani do dbałości o obiekty i obszary zabytkowe poprzez ich właściwe wykorzystywanie, remontowanie i udostępnianie.

W świetle art. 6 ochronie i opiece podlegają:

- zabytki nieruchome będące m. in. krajobrazami kulturowymi, układami urbanistycznymi i ruralistycznymi i zespołami budowlanymi, dziełami architektury i budownictwa, obiektami techniki, cmentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni, miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- zabytki ruchome będące, np. dziełami sztuki i pamiątkami historycznymi, wytworami techniki, materiałami bibliotecznymi, instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła, przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- zabytki archeologiczne będące np. pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyskami, kurhanami, relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej .

Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Ustawa w art. 7 określiła pięć prawnych formy ochrony zabytków, którymi są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 3) uznanie za pomnik historii;
- 4) utworzenie parku kulturowego;
- 5) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Do kompetencji Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej należy obejmowanie ochroną prawną w drodze rozporządzenia najcenniejszych obszarów i obiektów zabytkowych poprzez uznanie ich za pomnik historii.

Zadania administracji rządowej w zakresie zachowania dziedzictwa polegają na obejmowaniu ochroną zabytków poprzez wpis do rejestru zabytków na mocy decyzji WKZ, prowadzeniu wojewódzkiej ewidencji zabytków, uzgodnieniu i opiniowaniu dokumentów planistycznych i inwestycyjnych oraz sprawowaniu kontroli nad nimi.

Samorządy ochronę zabytków podejmują poprzez możliwość tworzenia parków kulturowych na mocy uchwały Rad Gmin. Park kulturowy przekraczający granice gminy zgodnie z art.16 ust. 5 może być utworzony i zarządzany na podstawie zgodnych uchwał rad gmin (związku gmin), na terenie których ten park ma być tworzony. Do obowiązków samorządów lokalnych należy również prowadzenie gminnych ewidencji zabytków i opracowanie gminnych i powiatowych programów opieki nad zabytkami.

Samorządy tworzą również ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Ponadto uregulowania prawne dotyczące opieki i ochrony nad zabytkami znajdują się w wielu innych obowiązujących ustawach, w tym w:

1. ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym
2. ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane
3. ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska
4. ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody
5. ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami
6. ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej
7. ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie
8. ustawie z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu
9. ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym
10. ustawie z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

1. ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach
2. ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

➤ Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami

Krajowy Programu Ochrony Zabytków na lata 2019-2022 określa warunki dla zapewnienia wspomnianej ochrony poprzez:

1. Cel szczegółowy: „Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego” - wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym; - wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym.
2. Cel szczegółowy: „Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami” - merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami - podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego.

3. Cel szczegółowy: „Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa” - upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa i jego wartości - tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

Cele Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego są spójne z celami na szczeblu krajowym i są również kompatybilne z dotychczasowymi założeniami.

Dotychczasowy krajowy program opieki nad zabytkami wyznaczał cele i kierunki działań polegających na wzmocnieniu ochrony i opieki nad materialną częścią dziedzictwa kulturowego. W swoich priorytetowych celach ma poprawę stanu zabytków, a przede wszystkim uporządkowanie działań w sferze ochrony zabytków poprzez stosowanie podstawowych zasad konserwatorskich:

1. „po pierwsze nie szkodzić”;
2. maksymalnie szanować oryginalną substancję zabytkową i wszystkie jej wartości (materialne i niematerialne);
3. minimalizować niezbędną ingerencję (powstrzymywać się od działań niekoniecznych);
4. usuwać to i tylko to, co na oryginał działa niszcząco;
5. zachować czytelność i odróżnialność ingerencji;
6. dochowywać odwracalności metod i materiałów;
7. wykonywać wszelkie prace zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższy poziomie.

Powyższe zasady dotyczą postępowania konserwatorów, pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, budowlanych, archeologów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.

W tezach do krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały wyznaczone następujące cele:

1. W zakresie uwarunkowań ochrony i opieki nad zabytkami
 - pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków nieruchomych; określenie kategorii i stopnia zagrożeń;
 - pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków ruchomych; określenie kategorii i stopnia zagrożeń;
 - pełna ocena stanu krajowego zasobu dziedzictwa archeologicznego; określenie kategorii i stopnia zagrożeń oraz wyznaczenie stref o szczególnym zagrożeniu dla zabytków archeologicznych;
 - objęcie skuteczną i zorganizowaną ochroną przynajmniej najcenniejszych zabytków techniki;
 - pełna ocena stanu krajowego zasobu pomników historii i obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa; określenie kategorii i stopnia zagrożeń;

- ocena stanu służb i możliwości wypełniania całokształtu zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami;
 - ocena stanu i stopnia objęcia opieką zabytków w poszczególnych kategoriach; doskonalenie, rozwijanie oraz podnoszenie efektywności i skuteczności instytucjonalnej oraz społecznej ochrony i opieki nad zabytkami;
 - udoskonalenie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym i zabytkami.
2. W zakresie działań o charakterze systemowym:
- powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, urbanistyczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa;
 - realizacja powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe, obejmujące dobra kultury i natury; stworzenie warunków pełnoprawnego partnerstwa Polski w strukturach jednostek unijnych, wyspecjalizowanych w ochronie dziedzictwa i krajobrazu kulturowego;
 - przygotowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego, wytyczającej główne założenia koncepcji ochrony w Polsce; wprowadzenie jej do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach i na wszystkich poziomach zarządzania i gospodarowania;
 - wypracowanie metod zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym w szczególności obiektami z listy światowego dziedzictwa UNESCO i pomnikami historii oraz parkami kulturowymi; wypracowanie systemu stałego podnoszenia jakości prac prowadzonych w dziedzinie ochrony i opieki nad zabytkami.
3. W zakresie systemu finansowania:
- stworzenie stabilnego i przejrzystego systemu finansowania, zasilanego środkami pochodzącymi nie tylko z budżetu, ale także z odpisów podatkowych, podatków płaconych przez użytkowników obiektów zabytkowych, w tym z usług turystycznych, z kar za niszczenie i nieprawidłowe użytkowanie zabytków i z innych źródeł.
4. W zakresie dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania:
- stworzenie systemu stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach i stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji; stworzenie warunków do realizacji ustawowego obowiązku dokumentowania wszystkich prac przy wszystkich grupach i typach obiektów zabytkowych;
 - gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania, postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich, zagrożeniach, prawidłowości zarządzania i bezpieczeństwie użytkowania obiektów zabytkowych oraz o innych formach ochrony dziedzictwa;
 - wytworzenie mechanizmów wiążących naukę z praktyką; wypracowanie i wprowadzenie szczegółowych zasad ochrony dziedzictwa w planach zagospodarowania przestrzennego;

wypracowanie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych.

5. W zakresie kształcenia i edukacji:

- utrzymanie i doskonalenie dotychczas wypracowanego systemu kształcenia w dziedzinie konserwacji i ochrony; zorganizowanie systemu podnoszenia kwalifikacji w każdej grupie zawodowej pracującej na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego; weryfikacja wszystkich dotychczas na drodze pozaakademickiej nabytych uprawnień poprzez stworzenie systemu akredytacji i uznawalności wykształcenia;
- kształcenie społeczeństwa w duchu poszanowania dla autentyzmu oraz wartości materialnych i niematerialnych wspólnego, wielokulturowego dziedzictwa; budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony i dawności zabytków odczytywanych jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków;
- upowszechnianie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej; tworzenie mechanizmów ekonomicznych sprzyjających prawidłowemu traktowaniu obiektów zabytkowych.

6. W zakresie współpracy międzynarodowej:

- wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie;
- oparcie działań na pojęciu wspólnego dziedzictwa kultury ludzkości, w szczególności „Europy – wspólnego dziedzictwa kultury”, w którym wyzwaniem stanowią „obszary dwu- lub wielokulturowe”; troska o ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.

➤ **Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury**

Na podstawie przyjętej przez Radę Ministrów 21 września 2004 r. Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 MKiDN rozwinęło i uzupełniło jej zakres do roku 2020.

Celami Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 są:

Cel strategiczny: zrównoważenie rozwoju kultury w regionach.

Cele cząstkowe:

1. wzrost efektywności zarządzania sferą kultury;
2. zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju i dostępie do kultury;
3. wzrost udziału kultury w PKB;
4. zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków;
5. modernizacja i rozbudowa infrastruktury kultury;
6. wzrost uczestnictwa w kulturze;

7. rozwój szkół artystycznych i zwiększenie liczby godzin edukacji kulturalnej w programach szkolnych;
8. efektywna promocja twórczości;
9. promocja polskiej kultury za granicą;
10. ochrona własności intelektualnej i walka z piractwem;
11. wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej w systemie upowszechniania kultury;
12. rozwój przemysłów kultury: kinematografia, media, wydawnictwa, fonografia, design.

Cele niniejszego Narodowej Strategii Rozwoju Kultury będą realizowane w ramach celu częściowego nr 4: Zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków. Poza przesunięciem daty końcowej, wprowadzono 11 programów operacyjnych, jako system realizacyjny Narodowej Strategii Rozwoju Kultury, związany z finansowaniem działalności kulturalnej z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

➤ **Strategia rozwoju kapitału społecznego 2030**

Strategia rozwoju kapitału społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030, która została przyjęta przez Radę Ministrów uchwałą nr 155 dnia 27 października 2020 r. Jako cel główny wskazano - wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków, który odnosi się do zagadnień jednego z obszarów wpływających na osiągnięcie celów SOR: Kapitał ludzki i społeczny. Jest on również powiązany z realizacją działań wskazanych w poszczególnych obszarach dla wszystkich trzech celów szczegółowych Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju.

Cel główny SRKS2030 doprecyzowują trzy cele szczególne:

- Cel szczegółowy 1: Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne;
- Cel szczegółowy 2: Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich;
- Cel szczegółowy 3: Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.

➤ **Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030**

Dokument przyjęty uchwałą nr 239 Rady Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. stanowi najważniejszy akt dotyczący ładu przestrzennego Polski. Założonym celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Koncepcja ta kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, bowiem decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego. W znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu;
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na obszarach o niższym reżimie ochronnym;
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich;
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, pokolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

Koncepcja wskazuje, że wzmocnienie ładu przestrzennego na poziomie zarządzania zasobem krajobrazów kulturowych i przyrodniczych będzie jednocześnie służyło wdrożeniu zapisów Konwencji Krajobrazowej Rady Europy.

➤ **Strategia na rzecz Odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020
(z perspektywą do 2030 roku)**

Dokument ten został przyjęty przez Radę Ministrów uchwałą nr 8 z dnia 14 lutego 2017 roku. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej przez Radę Ministrów dnia 25 września 2012 roku.

Omawiany dokument jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa. w jednolitym systemie programowym przedstawia cele do realizacji w horyzoncie lat 2020 i 2030, określa warunki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągnięcia oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów SOR.

Głównym celem Strategii jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

Zadania powiązane z ochroną zabytków zostały uwzględnione w następujących obszarach:

1. Obszar e-państwo – kierunek interwencji:

Budowa i rozwój e-administracji – orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe.

Wyznaczony cel strategiczny:

- digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej – kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego rodzaju zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

2. Kapitał ludzki i społeczny – kierunki interwencji:

Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej.

Działania do 2020 r.:

- wzmocnianie potencjału instytucji kultury o szczególnym znaczeniu – wspieranie instytucji kultury, których wieloletnia działalność i tradycja mają szczególne znaczenie dla celów polityki państwa w obszarze kultury i których dorobek jest ważnym elementem budowania tożsamości kulturowej Polaków oraz narzędziem promocji Polski w świecie;
- wypracowanie systemu wspierania rozwoju sektorów kreatywnych – stworzenie warunków dla rozwoju sektorów kreatywnych w Polsce, które wpłyną na rozwój całego ekosystemu wspierania kultury.

Działania do 2030 r.:

- ochrona i promocja dziedzictwa narodowego – wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocniania kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO);
- wzmocnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

➤ **Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”**

Dokument został stworzony do działań związanych z opieką nad zabytkami i realizowany w ramach dwu komplementarnych priorytetów:

1. rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych;
2. rozwój kolekcji muzealnych.

4.2 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa

Na poziomie wojewódzkim opracowano następujące dokumenty o charakterze strategicznym:

1. Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030
2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego oraz Plan Zagospodarowania Przestrzennego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Łodzi;
3. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2020-2023;
4. Program Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim na lata 2007-2020;
5. Program rozwoju kultury w województwie łódzkim na lata 2014-2020;

6. Wojewódzki plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych województwa łódzkiego

➤ **Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030**

W Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030, przyjętej przez Sejmik Województwa Łódzkiego uchwałą nr XXXI/414/2021 z dnia 6 maja 2021 r., wizja rozwoju województwa w perspektywie 2030, została określona w trzech strategicznych wymiarach rozwoju tj. gospodarczym, społecznym i przestrzennym, brzmi następująco:

„Harmonijnie rozwijające się województwo w centrum Polski, przyjazne rodzinom, mieszkańcom miast i obszarów wiejskich. Region, w którym nowoczesna gospodarka idzie w parze z ochroną walorów kulturowych i przyrodniczych.”

1. STREFA GOSPODARCZA

Cel strategiczny: Nowoczesna i konkurencyjna gospodarka

- Cel operacyjny 1.1 Zwiększenie potencjału badawczego i innowacyjnego
- Cel operacyjny 1.2 Podnoszenie jakości kapitału ludzkiego
- Cel operacyjny 1.3 Wsparcie rozwoju MŚP i sektora rolnego
- Cel operacyjny 1.4 Wzmocnienie gospodarczych przewag w sektorze wytwórczym i usługowym

2. STREFA SPOŁECZNA

Cel strategiczny: Obywatelskie społeczeństwo równych szans

- Cel operacyjny 2.1 Rozwój kapitału społecznego
- Cel operacyjny 2.2 Poprawa stanu zdrowia mieszkańców

- Cel operacyjny 2.3 Ograniczenie skali ubóstwa i wykluczenia społecznego

3. STREFA PRZESTRZENNA

Cel strategiczny: Atrakcyjna i dostępna przestrzeń

- Cel operacyjny 3.1 Adaptacja do zmian klimatu i poprawa jakości zasobów środowiska
- Cel operacyjny 3.2 Ochrona i kształtowanie krajobrazu
- Cel operacyjny 3.3 Zwiększenie dostępności transportowej
- Cel operacyjny 3.4 Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego
- Cel operacyjny 3.5 Racjonalizacja gospodarki odpadami

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 wskazuje, że antropogeniczne zmiany środowiska, w tym m.in. presja urbanizacyjna, są zagrożeniem dla krajobrazu kulturowego i przyrodniczego. Istotą skutecznej ochrony i właściwego kształtowania przestrzeni powinno być zachowanie powiązań pomiędzy walorami przyrodniczymi, krajobrazowymi oraz zabytkowymi. Utrzymanie wartości krajobrazu kulturowego będzie wymagać szeregu działań ochronnych, zwłaszcza ukierunkowanych na zachowanie kompletności i integralności zasobu. w odniesieniu do zdegradowanych zasobów dziedzictwa kulturowego kluczowe znaczenie będzie mieć kontynuacja procesów rewitalizacji, zmierzających do przywracania funkcji użytkowych, w tym m.in. kulturalnych, turystycznych i rekreacyjnych.

Jako kierunki działań w celu operacyjnym 3.2 „Ochrona i kształtowanie krajobrazu”, dokument wskazuje ochronę wartości dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez:

- zachowanie kompletności i integralności zasobu, jako czynnika definiującego krajobraz kulturowy i tożsamość regionalną, ze szczególnym uwzględnieniem historycznych jednostek przestrzennych oraz unikatowych komponentów dziedzictwa m.in. przemysłowego, filmowego, mniejszości narodowych, drewnianego,
- wykorzystanie potencjału dziedzictwa do celów użytkowych (w tym komercyjnych) i promocyjnych (rewitalizacja obszarów zdegradowanych oraz zagospodarowanie obiektów zagrożonych i nieużytkowanych m.in. na funkcje kulturalne, turystyczne i rekreacyjne, zapewnienie należytego stanu zachowania zwłaszcza unikatowych komponentów), z uwzględnieniem walorów krajobrazowych,
- wykorzystanie potencjału dziedzictwa do celów użytkowych (w tym komercyjnych) i promocyjnych (rewitalizacja obszarów zdegradowanych oraz zagospodarowanie obiektów zagrożonych i nieużytkowanych m.in. na funkcje kulturalne, turystyczne i rekreacyjne, zapewnienie należytego stanu zachowania zwłaszcza unikatowych komponentów), z uwzględnieniem walorów krajobrazowych,
- zwiększenie skali i skuteczności ochrony zasobów kulturowych, w tym wspieranie projektów rewitalizacji zabytków, rozszerzenie możliwości finansowania, wspieranie alternatywnych form finansowania dziedzictwa kulturowego np. crowdfunding.

Działanie te powinny zostać uwzględnione w gminnym programie opieki nad zabytkami gminy Nowosolna.

➤ **Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego oraz Plan Zagospodarowania Przestrzennego Miejskiego Obszaru Funkcjonowania Łodzi**

Dokument ten, opracowany z perspektywą do roku 2030+, został przyjęty przez Sejmik Województwa Łódzkiego w 2018 r. Aby chronić tożsamość regionalną, budowaną poprzez pielęgnowanie i kultywowanie wartości lokalnej kultury materialnej i niematerialnej, które są jednym z istotnych elementów dziedzictwa kulturowego, w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego* ujęto m.in. wymagania ładu przestrzennego, urbanistyki i architektury, wymagania ochrony środowiska przyrodniczego, ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury. Województwo łódzkie posiada ogromne walory krajobrazu kulturowego oraz przyrodniczego, jednak wraz z upływem czasu następuje ich degradacja. Aby zapobiec negatywnym oddziaływaniom i ich skutkom, ważne jest by dbać o stan tego krajobrazu, a także kształtować jego nowe wartości.

Do największych problemów z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego w Planie zaliczono:

- znaczną skalę zdegradowanych obiektów i obszarów wymagających rewitalizacji oraz zły stan zachowania wielu zabytków;
- utratę wartości przez miasta-ogrody;
- postępującą niekontrolowaną suburbanizację na obszarach cennych kulturowo w strefach podmiejskich,
- nasilające się konflikty przestrzenne związane z brakiem obwodnic i prowadzeniem ruchu tranzytowego przez centra historycznych miast i wsi, a także wynikające z różnych form działalności gospodarczej, eksploatacji złóż kopalin oraz inwestycji infrastruktury technicznej,
- wprowadzenie obcych form architektonicznych i materiałów wykończeniowych,
- brak zintegrowanego systemu informacji o stanie i potrzebach dziedzictwa kulturowego oraz analiz, studiów i programów opieki nad zabytkami,
- słabo rozwinięte więzi społeczności lokalnych z regionem,
- brak objęcia ochroną prawną cennych obiektów i obszarów zabytkowych będących w ewidencji zabytków,
- brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla wielu obszarów, co skutkuje niekonsekwencją w zarządzaniu przestrzenią, w tym zabytkowymi historycznymi strukturami przestrzennymi,
- brak objęcia ochroną prawną dóbr kultury współczesnej.

Wykorzystanie walorów przyrodniczych, kulturowych i turystycznych regionu w celu kształtowania tożsamości regionalnej jest zasadniczym kierunkiem działań, dotyczących powiązań środowiskowych i kulturowych.

Szansą na poprawę stanu dziedzictwa kulturowego jest moda na turystykę kulturową, dającą możliwości pozytywnej komercjalizacji dziedzictwa kulturowego m.in. poprzez:

- wykorzystanie folkloru, co skutkuje powrotem do kultuwowania tradycji związanych m.in. z twórczością ludową, produktami regionalnymi, ludowymi świętami, przyczynia się do silniejszej identyfikacji z regionem oraz reaktywacji podregionów kulturowych,
- działalność grup rekonstrukcyjnych często wprowadzających nową jakość do przestrzeni zabytkowych,
- wykorzystanie zrewitalizowanych przestrzeni do budowania konkurencyjności gospodarczej.

➤ **Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2020-2023**

Wojewódzki Program przyjęty Uchwałą Sejmiku Województwa Łódzkiego 27 października 2020 r. określa strategiczne cele i zadania w zakresie ochrony dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa łódzkiego, kształtując tym samym politykę rozwoju regionu.

Wizją tego dokumentu jest: „Region wyróżniający się różnorodnością walorów dziedzictwa kulturowego i spuścizny dziejowej, stanowiących podstawę wielokulturowej tożsamości województwa łódzkiego”, zaś jako cel strategiczny przyjęto “zachowanie dla przyszłych pokoleń dziedzictwa kulturowego regionu jako istotnej części spuścizny dziejowej”.

Ten cel strategiczny został podzielony na trzy cele operacyjne:

1. Atrakcyjność krajobrazu kulturowego
2. Zintegrowany system zarządzania dziedzictwem kulturowym
3. Tożsamość kulturowa regionu

dla w/w celów zostały określone działania oraz zadania mające doprowadzić do ich osiągnięcia.

Jednostki samorządów terytorialnych realizują cel Programu m.in. poprzez:

- organizowanie cyklicznych warsztatów służących wymianie doświadczeń nt. działań rewitalizacyjnych i możliwości pozyskiwania środków na ich realizację;
- tworzenie i wdrażanie oprogramowania mającego na celu tworzenie elektronicznej wojewódzkiej bazy danych o zasobach dziedzictwa kulturowego;
- objęcie patronatem konkursów w zakresie rewitalizacji i remontów przeprowadzonych z wykorzystaniem tradycyjnych i innowacyjnych technologii;
- tworzenie list, opracowanie katalogów i organizacja konkursów dotyczących tradycyjnych produktów regionalnych;
- kreowanie marki ŁÓDZKIE;
- opracowywanie i wydawanie informatorów promujących podregiony kulturowe, symbole województwa i imprezy kulturalne. W programie wskazano, że omówiony cel strategiczny jest możliwy do zrealizowania poprzez skoordynowane działania wszystkich jednostek samorządu terytorialnego, instytucji odpowiedzialnych za ochronę zabytków, a także właścicieli obiektów zabytkowych.

V.2. CELE, DZIAŁANIA I ZADANIA O WYMIARZE HORYZONTALNYM

CEL STRATEGICZNY: ZACHOWANIE DLA PRZYSZŁYCH POKOLEŃ DZIEDZICTWA KULTUROWEGO REGIONU JAKO ISTOTNEJ CZĘŚCI SPUŚCIZNY DZIEJOWEJ

CELE OPERACYJNE	DZIAŁANIA	ZADANIA
1. ATRAKCYJNOŚĆ KRAJOBRAZU KULTUROWEGO	1.1. Tworzenie uwarunkowań dla skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego	Zadanie 1.1.1. Tworzenie uwarunkowań prawnych i programowych 1.1.2. Tworzenie uwarunkowań finansowych
	1.2. Poprawa stanu zachowania zabytków	1.2.1. Prowadzenie badań i opracowanie dokumentacji wartości dziedzictwa kulturowego 1.2.2. Rewaloryzacja i właściwe zagospodarowanie zabytków z uwzględnieniem ich wartości i kontekstu krajobrazowego 1.2.3. Poprawa jakości przestrzeni publicznych historycznych założeń przestrzennych miejskich i wiejskich
2. ZINTEGROWANY SYSTEM ZARZĄDZANIA DZIEDZICTWEM KULTUROWYM	2.1. Tworzenie i udostępnianie cyfrowych baz danych oraz zasobów	2.1.1. Weryfikacja i digitalizacja zasobu wojewódzkiej ewidencji zabytków i gminnych ewidencji zabytków 2.1.2. Stworzenie kompleksowego Systemu Informacji Przestrzennej 2.1.3. Cyfryzacja muzealiów oraz rozwój form udostępniania zabytków ruchomych w muzeach
	2.2. Wzmacnianie instytucji działających na rzecz dziedzictwa kulturowego	2.2.1. Wspieranie działalności instytucji i organizacji sektora kultury oraz jednostek administracji w zakresie ochrony dziedzictwa 2.2.2. Sieciowanie współpracy instytucji i organizacji sektora kultury
	2.3. Poprawa bezpieczeństwa i dostępności zabytków ruchomych	2.3.1. Remonty i modernizacja budynków będących siedzibami muzeów 2.3.2. Instalacje sygnalizacji alarmowej pożaru i włamania w muzeach i obiektach sakralnych
3. TOŻSAMOŚĆ WIELOKULTUROWA REGIONU	3.1. Kreowanie marki Łódzkie poprzez produkty związane z dziedzictwem kulturowym	3.1.1. Tworzenie, znakowanie i promocja szlaków kulturowych 3.1.2. Identyfikacja, promocja unikatowych i specyficznych form tradycji 3.1.3. Aktywizacja lokalnych społeczności na rzecz opieki nad zabytkami i zwiększania atrakcyjności zabytków
	3.2. Edukacja kulturowa i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym	3.2.1. Publikacja wydawnictw promujących dziedzictwo kulturowe regionu 3.2.2. Organizacja i udział w wydarzeniach promujących materialne i niematerialne walory województwa łódzkiego 3.2.3. Wykorzystanie ICT do promocji dziedzictwa kulturowego

➤ **Program Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim na lata 2007-2020**

Jako cel nadrzędny Programu Rozwoju Turystyki postawiono wykreowanie atrakcyjnego turystycznie wizerunku regionu, poprzez realizację kompleksowego zespołu działań organizacyjnych, inwestycyjnych i promocyjnych.

Aby wykonać postawione zadania należało określić i zanalizować występujące w tym obszarze trudności. w tym celu przeprowadzono strategiczną diagnozę, która pozwoliła na wyodrębnienie dwu węzłowych problemów rozwoju turystyki:

- brak turystycznego wizerunku województwa łódzkiego, wynikający m.in. z powszechnego zarówno wśród lokalnej społeczności, jak i turystów przekonania o niskiej atrakcyjności turystycznej regionu;
- niewystarczających produktach turystycznych województwa.

Innymi podstawowymi problemami rozwoju turystyki są:

- brak skoordynowanej polityki informacyjno-promocyjnej województwa dotyczącej turystyki, w tym słaby stopień tożsamości regionalnej;
- brak monitoringu rynku turystycznego, wykorzystywanego do celów inwestycyjnych i działań promocyjnych;
- niedostateczna liczba wykwalifikowanych pracowników zatrudnionych przy zarządzaniu i obsłudze ruchu turystycznego;
- niedostatecznie rozwinięta podstawowa infrastruktura turystyczna;
- niewystarczająco rozwinięta współpraca pomiędzy władzami samorządowymi, organizacjami turystycznymi i branżą turystyczną.

Dla likwidacji wykazanych problemów sformułowano kilka priorytetów i związanych z nimi celów operacyjnych oraz działań, w tym:

Priorytet 4: Kształtowanie przestrzeni turystycznej województwa do pełnienia funkcji turystycznych oraz rozwój infrastruktury turystycznej;

Cel operacyjny 4.2: Kształtowanie i rozwój mikroprzestrzeni turystycznych – rozwój infrastruktury wspierającej budowę produktów turystycznych;

Działanie 4.2.8: Rewitalizacja obiektów zabytkowych, założeń pałacowo-przemysłowych oraz zabytkowych układów urbanistycznych z uwzględnieniem potrzeb turystyki.

Deklarowanym celem tych działań jest wsparcie projektów, mających na względzie rewitalizację oraz zabezpieczenie elementów dziedzictwa materialnego na terenie województwa łódzkiego z uwzględnieniem potrzeb ruchu turystycznego. Zachowanie tych elementów powinno być realizowane w taki sposób, aby możliwe było wprowadzanie funkcji turystycznych a wymogi konserwatorskie zostały w pełni spełnione. Dokładna inwentaryzacja obiektów zabytkowych w Łódzkiem, wraz z wyróżnieniem przeznaczonych do wykonywania funkcji turystycznych, powinna być podstawą do prowadzenia wszelkich prac konserwatorsko-budowlanych. Kluczowym zadaniem winno być określenie priorytetów inwestycyjnych, z których najważniejszym jest zajęcie się obiektami znajdującymi się w najgorszym stanie, ale mającymi stosunkowo duży potencjał w wykorzystaniu dla turystyki oraz obiektami o kluczowym znaczeniu dla rozwoju regionalnej oferty kulturalnej.

➤ **Program rozwoju kultury w województwie łódzkim na lata 2014-2020**

Program został przyjęty przez Zarząd Województwa Łódzkiego 25 czerwca 2014 r. Celem tego programu jest wytyczenie kierunków polityki kulturalnej w województwie. Samorząd Województwa Łódzkiego przyjmuje na siebie rolę inicjującą i koordynującą politykę kulturalną regionu, a ponadto pełnić ma funkcję inspirującą samorządy lokalne oraz wszelkich nadawców i odbiorców komunikatów kultury do współdziałania na rzecz rozwoju regionu.

Program dzieli się na dwie części: diagnostyczną (syntetycznie podsumowującą dotychczasowe diagnozy dla obszaru kultury w województwie łódzkim) oraz część strategiczną. w pierwszej części zebrano wnioski z przeprowadzanych spotkań sektorowych i opracowanych badań stanu kultury w województwie, wskazano też najważniejsze trendy rozwojowe, sporządzono analizę SWOT. W drugiej części znajduje się opis założeń programowych, celów, rekomendowanych działań i informacja o wdrażaniu Programu.

Gmina Nowosolna podejmuje i prowadzi działania, mające na celu przede wszystkim zrównoważony rozwój kultury, poprawę stanu zabytków oraz promocję dziedzictwa kulturowego na swoim obszarze. Cele i kierunki działań wskazane w niniejszym Programie są zgodne z celami określonymi w dokumentach strategicznych szczebla krajowego, wojewódzkiego oraz powiatowego.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Dokumentem odnoszącym się do zagadnień dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym i powiatowym są przede wszystkim:

- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowosolna (przyjęte uchwałą Nr XXXVII/224/2013 Rady Gminy Nowosolna z dnia 4 grudnia 2013 r.);
- Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (na terenie gminy Nowosolna obowiązują 34 plany zagospodarowania przestrzennego, które pokrywają 99,99% powierzchni gminy Nowosolna);
- Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Nowosolna (przyjęta Zarządzeniem Wójta Gminy Nowosolna nr 0050.1.15.2017 z dnia 06.04.2017 r.);
- Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2017-2020 (przyjęty przez Radę Gminy Nowosolna uchwałą nr XXXIII/211/17 z dnia 21 kwietnia 2017 r.);
- Strategia Rozwoju Gminy Nowosolna do 2020 r. (przyjęta przez Radę Gminy Nowosolna uchwałą nr X/52/11 z dnia 26 października 2011 r.);
- Strategia Rozwoju Powiatu Łódzkiego Wschodniego na lata 201-2022 (przyjęta przez Radę Powiatu Łódzkiego Wschodniego uchwałą nr XVI/189/2015 z dnia 17 grudnia 2015 r.).

- Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia LGD STER (Lokalna Strategia Rozwoju dla Gmin Andrespol, Brójce, Nowosolna, Rokiciny)
- Plan Ochrony Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich.

6. NAWIĄZANIE DO STRATEGICZNYCH DOKUMENTÓW DOTYCZĄCYCH DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2021 – 2024 powinien pozostawać spójny w swoich przesłankach z dokumentami na szczeblu europejskim, krajowym, wojewódzkim, regionalnym i lokalnym. Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna wpisuje się w polityki obowiązujące w dokumentach strategicznych takich jak Strategia Rozwoju Kraju przedstawiająca Wizję Polski, jako: aktywna narodowość, konkurencyjna gospodarka i sprawne państwo. Kluczowymi działaniami wymienionymi w dokumencie jest spójność społeczno-gospodarcza i terytorialna, dostępność usług publicznych, szeroka skala szans rozwoju jednostki, mądra i efektywna integracja społeczna. Strategia podaje tutaj, iż: zatrzymane zostaną również procesy marginalizacji na obszarach tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze i pobudzona zostanie zdolność do rozwoju dzięki procesom rewitalizacyjnym.

Strategia wskazuje obszary interwencji, cele i priorytety rozwojowe. w jej ramach powstał obszar Spójność społeczna i terytorialna oraz cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych, a także priorytetowy kierunek interwencji publicznej III.3.3. Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmocnienia potencjału obszarów wiejskich. Zapisy Strategii określają, że prowadzone będą m.in. działania na rzecz rewitalizacji zdegradowanych oraz najuboższych obszarów.

Głównym celem Założeń Narodowego Planu Rewitalizacji 2022 jest poprawa warunków rozwoju obszarów zdegradowanych w wymiarze przestrzennym, społecznym, kulturowym i gospodarczym. Cele zawarte w Programie Rewitalizacji służą realizacji celu głównego NPR. Lokalny Program rewitalizacji i Gminny program opieki nad zabytkami są dokumentami spójnymi uwzględniającymi wskazania dokumentów wyższego rzędu. Programy rewitalizacji i Programy opieki nad zabytkami muszą mieć charakter zintegrowany, wieloaspektowy, oparty na diagnozie obszarów wskazanych do rewitalizacji i rewaloryzacji. Procesy rewitalizacji i rewaloryzacji muszą być określone przy założeniu precyzyjnego skoncentrowania na najbardziej zdegradowanych obszarach.

Istotnym dokumentem warunkującym kształtowanie polityki przestrzennej jest Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju. Jej głównym celem jest poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów. W rozwinięciu celów dokumentu wskazano, iż działania polityki przestrzennej w odniesieniu do zdegradowanych obszarów zurbanizowanych mają na celu przywrócenie ich funkcji administracyjnych, społecznych i gospodarczych oraz stworzenie warunków sprzyjających ich powtórnemu zagospodarowaniu dzięki

interwencjom w sferze planowania przestrzennego, wsparciu zasobów ludzkich i przedsiębiorczości. Działania restrukturyzacyjne i rewitalizacyjne doprowadzą do odzyskania atrakcyjności, przywrócenia korzystnych warunków życia i podejmowania działalności gospodarczej oraz inwestycyjnej z wykorzystaniem istniejącego potencjału kulturowego i zachowania funkcji symbolicznych oraz walorów przyrodniczych obszaru w procesie jego adaptacji do nowych funkcji.

Dokumentem strategicznym w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego na poziomie wojewódzkim jest Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim.

Program Opieki nad Zabytkami w województwie łódzkim na lata 2020-2023, został przyjęty przez Sejmik Województwa Łódzkiego w dniu 27 października 2020 r. (Uchwała nr XXI/352/20, Dz. Urz. Woj. Łódz. z dnia 23.12.2020, poz. 7131).

W programie tym zwrócono uwagę na najważniejszy zabytek gminy jakim jest Dwór Plichtów w zespole parkowo-dworskim w Byszewach, niestety Gmina Nowosolna nie została uwzględniona w wyznaczonej sieci ośrodków historycznych województwa łódzkiego, którą tworzy 66 miejscowości, o zróżnicowanej randze i potrzebach działań rewaloryzacyjnych w ich historycznych przestrzeniach i zabytkowych zespołach zabudowy. Podstawowym kryterium wytypowania ośrodków były walory przestrzenne i aspekty niematerialne, a także instytucjonalne atrybuty pozwalające pełnić im rolę centrów kulturotwórczych na różnych poziomach.

Na terenie gminy Nowosolna wytypowano elementy krajobrazu kulturowego wymagające wzmocnienia ochrony tj. wyżynny krajobraz strefy krawędziowej Wzniesień Łódzkich z zachowanymi relikami tradycyjnej zabudowy wykorzystującej lokalnie występujące głązy granitowe oraz doliną Moszczenicy z cennymi kulturowo miejscowościami Skoszewy Stare i Byszewy. Wskazano również potrzebę ustanowienia form ochrony obszarowej na terenach charakterystycznych dla historii i tradycji osadniczej regionu w tym obszarów związanych z historycznymi postaciami tj. dolina Moszczenicy (Byszewy i Skoszewy Stare - miejscowości związane z Iwaszkiewiczem).

Program wskazuje również na konieczność reaktywacji tożsamości w podregionach kulturowych. Zgodnie z zapisami WPOnZ najcenniejsze elementy dziedzictwa kulturowego powinny być kreowane jako symbol województwa łódzkiego.

WPOnZ uznał za obiekty i obszary reprezentatywne założenie dworsko – parkowe w Byszewach oraz grodzisko w Skoszewach Starych.

Istotnym dokumentem jest również **Strategia Rozwoju Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego 2020+** wskazująca działanie podstawowe finansowane z RPO w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych z zakresu rewitalizacji, rewaloryzacji i remontów. Pierwotnie Strategia wskazywała na realizację projektu pod nazwą Rewitalizacja "Majdanu" jako części grodziska średniowiecznego w Starych Skoszewach.

Przedmiotem wskazanego projektu była adaptacja na cele kulturalne historycznych obiektów wraz z ich otoczeniem. Inwestycja prawdopodobnie nie zostanie jednak zrealizowana z uwagi na trudności związane z wykupem terenu. W ramach ZIT wskazano głównie termomodernizację budynków m.in.: w Skoszewach Starych i Kalonce.

7. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

Dokumentami odnoszącymi się do zagadnień dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym są: m.in. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nowosolna oraz Gminna Ewidencja Zabytków.

➤ Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowosolna (przyjęte uchwałą Nr XXXVII/224/2013 Rady Gminy Nowosolna z dnia 4 grudnia 2013 r.). Dokument omawia stan dziedzictwa kulturowego gminy oraz dokonuje jego waloryzacji, w studium zamieszczono spis zabytków nieruchomych i archeologicznych ujętych w wojewódzkim rejestrze zabytków oraz w gminnej ewidencji zabytków. Do najcenniejszych chronionych układów przestrzennych na obszarze opracowania zaliczono przede wszystkim założenie dworsko – parkowe w Byszewach, grodzisko w Skoszewach Starych oraz Sanktuarium pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny i św. Barbary w Skoszewach Starych. Studium Identyfikuje najważniejsze zasoby dziedzictwa kulturowego gminy oraz wskazuje kierunki ich ochrony poprzez min.:

- zachowanie i eksponowanie walorów środowiska kulturowego Gminy,
- konserwację i przywracanie do stanu właściwego zasobów, składników i walorów środowiska kulturowego,
- kształtowanie harmonijnego, współczesnego krajobrazu kulturowego z uwzględnieniem uwarunkowań historycznych i regionalnych.

Na obszarze gminy wyznaczono strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmująca swym zasięgiem obszary i obiekty podlegające prawnej ochronie konserwatorskiej z uwagi na wpisanie do rejestru zabytków tj. Dwór w Byszewach i Grodzisko średniowieczne w Starych Skoszewach. Strefy te posiadają moc prawną z uwagi na zapisy uchwały miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, jednak zaproponowano skorygowanie ich granic.

W studium wyznaczono również Strefę ochrony konserwatorskiej, obejmująca swym zasięgiem obszar i obiekty figurujące w gminnej ewidencji zabytków na obszarze miejscowości Stare Skoszewy: Dwór w Starych Skoszewach, Kościół p.w. Najświętszej Marii Panny oraz Cmentarz. Strefa ta została wyznaczona już w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, jednak zaproponowano skorygowanie jej granic.

Najważniejsze ustalenia dla obu stref ochrony konserwatorskiej:

- zachowanie historycznej zabudowy, w szczególności obiektów objętych ochroną konserwatorską (w ramach rejestru i ewidencji zabytków) oraz obiektów zabudowy tradycyjnej zasługującej na zachowanie,
- zachowanie dominant wysokościowych oraz innych dominant i subdominant przestrzennych,

- nowa zabudowa – na obszarach zabytkowych i w sąsiedztwie zabytków – w układzie, gabarytach i proporcjach, a także w sposobie kompozycji i wystroju elewacji zewnętrznych – powinna stanowić harmonijną zakomponowaną całość z istniejącymi elementami zabudowy historycznej.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna jest spójny z kierunkami ochrony dziedzictwa kulturowego ustalonymi w obowiązującym Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

➤ **Gminna Ewidencja Zabytków**

Gminna Ewidencja Zabytków została przyjęta Zarządzeniem Wójta Gminy Nowosolna nr 0050.1.15.2017 z dnia 06.04.2017 r., w gminnej ewidencji zabytków zostało ujętych 21 zabytków nieruchomości oraz 33 zabytki archeologiczne. Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna uwzględnia obiekty wpisane do Gminnej Ewidencji Zabytków.

8. ZINTEGROWANE PODEJŚCIE DO OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY NOWOSOLNA NA LATA 2021 - 2024

Kompleksowość opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2021 - 2024

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2021 - 2024 ujmuje działania w sposób kompleksowy z uwzględnieniem działań prowadzących do rewitalizacji współfinansowanych ze środków europejskich, publicznych i prywatnych tak, aby nie pomijać aspektu społecznego, ekonomicznego, przestrzennego, technicznego, środowiskowego i kulturowego związanego zarówno z danym obszarem, jak i jego otoczeniem. Należy wyeliminować możliwość realizacji wybiórczych inwestycji, nastawionych jedynie na szybki efekt poprawy estetyki przestrzeni, skupionych tylko na działaniach remontowych czy modernizacyjnych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2021 - 2024 złożony z wielu różnorodnych aspektów jest konstrukcją warunkującą osiągnięcie kompleksowości interwencji.

Oczekuje się wzajemnego powiązania oraz synergii działań prowadzących do poprawy stanu obszarów i obiektów zabytkowych. Nie oznacza to obowiązku w każdym przypadku jednoczesnej realizacji działań, lecz synchronizację efektów ich oddziaływania na sytuację Gminy Nowosolna.

Komplementarność działań z zakresu realizacji projektów z dziedziny dziedzictwa kulturowego

Wymogiem istotnym realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2021-2024 jest zapewnienie komplementarności w różnych wymiarach. W szczególności dotyczy to komplementarności: przestrzennej, problemowej, proceduralno-instytucjonalnej, międzyokresowej oraz źródeł finansowania.

Komplementarność przestrzenna

Konieczność wzięcia pod uwagę wzajemnych powiązań pomiędzy projektami i przedsięwzięciami z dziedziny dziedzictwa kulturowego zarówno realizowanymi na obszarach zdegradowanych, jak i znajdującymi się poza nimi, ale oddziałującymi na obszary wymagające rewitalizacji i rewaloryzacji.

Zapewnienie komplementarności przestrzennej ma służyć efektywnemu oddziaływaniu na cały obszar Gminy Nowosolna a nie punktowo na pojedyncze miejsca, poszczególne przedsięwzięcia powinny wzajemnie się dopełniać przestrzennie z zachowaniem między nimi efektu synergii.

Komplementarność przestrzenna skutkuje ciągłą analizą następstw decyzji przestrzennych w skali całej gminy dla skuteczności programu opieki nad zabytkami.

Komplementarność problemowa

Konieczność realizacji przedsięwzięć, które będą się wzajemnie dopełniały tematycznie, sprawiając, że Gminny Program Opieki nad Zabytkami będzie oddziaływał na obszar Gminy Nowosolna we wszystkich niezbędnych aspektach - społecznym, ekonomicznym, przestrzennym, środowiskowym, kulturowym, technicznym.

Zapewnienie komplementarności problemowej ma przeciwdziałać fragmentacji działań, ponieważ ochrona dziedzictwa jest zawsze kompleksowa koncentrująca uwagę na całościowym spojrzeniu na przyczyny odnowy obszaru Gminy Nowosolna.

W komplementarności problemowej konieczne jest określenie pożądanego stanu, do jakiego mają doprowadzić dane przedsięwzięcia realizacyjne. Tak postawione zadanie ułatwi później wybór odpowiednich mierników – przyjętych wskaźników osiągnięcia celów realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.

Skuteczna komplementarność problemowa oznacza konieczność powiązania działań ze strategicznymi decyzjami Gminy Nowosolna na innych polach, co skutkuje lepszą koordynacją tematyczną i organizacyjną działań.

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna oznacza konieczność takiego zaprojektowania systemu zarządzania programem opieki, który pozwoli na efektywne współdziałanie na jego rzecz różnych instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się i spójność procedur. W tym celu niezbędne jest osadzenie systemu zarządzania Gminnym programem opieki nad zabytkami w przyjętym przez Gminę Nowosolna systemie zarządzania.

Komplementarność międzyokresowa

Komplementarność międzyokresowa identyfikuje konieczność osiągnięcia rozeznania, analizy i krytycznej oceny oraz sformułowania wniosków na temat dotychczasowego w kontekście zaangażowania środków wspólnotowych, szczególnie w ramach polityki spójności sposobu wspierania procesów odnowy, ich skuteczności, osiągnięć i dylematów wdrażania procesów odnowy.

Komplementarność źródeł finansowania

Komplementarność źródeł finansowania, w kontekście polityki spójności 2014-2020, oznacza, że projekty naprawcze z zakresu dziedzictwa kulturowego, wynikające z Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami opierają się na konieczności umiejętnego uzupełniania i łączenia wsparcia ze środków pochodzących z różnych źródeł finansowania.

Komplementarność finansowa oznacza także możliwości łączenia prywatnych i publicznych źródeł finansowania, przy założeniu, że stymulowanie endogenicznych zdolności inwestycyjnych ma kluczowe znaczenie dla dynamiki sprawnych zmian.

9. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

9.1 Informacje ogólne o Gminie Nowosolna

Gmina Nowosolna położona jest w województwie łódzkim, w północnej części powiatu łódzkiego-wschodniego. Od wschodu powiat łódzki wschodni graniczy z gminą Brzeziny (powiat brzeziński), od południa z gminą Andrespol (powiat łódzki – wschodni), od zachodu z gminą miasto Łódź i od północy z gminą Stryków (powiat zgierski).

Obszar Gminy zajmuje 54 km² i składa się z 24 wsi, skupionych w 16 sołectwach

zamieszkanymi przez ponad 5000¹ osób, z powodu silnych procesów suburbanizacyjnych Łodzi, liczba ludności w gminie Nowosolna systematycznie wzrasta. Miejscowości Gminy to: Boginia, Borchówka, Borki, Bukowiec, Byszewy, Dąbrowa, Dąbrówka, Dobieszków, Głogowiec, Grabina, Janów, Kalonka, Kopanka, Ksawerów, Lipiny, Moskwa, Natolin, Niecki, Nowe Skoszewy, Plichtów, Stare Skoszewy, Teolin, Wiączyń Dolny, Wódka.

Siedziba gminy jest zlokalizowana, na osiedlu Nowosolna, które w 1988 r., zostało włączone w granice administracyjne miasta Łodzi. Przez teren gminy przebiegają ważne arterie komunikacyjne - Autostrada A1 relacji Gdańsk-Gorzyczki, wraz z węzłem autostradowym "Brzeziny" oraz droga krajowa nr 72 relacji Konin - Rawa Mazowiecka.

Większość obszaru gminy Nowosolna zlokalizowana jest na terenie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich, na terenie gminy znajduje się również rezerwat przyrody Wiączyń Dolny. Gmina Nowosolna usytuowana jest w obrębie rzeźby polodowcowej Wyżyny Łódzkiej. Najwyższy punkt Gminy znajduje się na wysokości 284 m n.p.m. w miejscowości Dąbrowa, najniższy na wysokości 150 m n.p.m. w miejscowości Stare Skoszewy.

9.2 Zarys historii obszaru Gminy Nowosolna

Ziemie leżące obecnie w granicach administracyjnych gminy Nowosolna w przeszłości pokrywały lasy, którym towarzyszyły ciekły rzeczne. Na terenie tym, wśród lasów Puszczy Łódzkiej od późnego średniowiecza lokalizowano osady.

¹ liczba ludności w gminie dnia 31.12.2020 wyniosła 5159 os. - źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/tablica>

Dzieje człowieka na terenie gminy Nowosolna, zapisane są w znaleziskach archeologicznych pochodzących już z okresu rzymskiego i wczesnego średniowiecza. Rozwój tego obszaru można podzielić na kilka wyraźnie wyodrębniających się okresów.

Na terenie dzisiejszej gminy Nowosolna pod koniec VI w. powstał pierwszy w Polsce środkowej ośrodek administracji terenowej i wojskowej – gród warowny, który dał początek Skoszewom. Niniejszy gród zamieszkiwany był w okresie plemiennym od VI do początku IX w. do czasu spalenia. Pomędzy VII a IX w. powstała obok grodu osada przyrodowa wczesnośredniowieczna. Spalone grodzisko zostało odbudowane i wtórnie wykorzystane do celów mieszkalnych. Pierwsza wzmianka o Skoszewach w źródłach pisanych pochodzi z 1386 roku.

Do wczesnych osad w okolicy należy Dobieszków, który wzmiankowany był w dokumentach jako własność szlachecka w 1388 roku. Pierwszy zapis o Wiączyniu jako własności królewskiej pochodzi z roku 1389. Z tego samego roku pochodzą informacje o Byszewach (własności szlacheckiej). Kalonka wzmiankowana była w 1393 roku, Borchówka w 1399 r., Lipiny w 1404 r., a Moskwa w 1416 roku - wszystkie jako własność szlachecka. W latach 1424-1425 Skoszewy stały się siedzibą dworską. Na prośbę ówczesnego właściciela Piotra Tłuka w dniu 26 sierpnia 1426 r. król Władysław Jagiełło nadał osadzie prawa miejskie. Miasto lokowane było na prawie magdeburskim. W 1530 r. miało miejsce odnowienie lokacji miasta przez króla Zygmunta Starego.

Nowa fala kolonizacji osadniczej przeprowadzana na prawie magdeburskim (niemieckim), przypadająca na XIV - XV wiek, doprowadziła do zmiany krajobrazu kulturowo – przyrodniczego z ukierunkowaniem na charakter rolniczo - leśny. Pierwotne osadnictwo typu rozproszonego zostało stopniowo zastępowane przez osady wiejskie z uporządkowaną, bardziej skupioną zabudową.

Wysiłek osadniczy późnego średniowiecza na terenie Polski centralnej został w poważnym stopniu zniweczony na początku XVII w. Zniszczenia wojenne a zwłaszcza „potop szwedzki” wpłynęły na zmniejszenie areалу uprawianej ziemi i ubytek gospodarstw w wielu wsiach regionu. Zaczęły podupadać mniejsze miasta. Ich los podzieliły także Skoszewy, które nie zdołały podnieść się po kolejnej zarazie w latach 1652-1653. Ostatni raz Skoszewy nazwano miastem w 1702 r. Znaczące zmiany nastąpiły także w owym czasie w strukturze własności ziemskiej, w której znacznemu zmniejszeniu uległa liczba dóbr drobnej własności ziemskiej na rzecz szlachty średniej, zamożniejszej. Pewna stabilizacja polityczna w II połowie XVIII w. przyniosła niewielkie ożywienie gospodarcze i odbudowę zniszczonych wsi.

Ważnym elementem dziedzictwa kulturowego gminy Nowosolna z tego okresu są pozostałości dawnych posiadłości ziemiańskich. Do dziś zachowało się założenie podworskie w Byszewach i Starych Skoszewach. Przeprowadzona w latach późniejszych parcelacja gruntów, zabór powierzchni i budownictwo w bezpośrednim sąsiedztwie lub wręcz na terenie założenia podworskiego, doprowadziły do zatarcia ich pierwotnych granic i układów kompozycyjnych. Dwory w Byszewach i Starych Skoszewach przetrwały do dziś.

Tereny gminy Nowosolna to także obszar intensywnego osadnictwa przybyszów - głównie Niemców z Europy zachodniej na początku XIX stulecia, którzy wywarli istotny wpływ na kształtowanie tradycji kulturowych i przekształcenia społeczne w dwu poprzednich stuleciach. W XIX w. powstają miejscowości: Janów, Natolin, Niecki, Nowosolna, Teolin, Boginia, Ksawerów, Nowe Skoszewy,

Borki i Bukowiec oraz zostaje utworzona gmina Skoszewy (w roku 1859). Kolejne miejscowości stanowiące część gminy, tj.: Dąbrówka, Dąbrowa, Kopanka i Wódka tworzą się na początku XX wieku. Po I Wojnie Światowej w roku 1919 powstaje województwo łódzkie, w skład którego wszedł powiat brzeziński z gminą Lipiny oraz powiat łódzki z gminą Nowosolna. Okres dwudziestolecia międzywojennego to czas ciągłego rozwoju obszarów gminy. Z drugiej strony to również okres silnego odpływu mieszkańców z terenu gminy do rozwijającej się Łodzi przemysłowej.

Znaczące zmiany kulturowe, na obszarze obecnej gminy Nowosolna, następują również po II wojnie światowej, kiedy to osadnicy niemieccy w większości opuszczali teren gminy i Polski. Wówczas ich miejsca osadnicze zostały zajęte przez ludność polską, która ucierpiała podczas II wojny światowej wskutek wysiedleń z terenu gminy oraz przez przesiedleńców (repatriantów) z utraconych ziem Polski wschodniej. Po roku 1945 następuje dalszy rozwój terenów gminy oraz kształtuje się obecny układ przestrzenny.

W ostatnim okresie zauważalna jest kolejna przemiana kulturowo - społeczna dokonywana w związku z obserwowaną falą nowego osadnictwa dotychczasowych mieszkańców Łodzi budujących swoje domy na terenach przylegających do granic miasta, którzy zawodowo nadal pozostają związani z miastem.

Tradycje kulturowe wyrażają się np. w sposobie zagospodarowania obejść przydomowych. Istotnym elementem jest coraz większa dbałość o atrakcyjność i estetykę oraz znaczące - cenne walory przyrodnicze i tradycyjne sady przydomowe.

Położenie obszaru na terenach przenikania tradycyjnych kultur regionalnych – łowickiej, opoczyńskiej i sieradzkiej, sprawiło, że nie wykształcił się tu autonomiczny, odrębny od innych wzorzec kulturowy.

Nazwa gminy Nowosolna pochodzi od nazwy Neu-Sulzfeld - osady powstałej w 1802 roku, założonej przez kolonistów niemieckich. Po III rozbiórce Polski okolice Łodzi zostały objęte „kolonizacją fryderycjańską”. Zaborca pruski w sposób zorganizowany prowadził politykę osiedleńczą Nowosolnej i okolicznych terenów. Na obszarach dotąd nieużytkowanych gospodarczo zakładano wsie, w których osiedlano przeważnie Niemców. Wieś Neu-Sulzfeld zasiedlili ewangelicy pochodzący głównie z okolic wirtemburskiego miasta Sulzfeld. Z czasem nazwa uległa polonizacji w formie Nowosolna, która jest wolnym tłumaczeniem nazwy niemieckiej.

Decyzją administracyjną z dniem 01.01.1988 roku gmina Nowosolna zmieniła swoje granice. Wchodząca w jej skład wieś o nazwie Nowosolna, będąca obecnie siedzibą urzędu została przyłączona do Łodzi.

W elementach dziedzictwa kulturowego mieszkańców gminy ważną rolę odgrywają głązy narzutowe, stanowiące tradycyjny materiał budowlany wykorzystywany do konstrukcji ścian budynków gospodarczych oraz ogrodzeń. Stanowią one tradycyjny element krajobrazu kulturowego gminy i bogactwo kultury niematerialnej, gdyż stały się źródłem miejscowych – regionalnych podań i legend.

Teren gminy Nowosolna to miejsce historycznych walk. Jesienią 1863 roku gmina stała się miejscem dramatycznych wydarzeń Powstania Styczniowego. W dniu 25 września 1863 r. miała miejsce potyczka w Skoszewach, natomiast dnia 26 września 1863 r. potyczka w Byszewach. Udział

miejscowego społeczeństwa w Powstaniu Styczniowym upamiętnia, usytuowany na wschodnim wale grodziska wczesnośredniowiecznego, pomnik żołnierzy poległych w czasie powstania.

Wydarzeniem, które miało miejsce na omawianym obszarze była również tocząca się na przełomie listopada i grudnia 1914 roku Bitwa pod Łodzią, tzw. „operacja łódzka”. Gmina Nowosolna stała się obszarem jej najcięższych walk, związanych z nią przełomów i rozstrzygnięć. W czasie dwumiesięcznych walk zniszczeniu uległo wiele wsi. W wyniku ostrzału przez rosyjską artylerię spłonął kościół modrzewiowy w Starych Skoszewach. W walkach życie straciło tysiące żołnierzy niemieckich i rosyjskich, a wśród nich wcielonych w szeregi obu armii Polaków. Pamiątką historyczną tragicznych walk z okresu I Wojny Światowej są cmentarze wojenne zlokalizowane m. in. w Starych Skoszewach (Rosyjka) i Wiączyńiu Dolnym.

Na okazałym terenie cmentarza z okresu I Wojny Światowej w miejscowości Wiączyń Dolny znajdują się dwa monumentalne pomniki, powstałe w okresie międzywojennym ku czci poległych żołnierzy rosyjskich i niemieckich, ufundowane przez jednego z łódzkich przemysłowców - Karola Wilhelma Scheiblera.

W dniu 1 września 1939 roku wybuchła II Wojna Światowa. Dnia 8 września 1939 r. pod Boginią rozegrała się potyczka 30 Pułku Piechoty Strzelców Kaniowskich z 10 Dywizji Piechoty Armii „Łódź” z Niemiecką 8 Armią – polegli żołnierze spoczywają w zbiorowej mogile na cmentarzu w Starych Skoszewach.

Las Wiaczyński stał się miejscem pochówku obywateli polskich, zamordowanych w tym lesie przez Niemców w latach 1939-1944. Zgodnie z treścią inskrypcji zamieszczonej na tablicy pamiątkowej „Lasy Wiaczyńskie kryją szczątki więźniów więzienia policyjnego w Radogoszczu, aresztów policji i gestapo w Łodzi, gestapo w Pabianicach, niemieckich sądów doraźnych w Łodzi, obozu pracy przy węźle kolejowym Łódź-Olechów. W roku 1944 Niemcy rozkopali mogiły, spalili zwłoki pomordowanych w celu zatarcia śladów zbrodni”.

9.3 Wyróżnione elementy dziedzictwa kulturowego Gminy Nowosolna

Spośród obiektów i obszarów zabytkowych zlokalizowanych na terenie gminy Nowosolna na wyróżnienie zasługują obiekty uznane za reprezentatywne:

- **średniowieczne grodzisko w Starych Skoszewach** (obszar uznany za reprezentatywny w Programie Opieki nad Zabytkami Województwa Łódzkiego na lata 2020-2023),
- **założenie dworsko parkowe w Byszewach, w którym na początku XX wieku przebywał Jarosław Iwaszkiewicz** (obszar uznany za reprezentatywny w Programie Opieki nad Zabytkami Województwa Łódzkiego na lata 2020-2023),
- kościół p.w. Najświętszej Maryji Panny w Starych Skoszewach,
- charakterystyczna przedwojenna architektura ponemieckich osadników, w postaci budynków mieszkalnych i gospodarczych zbudowanych z kamienia, lub z kamienia i cegły, krytych dachówką ceramiczną,
- cmentarze ewangelickie zlokalizowane w miejscowościach Boginia, Bukowiec, Głogowiec, Grabina, Stare Skoszewy (Grąbie), Teolin i Wiączyń Dolny.

Średniowieczne Grodzisko w Starych Skoszewach

Grodzisko jest uznane przez historyków za jedno z najstarszych w Polsce Środkowej. Datowane na VI w. jest jednocześnie jednym z pierwszych ośrodków władzy lokalnej i wojskowej w okresie przedpiastowskim – gród warowny. Ten zabytek jest przedmiotem badań archeologicznych prowadzonych przez Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi. Gród zamieszkiwany był w okresie plemiennym, najprawdopodobniej przez Wiślan a później przez Polan, od VI w. do początku IX w., do czasu zniszczenia przez pożar. Założyciele osady warownej wykorzystali występujące na tym terenie dogodne warunki naturalne: strome nadbrzeże, bagnisty brzeg i naturalne źródło wody. Gród miał kształt elipsy o powierzchni 1 ha. Dostępu do jego wnętrza bronił wał drewniano-ziemny o wysokości 4 m, szerokości u podstawy 12 m i długości 105 m. U wierzchołka wału znajdowały się drewniane flanki i obronne płyty. Wały zostały zniwelowane od północy i południa tak, iż zachowały się ich dwa odcinki: niższy długi na ok. 40 i wyższy mający ok. 105 m długości, zamykający półkole płaski majdan mierzący ok. 60 x 140 m. Obiekt w części poddany jest uprawom rolnym.

Grodzisko położone jest nieopodal drogi wiodącej z Nowosolnej do Strykowa, na skraju wysoczyzny nad krawędzią doliny rzeki Moszczenicy. Badania archeologiczne realizowano tutaj w latach 1989-1994. W ich trakcie rozpoznano w sposób podstawowy stratygrafię wału i majdan obiektu i określono jego chronologię na okres IX/X do XIII wieku i później w okresie późnego średniowiecza i nowożytności.

W trakcie badań udało się rozpoznać anomalie magnetyczne, które mogą być interpretowane jako ślad po dworze, wystawionym w XV wieku, a później zapewne jeszcze przebudowywanym. Dwór był siedzibą Piotra Tłuka ze Strykowa, urzędnika królewskiego (pełniącego urzędy miecznika i cześnika łęczyckiego oraz kasztelana inowłodzkiego), z którego inicjatywy doszło w 1426 r. do lokacji miasta Skoszewy na prawie niemieckim. W późniejszym okresie dwór ten przeszedł w ręce rodziny Skoszewskich herbu Abdank (Awdaniec). Do tej pory jego lokalizacja nie była znana, choć powszechnie zakładano, iż wzniesiono go na majdanie starszego grodziska.

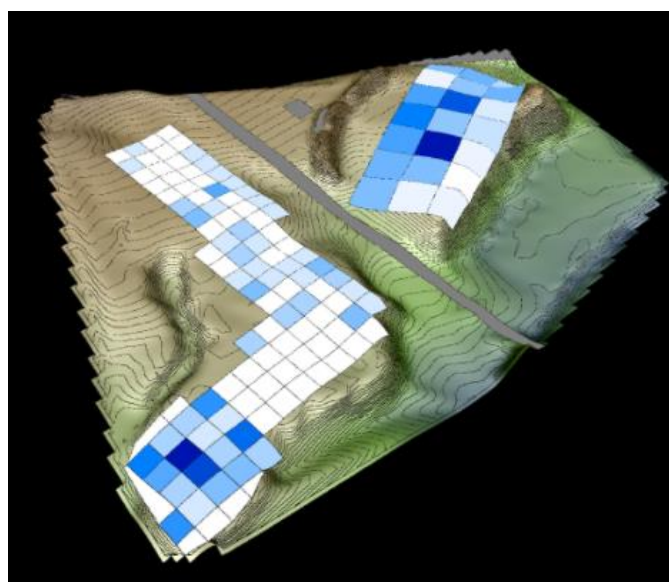
W trakcie badań w odległości ok. 130-170 m od północno-zachodniego skraju grodziska zidentyfikowano owalny (mierzący 38 x 45 m) obiekt będący być może reliktem drugiego wczesnośredniowiecznego grodziska lub późnośredniowiecznej siedziby rycerskiej o formie tzw. gródka stożkowatego.

Zdjęcie lotnicze Skoszewów, autorstwa Wiesława Stępnia

Mapy magnetycznych badań w Skoszewach Starych, źródło: <http://snap.uni.lodz.pl/grody/skoszewy/>

Skoszewy - numeryczny Model Terenu grodziska z graficznym przedstawieniem rozkładu materiału zabytkowego z okresu wczesnego średniowiecza, źródło: <http://snap.uni.lodz.pl/grody/skoszewy/>

Założenie dworsko – parkowe rodziny Plichtów w Byszewach

Jest jednym z ważniejszych symboli Gminy Nowosolna i Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich. Wieś Byszewy w 1803 roku kupił Teodor Plichta i wówczas na przełomie XVIII i XIX wieku wybudował klasycystyczny dwór z gankiem wspartym na czterech kolumnach. W Byszewach wielokrotnie, w latach 1911-1931, przebywał Jarosław Iwaszkiewicz. W latach 1911-1913 gościł w dworze jako korepetytor siostrzeńców właściciela majątku - Józefa Plichty, w latach następnych jako przyjaciel rodziny. Byszewy stały się dla pisarza miejscem sentymentalnych wspomnień. Akcja opowiadania „Panny z Wilka” umiejscowione jest właśnie w dworze w Byszewach. Ów obiekt znalazł się również w książkach biograficznych pisarza, takich jak: „Książka moich wspomnień”, „Podróże do Polski” oraz w opowiadaniu „Ogrody”. Po prawej stronie wejścia do dworu widnieje tablica poświęcona pamięci Jarosława Iwaszkiewicza. Pod koniec stycznia 2009 roku w dworze wybuchł pożar. Dzięki ofiarnej pracy kilkunastu jednostek straży pożarnej udało się ocalić ściany i fundamenty.

Obecnie obiekt jest wyremontowany, przywrócono mu dawną świetność. Dwór jest murowany z cegły i otynkowany, posadowiony na planie prostokąta, o regularnej bryle, podpiwniczony, parterowy, z mieszkalnym poddaszem nakrytym wysokim dachem naczółkowym. Dach kryty gontem. Elewacja frontowa dziewięcioosiowa z czterokolumnowym portykiem toskańskim, poprzedzającym wejście główne do dworu, umieszczonym na osi głównej. Portyk wspiera belkowanie w uproszczonej formie oraz tympanon obramiony profilowanym gzymsem z oknem termalnym. Elewacja tylna również dziewięcioosiowa. Elewacje szczytowe z dwoma otworami okiennymi.

Dwór otacza park o powierzchni 2,3 ha, z 200-letnimi bukami, dębami, lipami i modrzewiami. Na terenie parku, za budynkiem dworu, znajduje się staw. Nie zachował się natomiast niewielki staw zlokalizowany przy wjeździe. Po II Wojnie Światowej wyciętych zostało kilka starych, zabytkowych drzew. Najokazalszym obecnie drzewem w parku, jest rosnący w pobliżu stawu na południe od dworu, pomnikowy dąb szypułkowy "Jarosław" o 6,0 m obwodzie. W południowej części założenia parkowo - dworskiego zachował się do dziś charakterystyczny pagórek, opisywany przez Iwaskiewicza jako "mały kurhan".

zdjęcie Bogdan Adler

zdjęcie Bogdan Adler

zdjęcie archiwalne, źródło: <http://www.polskiezabytki.pl/m/obiekt/2029/Byszewy/>

Sanktuarium Maryjne w Starych Skoszewach

Sanktuarium posiada szczególną wartość dla wiernych obrządku rzymskokatolickiego. Pierwszy zapis świadczący o istnieniu kościoła w Skoszewach jeszcze przed rokiem 1399 odnotowany został w „plebanus de Scoszewi”. Pod koniec XIV w. do kościoła skoszewskiego trafia cudowny – łaskami słynący obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem, prawdopodobnie namalowany w Rzymie w drugiej połowie XIV w. na polecenie papieża Grzegorza Wielkiego. Od tego czasu wizerunek Matki Bożej z Dzieciątkiem zaczął przyciągać do Skoszew liczne pielgrzymki wiernych. Około 1420 roku w miejscu starego wybudowano nowy drewniany kościół, który służył wiernym do 1692 roku. Kolejną świątynię z drzewa modrzewiowego zbudowano w roku 1694 z inicjatywy księdza Dalikowskiego. Poświęcenia kościoła w Skoszewach dokonano w roku 1750. W roku 1914, prawdopodobnie w wyniku działań wojennych, pożar strawił drewnianą świątynię. Uratowany z pożaru cudowny obraz został umieszczony w wybudowanej w miejscu spalonego kościoła kaplicy, która w 1934 r. doszczętnie spłonęła wraz ze słynącym łaskami wizerunkiem Matki Boskiej z Dzieciątkiem. W roku 1934 rozpoczęto budowę nowego murowanego neogotyckiego kościoła. W tym samym czasie z fundacji biskupa Wincentego Tymienieckiego namalowano w Rzymie wierną kopię cudownego obrazu. W dniu 8 października 1934 r. została ona poświęcona w pałacu watykańskim przez papieża Piusa XI, a następnie przewieziona w 1936 roku do Starych Skoszew i umieszczona w ukończonym murowanym neogotyckim kościele. W dniu 20 czerwca 1936 r. biskup Kazimierz Tomczak dokonał konsekracji kościoła oraz uroczystie wprowadzono do świątyni nowy obraz, ozdobiony srebrnymi sukniami i połączanymi koronami. Cenne szaty i korony Matce Bożej Skoszewskiej skradziono w roku 1989. W dniu 7 października 2002 r. kościół p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny i Świętej Barbary został podniesiony do rangi Sanktuarium Maryjnego.

Sanktuarium Maryjne w Skoszewach

Przedwojenna architektura poniemieckich osadników stanowi charakterystyczny element krajobrazu kulturowego gminy Nowosolna. Są to budynki mieszkalne i gospodarcze zbudowane z kamienia, lub z kamienia i cegły, kryte dachówką ceramiczną.

Cmentarze stanowią bardzo cenny zasób dziedzictwa kulturowego. Na terenie gminy Nowosolna wśród bogatego dziedzictwa pozostałego po osadnictwie niemieckim zachowały się zabytkowe cmentarze ewangelickie. Część z nich jest dziś już słabo zauważalna w krajobrazie.

Na terenie gminy Nowosolna cmentarze ewangelickie nieczynne występują w następujących miejscowościach:

- Boginia - o powierzchni 0,2 ha, założony na początku XX wieku;
- Bukowiec - o powierzchni 0,09 ha założony na przełomie XIX/XX wieku;
- Stare Skoszewy (Grąbie) - o powierzchni 0,1 ha założony w II połowie XIX wieku, położony wśród pól na niewielkim wzniesieniu na zachód od drogi gminnej;
- cmentarz ewangelicki w Głogowcu, o powierzchni 0,13 ha, założony na przełomie XIX/XX wieku;
- cmentarz ewangelicki w Grabinie, o powierzchni 0,2 ha, założony na początku XX wieku;
- cmentarz ewangelicki w Teolinie, o powierzchni 0,2 ha, założony na początku XX wieku.

Z wymienionych cmentarzy ewangelickich do najlepiej zachowanych należy:

- założony na planie prostokąta - cmentarz ewangelicki z przełomu XIX i XX wieku w Głogowcu. Obecnie jest to widoczne z drogi, położone na lekkim wzniesieniu, częściowo

ogrodzone kamiennym murkiem zabytkowe założenie cmentarne, z mogiłami porośniętymi trawą,

- cmentarz wojenny z czasów I Wojny Światowej w Wiączyniu Dolnym, założony w latach 1915 – 1918, o powierzchni 1,03 ha - pochowani są tu żołnierze armii niemieckiej i rosyjskiej polegli w trakcie najkrwawszej bitwy manewrowej tzw. „operacji łódzkiej”, która rozegrała się w okresie od listopada do grudnia 1914 roku. Są to ofiary walk w okolicach Wiączynia, Olechowa, Janowa, Nowosolnej, Dąbrowy, Bedonia i Feliksina. Wśród spoczywających tu kilku tysięcy żołnierzy znajdują się Polacy siłą wcieleni do zaborecznych armii: rosyjskiej bądź niemieckiej. Na terenie cmentarza znajdują się pomniki ufundowane przez rodzinę przemysłowca Scheiblera;
- w czasie II wojny światowej w Lesie Wiączyńskim hitlerowcy zamordowali i pochowali obywateli polskich. Pamięci pomordowanych poświęcony jest obelisk znajdujący się na skraju lasu niedaleko wsi Teolin, uznany jako miejsce pamięci narodowej.
- cmentarz z I wojny światowej w Rosyjcze – zlokalizowany jest w sosnowym zagajniku, z widocznym wałem ziemnym z głazami narzutowymi, który wyznaczał granicę cmentarza. Istnieją przesłanki, że w czasie I wojny światowej w Rosyjcze Niemcy przetrzymywali, przez co najmniej dwa lata jeńców w prymitywnym obozie pod gołym niebem.

Na terenie Gminy znajdują się też dwa zabytkowe cmentarze (niewidoczne na powierzchni) usytuowane są pod i obok kościoła w Skoszewach.

Pierwszy posiada pogańskie urny z V wieku przed Chrystusem, drugi z XVI-XVIII wieku zawarty jest w obrębie murów otaczających kościół.

W odległości 100 metrów na północ od kościoła znajduje się trzeci współczesny cmentarz grzebalny, na którym odnaleźć można m.in. grób powstańca styczniowego.

Należy podkreślić, że cmentarze i miejsca pamięci zlokalizowane na terenie gminy Nowosolna są częściowo oznakowane w związku z tym zainteresowani ich zwiedzaniem nie mają problemu z ich odnalezieniem.

Analiza stanu istniejącego zagospodarowania przestrzennego gminy Nowosolna wykazuje, że struktura osadnicza układów ruralistycznych jest typem układu pasmowego, ukształtowanego w oparciu o system głównych i lokalnych ciągów komunikacyjnych. Układ ten jest szczególnie widoczny w ciągach zabudowy następujących wsi:

- Lipiny ,
- Natolin,
- Teolin,
- Nowe Skoszewy,
- Stare Skoszewy (częściowo),
- Kopanka (częściowo),
- Ksawerów (częściowo),

- Głogowiec,
- Wiączyń Dolny.

Skoszewy Stare to wieś położona nad rzeką Moszczenicą. Pierwsza wzmianka o Skoszewach jako osadzie będącej własnością szlachecką pochodzi z 1386 roku. Uzyskanie praw miejskich nastąpiło w sierpniu 1426 roku a ich utrata przypada na 1702 rok. W krajobrazie wsi dominuje neogotycki kościół. Ślad po wczesnośredniowiecznym grodzie znajduje się nad rzeką Moszczenicą, około 650 m na południe od obecnego kościoła.

Wśród wymienionych historycznych układów ruralistycznych wśród historycznej i współczesnej zabudowy pojawiły się elementy świadczące o więziach mieszkańców z kulturą regionu w postaci ośrodków integracji społeczności lokalnej. Obecnie coraz więcej uwagi poświęca się aspektom społecznym w prowadzeniu procesów rewitalizacji. Tworzenie miejsc służących integracji społeczności lokalnej, mających na celu zwiększenie możliwości obcowania z kulturą regionu jest niezmiernie ważnym elementem służącym wzmocnieniu więzi społecznych i poczucia przynależności do „małej ojczyzny”.

Obszary integracji mieszkańców zlokalizowany przy sklepie w Grabinie

Centrum Św. Ojca Pio w Kalonice

centrum Św. Ojca Pio w Kalonce

Parking oraz zatoka dla autobusów wybudowana w ramach realizacji miejsc związanych z zaspokajaniem potrzeb społecznych i kulturalnych z udziałem środków finansowych z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich

Kopanka miejsce integracji mieszkańców

Miejsce integracji mieszkańców i kultywowania tradycji lokalnej realizowane w obiekcie zabytkowej gorzelni z adaptacją na świetlicę środowiskową we wsi Byszewy realizowaną z udziałem środków z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego w ramach działania Odnowa wsi oraz ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego

Urządzony obszar w obrębie Centrum Kultury i Edukacji w Plichtowie utworzonym z udziałem środków z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego

W historycznych ośrodkach wiejskich zachowała się zabytkowa zabudowa drewniana, która ze względu na nietrwałość budulca z jakiego jest wykonana powinna zostać objęta szczególną opieką. Do najcenniejszych zidentyfikowanych domów drewnianych na terenie gminy zakwalifikowano: domy 35 i 41 w miejscowości Wiączyń Dolny.

Wiączyń Dolny dom nr 41

Wiączyń Dolny 41 - Stan obecny 2021 r. - dom został rozebrany

Wiączyń Dolny - ocieplany dom drewniany, który wyeliminowano z gminnej ewidencji zabytków stan w 2013 r.

Kalonka – przebudowany dom drewniany stan w 2007 r.

Kalonka – przebudowany dom drewniany stan w 2013 r.

Kalonka – przebudowany dom drewniany stan obiektu w 2016 r., dom nie jest ujęty w gminnej ewidencji zabytków

Wśród krajobrazu kulturowego gminy Nowosolna walorem dziedzictwa są liczne **kapliczki przydrożne** występujące m. in. w: Kalonce (przy drodze na Dąbrówkę oraz przy kaplicy p.w. Św. Ojca Pio), Lipinach, Natolinie, Teolinie, Plichtowie, Wiączyniu Dolnym, Dobieszkowie. Niektóre z nich posiadają zabytkowy charakter np. w Natolinie, Kalonce (przy drodze na Dąbrówkę), Teolinie, Plichtowie, Dobieszkowie i Wiączyniu Dolnym, inne są bardziej współczesne, jak w Kalonce (przy kaplicy).

Kalonka – kapliczka stan 2013 r. i stan 2016 r.

9.4 Krajobraz kulturowy

Gmina Nowosolna usytuowana jest w obrębie rzeźby polodowcowej Wyżyny Łódzkiej. Jest to najbliższej Łodzi położony obszar o tak zróżnicowanej rzeźbie terenu. W strefie najwyższych wysokości nachylenie zboczy sięga 20%. Najwyższy punkt Gminy znajduje się na wysokości 284 m n.p.m. w miejscowości Dąbrowa, najniższy na wysokości 150 m n.p.m. w miejscowości Stare Skoszewy.

Z punktu widzenia cech krajobrazowo – przyrodniczych, krawędź Wzniesień Łódzkich dzieli gminę Nowosolna na: część północną o dużym zróżnicowaniu konfiguracyjnym i morfologicznym, o bogatej rzeźbie terenu oraz część południową, równinną powierzchnię o rzeźbie uformowanej wielkimi ilościami materiału piaszczystego i żwirowego naniesionego przez wody roztopowe z zanikającego lodowca. Najcenniejsze krajobrazowo są obszary położone w dolinie rzeki Moszczenicy i Miazgi. W dolinach obu rzek koncentrowały się, potwierdzone znaleziskami archeologicznymi, pierwotne osady ludzkie stanowiące o sięgającej co najmniej wczesnego średniowiecza historii kultury osadnictwa na obszarze gminy Nowosolna. Doliny rzek stanowią niezaprzeczalny walor krajobrazowy i przyrodniczy, który uzupełnia bogactwo historyczne tych ziem.

Na terenie całej Gminy obecnie rozwija się budownictwo mieszkaniowe: jednorodzinne, rezydencjonalne i rekreacyjne, ze względu na bliskość Łodzi oraz na malownicze ukształtowanie powierzchni. Około 50% obszaru gminy leży w Parku Krajobrazowym Wzniesień Łódzkich. Maleje na znaczeniu funkcja rolnicza. Na terenie gminy Nowosolna istnieje około 800 gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha.

Budownictwo rezydencjalne w obrębie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich

Domy poniżej 35 m², nie wymagające pozwolenia na budowę powstające na terenie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich

Przez teren Gminy wiedzie droga krajowa nr 72 relacji Łódź – Rawa Mazowiecka prowadząca do drogi szybkiego ruchu Warszawa – Katowice. Przebiega też autostrada A-1 północ – południe, w obrębie której we wsi Natolin wybudowano zjazd do ww. drogi nr 72.

Przebieg drogi krajowej nr 72

W okolicy zjazdu z autostrady i drogi krajowej, na terenie wsi Natolin i Teolin, położona jest ponad 100-hektarowa strefa przedsiębiorczości gminy, teren przeznaczony pod działalność gospodarczą, w której jest już zlokalizowanych kilka poważnych przedsięwzięć, a dalsze rozpoczynają inwestycje. Istnienie zjazdu z wybudowanej autostrady znacznie przyczyni się do rozwoju sfer logistycznych i obszarów przedsiębiorczości a tym samym rozwoju gospodarczego gminy.

Zrealizowane ciągi komunikacyjne osłonięte ekranami akustycznymi znacznie zmieniają krajobraz Gminy, degradując przestrzeń i ujemnie wpływają na krajobraz kulturowy.

Zmiany w krajobrazie spowodowane budową autostrady

Degradacja krajobrazu spowodowana budową autostrady

9.5 Ewidencja zabytków

W Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Nowosolna przyjętej zarządzeniem Wójta Gminy Nowosolna nr 0050.1.15.2017 z dnia 6 kwietnia 2017 r. zamieszczono 21 obiektów i obszarów zabytkowe oraz 33 stanowiska archeologiczne. Zamieszczenie zabytków w gminnej ewidencji daje podstawę prawną do ich ochrony we wszystkich procesach inwestycyjnych.

**Wykaz obiektów
Zamieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków gminy Nowosolna**

L.p.	Obiekt	Miejscowość	Numer ewidencyjny działki	Nr rejestru
1.	Cmentarz ewangelicki	Boginia	dz. nr ew. 50	
2.	Cmentarz ewangelicki	Bukowiec	dz. nr ew. 8	
3.	Zespół dworsko-parkowy	Byszewy	dz. nr ew. 50/13, 50/9, 45/7, 45/3	
4.	Dwór Plichtów w zespole dworsko-parkowym	Byszewy	dz. nr ew. 50/13	A/370/133 z dnia 27.05.1967 r.
5.	Stajnia w zespole dworsko-parkowym	Byszewy	dz. nr ew. 50/13	
6.	Gorzelnia w zespole dworsko-parkowym	Byszewy	dz. nr ew. 45/3 i 45/7	
7.	Park w zespole dworsko-parkowym	Byszewy	dz. nr ew. 50/13 i 50/9	
8.	Zespół dworsko-parkowy	Stare Skoszewy	dz. nr ew. 156/31	
9.	Dwór	Stare Skoszewy	dz. nr ew. 156/31	
10.	Kościół p.w. Najświętszej Marii Panny	Stare Skoszewy	dz. nr ew. 105	
11.	Cmentarz przykościelny	Stare Skoszewy	dz. nr ew. 105	
12.	Ogrodzenie kościoła	Stare Skoszewy	dz. nr ew. 105	
13.	Plebania	Stare Skoszewy	dz. nr ew. 104	
14.	Cmentarz parafialny	Stare Skoszewy	dz. nr ew. 135	
15.	Cmentarz ewangelicki	Stare Skoszewy (Głąbie)	dz. nr ew. 43 i 44/1	
16.	Cmentarz ewangelicki	Głogowiec	dz. nr ew. 37	
17.	Cmentarz ewangelicki	Grabina	dz. nr ew. 69	
18.	Cmentarz ewangelicki	Teolin	dz. nr ew. 307	
	Miejsce pamięci	Teolin (Las Wiączyński)	dz. nr ew. 330/1	
19.	Dom nr 35	Wiączyń Dolny	dz. nr ew. 97	
20.	Dom nr 41	Wiączyń Dolny	dz. nr ew. 105	
21.	Cmentarz wojenny	Wiączyń Dolny (Las Wiączyński)	dz. nr ew. 144/2	

**Wykaz stanowisk archeologicznych
zamieszczonych w Gminnej ewidencji zabytków gminy Nowosolna**

Spośród zabytków archeologicznych do rejestru WKZ wpisano grodzisko średniowieczne w Starych Skoszewach pod nr rejestru A/214 (Grodzisko Wczesnośredniowieczne z przełomu VII/XVI wieku).

L.p.	Miejscowość	Nr stan. w miejsc.	obszar AZP	Nr stan. na obszarze	Kultura	Chronologia	Uwagi
1.	Skoszewy Nowe	1	64-53	6	- polska	- późne średniowiecze	
2.	Skoszewy Nowe	2	64-53	51	- polska - łużycka	- późne średniowiecze - okres nowożytny	Stanowisko przebadane w trakcie budowy autostrady
3.	Skoszewy Stare	1	64-53	33	- staropolska, - polska	- wczesne średniowiecze - VII – XVI w.	Grodzisko wpisane do rejestru zabytków pod numerem A/214

4.	Skoszewy Stare	2	64-53	31	- staropolska, - polska	- wczesne średniowiecze do nowożytności	
5.	Skoszewy Stare	4	64-53	32	- polska	- wczesne średniowiecze	
6.	Głąbie	1	64-53	3	- polska	- późne średniowiecze XV w.	
7.	Głąbie	2	64-53	4	- polska	- wczesne i późne średniowiecze	
8.	Głąbie	3	64-53	5	- polska	- wczesne i późne średniowiecze	
9.	Głąbie	4	64-53	6	- polska	- XIV - XV w.	
10.	Głąbie	5	64-53	7	- polska	- wczesne średniowiecze	
11.	Borchówka	1	65-53	1	- polska	- późne średniowiecze	
12.	Byszewy	1	65-53	2	- polska	- późne średniowiecze	
13.	Grabina	1	65-53	3	- polska	- późne średniowiecze, - nowożytność	
14.	Natolin	1	65-53	14	- polska	- późne średniowiecze - okres nowożytny	Po badaniach weryfikacyjnych przed budową autostrady
15.	Plichtów	1	65-53	11	- polska	- okres nowożytny	Nie potwierdzone w trakcie badań weryfikacyjnych
16.	Plichtów	2	65-53	9	- przeworska, - polska	- kultura przeworska - wczesne średniowiecze - późne średniowiecze - okres nowożytny	Stanowisko w części przebadane w trakcie budowy autostrady
17.	Plichtów	3	65-53	12	- polska	- wczesne średniowiecze - późne średniowiecze - okres nowożytny	Stanowisko nie potwierdzone w trakcie badań weryfikacyjnych
18.	Moskwa	1	65-53	4	- polska	- późne średniowiecze	

19.	Skoszewy Stare	3	65-53	7	- polska	- XIV - XVI w.	
20.	Teolin	2	65-53	13	- polska	- późne średniowiecze - okres nowożytny	Stanowisko po badaniach weryfikacyjnych przed budową autostrady
21.	Natolin	2	66-53	19	- polska	- późne średniowiecze	
22.	Teolin	1	65-53	8	- przeworska	- okres wpływów rzymskich	
23.	Lipiny	1	66-53	18	- polska	- późne średniowiecze	
24.	Wiączyń Górny	1	66-53	3	- KPL - staropolska	- neolit, - późne średniowiecze	
25.	Wiączyń Górny	8	66-53	8	- staropolska	- późne średniowiecze	
26.	Wiączyń Dolny	1	66-53	14	- polska, - łżycka	- Halsztat D i okres nowożytny (XVII – XX)	
27.	Wiączyń Dolny	1	66-53	5	- polska, - łżycka	- Halsztat D i C, XVI – XVIII w.	
28.	Wiączyń Dolny	2	66-53	6	- łżycka	- IV okres epoki brązu	
29.	Głąbie	7	64-53	52	- polska	- XVI – XIX w.	
30.	Wiączyń Nowy	1	65-53	15	--	- epoka kamienia	
31.	Wiączyń Górny	4	66-53	4	-- pucharów lejkowatych	- neolit	Stanowisko archiwalne
32.	Wiączyń Górny	2	66-53	9	-- ceramiki sznurowej	- neolit	Stanowisko archiwalne
33.	Wiączyń Górny	3	66-53	10	-- pucharów lejkowatych	- neolit	Stanowisko archiwalne

Do najważniejszych stanowisk należą :

1) AZP 64-53 stan. 31, Skoszewy Stare stan. 2 – średniowieczna osada podgroдова, osada znajduje się na dz. ew. nr 103 w Skoszewach Starych.

2) AZP 64-53 stan. 33, Skoszewy Stare stan.1 – grodzisko wczesnośredniowieczne – obiekt wpisany do rejestru zabytków województwa Łódzkiego dnia 28.10.1971 r. i dnia 4 kwietnia 1988 r. pod nr A/214 (zasięg wpisu do rejestru określono w załączniku graficznym - powierzchnia objęta wpisem do rejestru około 3,5 ha; powierzchnia grodziska bez urządzeń towarzyszących około 1,8 ha).

Stare Skoszewy - widok na grodzisko i osadę fot. Wiesław Stępień

Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków w 2009 roku przekazał wstępne wytyczne konserwatorskie dla proponowanej realizacji projektu o roboczym tytule „Rozpoznanie i zagospodarowanie osady i grodziska w Skoszewach Starych na cele turystyczno – administracyjne.”

Wytyczne precyzowały konieczność wykonania:

- zdjęć lotniczych terenu osady i grodziska w różnych warunkach wegetacyjnych i pogodowych, by uzyskać materiał do analizy archeologicznej z aktualnym stanem zachowania obiektu;
- badań nieinwazyjnych na osadzie oraz odwiertów geologicznych w celu rozpoznania faktycznego zasięgu osady;
- koncepcji zagospodarowania turystycznego terenu, która powinna uwzględniać wyniki wstępnego rozpoznania archeologicznego oraz nawiązywać do dawnych tradycji.

Stosownie do przedstawionych wytycznych, na terenie grodziska oraz osady podgrodowej, przeprowadzono badania nieinwazyjne w celu rozpoznania faktycznego zasięgu, a także metryki niezwykle złożonej struktury przestrzennej zespołu osadniczego w Starych Skoszewach.

W ramach programu dofinansowanego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego przy współdziałaniu Instytutu Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego wykonano:

- zdjęcia lotniczych terenu;
- pomiary geodezyjne obu stanowisk archeologicznych oraz plan warstwiczny i numeryczny model terenu,
- badania powierzchniowe terenu majdanu grodziska i osady podgrodowej, w trakcie których:
 - zebrano olbrzymie ilości materiału zabytkowego zalegającego na powierzchni w postaci fragmentów naczyń ceramicznych i kafli oraz 9 zabytków wydzielonych.
 - zarejestrowano ślady silnego zniszczenia podziemnych struktur archeologicznych, szczególnie z północnej części terasy, na obszarze stanowiska 2 (osady), spowodowanego orką, o czym świadczą duża ilość fragmentów ceramiki naczyniowej (7436 fragmentów), jak i zarejestrowane na powierzchni duże ilości polepy, kamieni, spalonego drewna i próchniczego piasku pochodzącego najprawdopodobniej z wypełnień obiektów archeologicznych.

- wytyczenie 19 poligonów o wymiarach 40x40 m do celów prospekcji magnetycznej, w celu uwydatnienia anomalii magnetycznych, które potwierdziły istnienie w przeszłości na tym terenie stref aktywności ludzkiej lub konstrukcji.

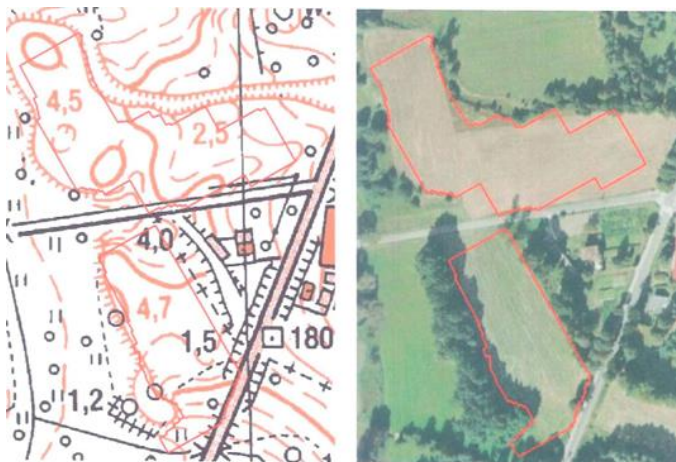
Interpretacja archeologiczna badań geofizycznych na stanowisku w Starych Skoszewach prowadzona przez P. Wronieckiego, M. Jaworskiego, M. Piza i S. Rzeźnika, pod patronatem Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego spowodowała sprecyzowanie następujących wniosków:

"Teren prospekcji geofizycznej w Starych Skoszewach podzielono na dwa sektory ze względu na przebieg współczesnej drogi. Oba obszary ograniczone były ponadto przez silne stoki wyniesień, na których się znajdowały oraz porastające je drzewa. Na podstawie wcześniejszych badań archeologicznych w północnej części dopatrywano się obecności podgrodzia, a południową utożsamiano z właściwym grodem, gdzie w czasach nowożytnych istniał jeszcze dwór. Oprócz charakterystycznego wyniesienia obu obszarów nad okolicę nie zarejestrowano innych form terenowych, które można by łączyć z uchwyconymi anomaliami magnetycznymi.

Obszar badań charakteryzuje się stosunkowo gęstym występowaniem materiału magnetycznego, na co wskazuje uchwycenie licznych drobnych punktowych anomalii dipolowych i podwyższeń wartości pola magnetycznego. W południowej części rozkładają się one równomiernie po całym przebadanym obszarze. W północnej natomiast można odnotować ich nieznaczne zagęszczenie w rejonie wschodnim i zachodnim. W obu częściach stanowiska wyróżnić można również strefy podwyższenia wartości pola magnetycznego o liniowym przebiegu. Mają one niską dynamikę, co może świadczyć o antropogenicznym pochodzeniu. Inną grupą anomalii wartych zwrócenia uwagi są strefy występowania punktowych anomalii podwyższenia wartości pola wraz z silnymi dipolowymi, co można traktować jako przesłankę o istnieniu w przeszłości w tych miejscach stref aktywności ludzkiej lub konstrukcji.

W południowej części stanowiska oprócz punktowych anomalii wyróżniono liniowe strefy podwyższenia wartości pola magnetycznego. Mają one półkolisty zarys (w północnej i południowej części) oraz układają się pod kątem prostym i równoległe. Pierwsze można wiązać z relikdami umocnienia grodziska. Drugie można wiązać wstępnie z miejscem istnienia wspomnianego dworu, co może poświadczać występowanie materiału powierzchniowego. Dalsze badania weryfikacyjne powinny rzucić więcej światła na tą kwestię.

W północnej części stanowiska również zarejestrowano liczne liniowe strefy podwyższenia wartości pola magnetycznego. Po zachodniej stronie, w najwyższym punkcie obszaru uchwyciono anomalię o półkolistym zarysie, która może świadczyć o istnieniu struktur archeologicznych. Możliwe jest wyróżnienie miejsca, gdzie dynamika anomalii słabnie, lub anomalia nie kontynuuje się, przez co łuk podzielić można na dwie części. Układ anomalii i ich dynamika pozwala przypuszczać, iż może chodzić o małe założenie obronne lub strukturę odcinającą wyraźnie dany obszar. Tezę tą należy zweryfikować dalszym rozpoznaniem terenowym. Po wschodniej stronie, tam gdzie wzgórze łagodnie opada i przechodzi w równy teren zarejestrowano zaburzenia, które przypuszczalnie są śladami naruszeń stratygraficznych lub wznoszenia struktur antropogenicznych, jednakże ich prawdziwe źródło na obecnym etapie wiedzy jest nieznane".

Lokalizacja badań geofizycznych w Starych Skoszewach na podkładzie topograficznym i ortofoto

Interpretacja archeologiczna wyników badań w Starych Skoszewach

– P. Wroniecki, M. Jaworski, M. Pisz i S. Rzeźnik

Urząd Gminy Nowosolna w roku 2014 przygotował tzw. „fiszę projektową” (priorytety inwestycyjne dla gminy Nowosolna) wnioskując o wybór i wpisanie między innymi projektu pn. „Rewitalizacja Majdanu jako części grodziska średniowiecznego w Starych Skoszewach” do projektu pn. „Strategia Rozwoju Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego” współfinansowanego Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego. Projekt inwestycyjny zakłada adaptację na cele kulturalne historycznych obiektów wraz z ich otoczeniem, w tym: wykup działki o nr ew. 103 w miejscowości Stare Skoszewy, przeprowadzenie badań nieinwazyjnych obszaru, określenie form odbudowy i umiejscowienie Centrum Turystyczno-Administracyjnego Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego. Jednakże poczynione przez Władze Gminy Nowosolna starania w zakresie zakupu nieruchomości, na której znajduje się osada podgrodowa od właścicieli gruntu – osób fizycznych nie powiodły się. Skomplikowana sytuacja prawna nieruchomości, jak i wygórowane żądania właścicieli doprowadziły do odstąpienia od koncepcji wykupu działki i jej zagospodarowania na potrzeby administracyjno-turystyczne gminy Nowosolna. Teren jednego z najcenniejszych obiektów zabytkowych na terenie województwa w obrębie Starych Skoszew ma jedynie szansę rozwoju w kierunku turystyki kulturowej;

Dla wyżej zamieszczonych stanowisk archeologicznych należy wyznaczyć strefy ochrony archeologicznej na etapie sporządzania aktów praw miejscowego;

Na terenach stanowisk archeologicznych warunki realizacji robót ziemnych lub dokonywania zmian charakteru dotychczasowej działalności regulują przepisy odrębne z zakresu ochrony zabytków;

W przypadku robót ziemnych, lub dokonywania zmian charakteru dotychczasowej działalności w granicach strefy ochrony archeologicznej nakazuje się przeprowadzenie badań archeologicznych w formie nadzorów; przez badania archeologiczne w formie nadzorów rozumie się obserwację robót ziemnych lub dokonywania zmiany charakteru dotychczasowej działalności, sporządzenie dokumentacji rysunkowej, opisowej i fotograficznej;

Widok na stanowisko nr 1 – Stare Skoszewy

Widok na stanowisko archeologiczne nr 2 – Stare Skoszewy

Tablica informacyjna o walorach kulturowych stanowisk archeologicznych w Starych Skoszewach – widok na stanowiska archeologiczne

Tablica informacyjna o walorach kulturowych grodziska w Starych Skoszewach

9.6 Obiekty ruchome z terenu gminy Nowosolna wpisane do rejestru WKZ

Do rejestru zabytków wpisano obiekty ruchome znajdujące się na Cmentarzu Rzymskokatolickim w Starych Skoszewach (nr rej. B/162/1-4):

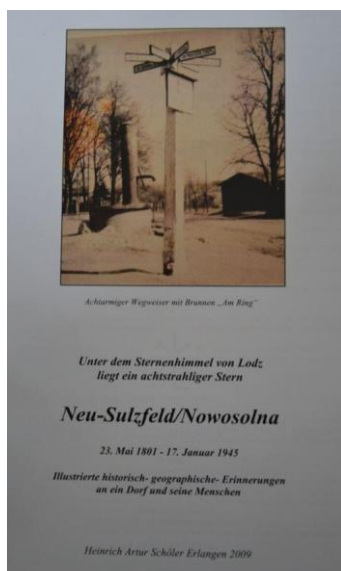
- Pomnik nagrobny Antoniego Sokolnickiego wraz z ogrodzeniem, ok. 1863 r., wapień, piaskowiec, żelazo, wym. pomnika 65x40 cm, wys. ok. 125 cm;
- Pomnik nagrobny rodziny Plichta wraz z ogrodzeniem, ok. 1909 r., wapień, piaskowiec, rzeźba, stal, odlew, sygn. na podstawie: F. Szymański, Łódź, wym. pomnika: ok. 100x95 cm, wys. ok. 320 cm;
- Pomnik nagrobny Heleny Januszewskiej i Walerji Bogdańskiej, ok. 1904 r., piaskowiec, wapień, rzeźba, sygn. na podstawie: F. Szymański, Łódź, wym.: ok. 105x ok. 60 cm, wys. ok. 285 cm;
- Pomnik nagrobny Tekli z Gutowskich Januszewskiej, ok. 1907 r., piaskowiec, rzeźba, wym.: ok. 60 cm x ok. 50 cm, wys. ok. 250 cm.

Nie jest to pełna lista obiektów ruchomych podlegających ochronie. Na terenie gminy Nowosolna znajdują się inne zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków oraz do wojewódzkiej ewidencji zabytków, przy czym wykazami tychże dysponuje Wojewódzki Konserwator Zabytków w Łodzi. Z uwagi na niebezpieczeństwo kradzieży, nie jest upubliczniana pełna ich lista.

9.7 Dziedzictwo kultury niematerialnej

Oprócz cennych zabytków materialnych gminy Nowosolna na uwagę zasługują również wartości niematerialne, czyli tożsamość regionalna w postaci zespołów ludowych, twórców, rzemiosła czy produktów regionalnych. Utożsamianie mieszkańców z kulturą regionu silnie podnoszą organizowane imprezy kulturowo - folklorystyczne, takie jak: Święto Gminy Nowosolna, Dożynki Gminne, Sobótki, Święto Pieroga, Święto ziemniaka. Ważny jest również udział Koła Gospodyń Wiejskich w spotkaniach z cyklu „Polskie tradycje kulinarne” i Gminnej Rady Kobiet w spotkaniach kulinarnych. Wiele z imprez na stałe wpisało się w harmonogram cyklicznych imprez o charakterze kulturowym. Corocznie odbywa się Moskiewskie Święto Pieroga. Cyklicznie odbywają się też Sobótki i Święto Gminy Nowosolna połączone z Dniem Matki oraz Dniem Dziecka, Gminny Opłatek Wigilijny, Święto Odzyskania Niepodległości.

Gmina Nowosolna umożliwi mieszkańcom obcowanie z historią m. in. w Gminno Parkowym Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie poprzez udostępnienie wystawy i książki Heinricha Schölera - Niemca, byłego mieszkańca Borchówki pt. "Gedengbuh Neu-Sulzfeld/Nowosolna". W bogato ilustrowanej książce autor opisał historię miejscowości Neu Sulzfeld (Nowosolna) oraz historię mieszkańców pobliskich osad z okresu od 23 maja 1801 roku do 17 stycznia 1945 roku. Osady te tworzą dzisiaj gminę Nowosolna.

Przybliżenie historii odbywa się również poprzez spotkania ze Związkiem Sybiraków. W GPCKiE w Plichtowie przedstawiono filmową historyczną rekonstrukcję deportacji Polaków na „niehumanitarną ziemię” w 1940 r. Przedstawiono wówczas również żywą historię z tamtych czasów, która przez dziesiątki lat była skrywana przed światem. Na szczególne podkreślenie zasługuje obecność dużej grupy uczniów zarówno ze szkół podstawowych w Lipinach i Starych Skoszewach, jak i gimnazjum w Wiączyńcu Dolnym. Była to dla nich wyjątkowa lekcja historii. Związek Sybiraków jest zapraszany

przez GPCKiE w Plichtowie oraz Gimnazjum w Wiączyniu Dolnym na uroczystości gminne oraz szkolne.

Na obszarze gminy Nowosolna organizowane są liczne imprezy kulturalne, ukierunkowane na zachowanie tożsamości oraz integrację mieszkańców. Oprócz festynów, święta gminy, odbywają się również konkursy dla dzieci, występy zespołów folklorystycznych. Na terenie Nowosolnej działają trzy zespoły śpiewacze – „Seniorki z Kalonki, Wiączynianka i Byszewianie”. Od roku 1918 na terenie gminy prężnie działa orkiestra parafialna ze Starych Skoszew, a także w ostatnich latach powstał Chór męski DYSONANS działający przy parafii Św. Ojca Pio w Kalonce.

Zespół śpiewaczy Seniorki z Kalonki

Zespół śpiewaczy Wiączynianka

Zespół Byszewianie

Gminne Zespoły Śpiewacze uczestniczą w różnego rodzaju imprezach o różnym zasięgu, należy podkreślić ich udział w Europejskim Kongresie Gmin Wiejskich.

Udział zespołów w Europejskim Kongresie Gmin Wiejskich

Na uwagę zasługuje również działalność twórców ludowych szerzących dziedzictwo regionalne. Do dnia dzisiejszego organizowane są warsztaty z zakresu rękodzieła (szydełkowanie, haftowanie), papieroplastyki i Quislingu (ang. "nawijać na pióro lub rurkę"), których inicjatorem była Pani Grażyna Kraska (emerytowana nauczycielka, mieszkanka gminy Nowosolna).

Warsztaty ceramiki artystycznej prowadzone są od samego początku istnienia GPCKiE przez panią Annę Zabelską – mieszkankę gminy Nowosolna. Zajęcia te, podobnie jak zajęcia decoupage cieszą się ogromną popularnością zarówno wśród dzieci jak i dorosłych.

Warsztaty wypalania z ceramiki

Malarstwo w gminie upowszechnia p. Teresa Gutowska- malarka amatorka - mieszkanka Borchówki. Prace powstałe podczas zajęć plenerowych zdobią ściany Gminno Parkowego Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie. Prezentowane są również w czasie Wystaw Plenerowych, Jarmarku Wojewódzkiego, gminnych imprez plenerowych takich jak: Święto Gminy Nowosolna, czy Dożynki.

Elementem niematerialnej kultury regionu, wartym podkreślenia jest również regionalna sztuka kulinarna. Tradycją stało się organizowanie Moskiewskiego Święta Pieroga, warsztatów pn. Polskie tradycje kulinarne – potrawy wielkanocne i powiatowe wystawy stołów wielkanocnych. Na wielu organizowanych imprezach kulturowo-folklorystycznych goście mogą skosztować „żuru skoszewskiego”, znanego nie tylko w gminie Nowosolna ale również w regionie.

Na terenie gminy działa kilkanaście kół gospodyń wiejskich funkcjonujących na terenie praktycznie wszystkich sołectw (KGW Borchówka, KGW Byszewy, KGW Kopanka, KGW Kalonka, KGW Moskwa, KGW Ksawerów, KGW Lipiny, KGW Skoszewy, KGW Wiaczyń/Malownicza), prowadzących aktywną działalność, która - między innymi – sprzyja zachowaniu miejscowych tradycji i zwyczajów.

Ochotnicza Straż Pożarna, również uczestniczy w kultywowaniu folkloru gminy Nowosolna.

Działalność LGD „STER” w zdecydowanym stopniu wpływa na propagowanie dziedzictwa kulturowego gminy. W ostatnim czasie organizowany jest konkurs „Tradycja i kultura regionu w moim obiektywie” oraz konkurs kulinarny mający na celu wyłonienie potraw lokalnych i regionalnych.

Organizacjami „nowego typu” szerzącymi tożsamość lokalną są stowarzyszenia i fundacje. Popularyzują one sztukę i stare rzemiosło, w oparciu o edukację i kulturę ludową.

9.7.1 Symbole Gminy Nowosolna

Siedziba Urzędu Gminy Nowosolna przed remontem

Siedziba Urzędu Gminy Nowosolna po remoncie

W celu wyposażenia Gminy i jej mieszkańców w trwałe znamiona tożsamości i przynależności do wspólnoty samorządowej i terytorialnej dla podkreślenia więzi historycznych, kulturowych, ekonomicznych i emocjonalnych, łączących mieszkańców z miejscem ich urodzenia, zamieszkania, pracy Uchwałą Nr XII/81/03 Rady Gminy Nowosolna dnia 27.10.2003 roku przyjęto herb, flagę i pieczęć Gminy Nowosolna.

Herb przedstawia w polu błękitnym podkowę na opak srebrną, z krzyżem kawalerskim, złotym w środku. Od prawej i lewej gałęzie z liśćmi złote, od podstawy także rzeka. Podkowa z krzyżem jest godłem herbu Jastrzębiec, którym pieczętowali się m. in. Byszewscy z Byszew.

Flaga urzędowa Gminy Nowosolna w sposób symboliczny informuje o terytorium, mieszkańcach oraz władzach samorządowych Gminy. Z tego powodu należy dołożyć wszelkich starań, aby jej prezentacje były staranne, estetyczne i godne.

1. Flaga Gminy Nowosolna jest zewnętrznym znakiem rozpoznawczym lokalnej wspólnoty terytorialnej. Jest ona - obok herbu Gminy - najważniejszym symbolem lokalnej społeczności.
2. Flagę Gminy podnosi się z okazji uroczystości, świąt państwowych i rocznic gminnych na budynkach lub przed budynkami, stanowiącymi siedzibę samorządowych władz gminnych, jednostek organizacyjnych oraz w miejscach publicznych wskazanych przez władze Gminy.
3. Flagę w dni powszednie podnosi się na budynkach władz gminnych.
4. Flaga współtworzy wystrój symboliczny sali obrad Rady Gminy oraz gabinetów Wójta i Przewodniczącego Rady Gminy.
5. W dniach żałoby ogłoszonej przez władze państwowe lub lokalne należy:
 - a) rano podnieść flagę, przewiazaną kirem, na szczyt masztu, a następnie opuścić ją do połowy wysokości masztu,
 - b) wieczorem podnieść chorągiew do szczytu masztu, a następnie powoli opuszczać na dół,
 - c) jeśli flaga umieszczona jest na maszcie skośnym należy przewiązać ją czarną wstęgą.
6. Na jednym maszcie można podnieść zasadniczo tylko jedną flagę.
7. W przypadku podniesienia kilku różnych flag należy kierować się następującymi zasadami:
 - a) kolejność powinna odpowiadać hierarchii - państwowa, wojewódzka, powiatowa, gminna, służbowa, inne (np. szkoły, klubu sportowego, przedsiębiorstwa),
 - b) wśród flag zajmujących w hierarchii identyczne miejsce pierwszeństwo przysługuje zawsze fladze gospodarza.
8. Podniesiona flaga musi mieć czytelne barwy i godło, nie może być brudna, pomięta i postrzępiona. Flagę zużytą należy spalić, co jest jedynym godnym sposobem jej zniszczenia.

REGULAMIN UŻYCIA OKRĄGŁEJ PIECZĘCI HERBOWEJ GMINY NOWOSOLNA I HERBOWEJ PIECZĘCI ADRESOWEJ GMINY NOWOSOLNA

1. Dysponentem okrągłej pieczęci z herbem Gminy Nowosolna (zwanej dalej pieczęcią) są samorządowe władze lokalnej wspólnoty terytorialnej.
2. Okrągła pieczęć herbowa zajmuje szczególne miejsce w systemie pieczęci władz samorządowych Gminy.
3. Odciski okrągłej pieczęci służą do uwierzytelnienia dokumentów wydawanych przez władze samorządowe Gminy.
4. Zgodę na odcisnięcie okrągłej pieczęci wydaje Rada Gminy lub Wójt.
5. Okrągłe pieczęcie odciskane są w tuszu.
6. Pieczęć adresowa wykorzystywana jest w codziennej praktyce kancelaryjnej Urzędu Gminy Nowosolna, w celach informacyjnych i promocyjnych.
7. Pieczęć adresowa odcisnięta na dokumencie opuszczającą kancelarię samorządową, nie jest dostatecznym środkiem uwierzytelnienia dokumentu. Towarzyszyć jej musi odcisk pieczęci imiennej i podpis osoby uprawnionej do podejmowania decyzji.
8. Pieczęcie adresowe są odciskane w tuszu.

9.7.2 Podania i legendy

Głazy narzutowe stanowią tradycyjny element krajobrazu kulturowego gminy Nowosolna i bogactwo kultury niematerialnej. Stały się one źródłem miejscowych – regionalnych podań i legend. Jedną z nich tłumaczy mnogość głazów różnej wielkości na tym terenie niezwykłą zdolnością ziemi do "rodzenia kamieni". W rzeczywistości to proces wymarzania głazów z gruntu odpowiedzialny jest za coroczne pojawianie się nowych głazów, niewielkich rozmiarów na powierzchni ziemi. W rzeczywistości może to nasuwać pewne skojarzenia dotyczące narodzin.

Kult głazów narzutowych w gminie Nowosolna

9.7.3 Imprezy cykliczne w Gminie Nowosolna związane z kulturą i tradycją, integrujące mieszkańców

Data	Nazwa imprezy	Organizator / współorganizator
Luty	Wystawy malarstwa	GPCKiE w Plichtowie
	Wieczory artystyczne	
Marzec	Plichtowski Targ – wiosenny kermasz staroci	GPCKiE w Plichtowie
	Turniej tenisa stołowego	Rada Powiatu ZLZS/ Powiat Łódzki Wschodni/ Gmina Nowosolna
Kwiecień	Gminne dni sportu	SGN, GPCKiE w Plichtowie Gimnazjum Wiączyń Dolny, SP Stare Skoszewy, SP Lipiny, LKS Kalonka Kopanka
Maj	Majówka Sportowa w Centrum Sportowo Rekreacyjnym Zbyszko w Wiączyń Dolnym	Centrum Sportowo Rekreacyjne Zbyszko
	Plichtowski Targ –kermasz staroci – Piknik ekologiczny	GPCKiE w Plichtowie
Czerwiec	Święto Gminy Nowosolna – Jarmark Średniowieczny	GPCKiE w Plichtowie
	Noc Świętojańska/ Wieczór biesiadny	GPCKiE w Plichtowie, Sołectwo Byszewy
Lipiec	Wakacje GPCKiE i Świetlicach gminnych	GPCKiE w Plichtowie
	Wakacyjna impreza plenerowa dla dzieci	
Sierpień	Wyjazdy Wakacyjne dla dzieci i młodzieży	Urząd Gminy Nowosolna, GPCKiE w Plichtowie
Wrzesień	Tour de Kalonka	Parafia Św. Ojca PIO w Kalonce

	Plichtowski Targ –kiermasz staroci – dzień otwarty GPCKiE w Plichtowie	GPCKiE w Plichtowie
Październik	Powiatowy Rajd Pieszy po terenie PKWŁ	Rada Powiatowa ZLZS, GPCKiE w Plichtowie, UG Nowosolna
	Dni Seniora	Rady Sołeckie, KGW, Zespoły śpiewacze
Listopad	Gminne Obchody Święta Odzyskania Niepodległości	UG Nowosolna, GPCKiE w Plichtowie, SGN, SP Stare Skoszewy
	Koncert Piosenki Żołnierskiej, Spotkanie z Sybirakami	GPCKiE w Plichtowie, Zespół Byszewianie
Grudzień	Świąteczny Plichtowski Targ	GPCKiE w Plichtowie
	Gminny Oplątek Wigilijny	GPCKiE w Plichtowie, Szkoły Podstawowe

Z uwagi na światową pandemię COVID-19 w latach 2020 i 2021, niestety wiele z w/w imprez nie odbyło się.

10. BILANS WALORÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY NOWOSOLNA

W wyniku przeprowadzonej analizy zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego gminy Nowosolna można wskazać następujące elementy bilansu - analizy SWOT w zakresie dziedzictwa kulturowego:

<p>Mocne strony:</p> <ul style="list-style-type: none"> - bardzo atrakcyjny krajobraz kulturowy - Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich, Las Wiączyński, Strefa Krawędziowa Wzniesień Łódzkich - położenie gminy w obszarze metropolitalnym Łodzi, - atrakcyjne położenie komunikacyjne, w centrum kraju, przy zjeździe z autostrady A1, - stały napływ nowych mieszkańców, - rozwój funkcji pomocniczych dla ośrodka centralnego, - występowanie zabytków wysokiej rangi uznanych za reprezentatywne – grodzisko wczesnośredniowieczne w Starych Skoszewach (objęte wpisem do rejestru 	<p>Słabe strony:</p> <ul style="list-style-type: none"> - brak centrum administracyjnego – lokalizacja Siedziby Urzędu Gminy poza granicami gminy Nowosolna, - niszczenie – przebudowywanie zabytków architektury po osadnictwie niemieckim, - brak użytkowania niektórych obiektów zabytkowych, - brak rewaloryzacji cmentarzy ewangelickich i wojennych, - brak oferty edukacji regionalnej, - brak uznania gminy Nowosolna za ośrodek o wartościach historycznych w Programie Opieki nad Zabytkami Województwa Łódzkiego,
--	---

<p>zabytków) i zespół dworsko – parkowy w Byszewach (dwór objęty wpisem do rejestru zabytków)</p> <ul style="list-style-type: none"> - lokalizacja parafii Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny i Świętej Barbary, założonej w XV w. - występowanie charakterystycznej zabudowy pozostałej po niemieckich osadnikach, - występowanie dużej liczby zabytkowych cmentarzy ewangelickich i wojennych na terenie gminy, - wprowadzenie oznakowania zabytkowych cmentarzy i miejsc pamięci, - oznakowanie tras turystycznych i atrakcji dziedzictwa kulturowego, - występowanie wielu kapliczek, - bogata historia obszaru, wysoka kultura niematerialna - przekazywanie legendy, - bogata gama imprez o charakterze kulturowym (organizacja imprez służących kultywowaniu lokalnych tradycji), - występowanie szlaków kulturowych, - bogate tradycje związane z osadnictwem niemieckim, zachowane ślady wielokulturowości gminy, - tradycje kulinarne, - istnienie Centrum Kultury i Edukacji w Plichtowie, Świetlice Środowiskowe w Byszewach, Kalonce Lipinach i Starych Skoszewach oraz miejsc integracji mieszkańców (centrum wsi), - prężnie działające parafie. 	<ul style="list-style-type: none"> - występowanie na terenie gminy jedynie dwóch zabytków wpisanych do rejestru zabytków, - brak produktów tradycyjnych i regionalnych wpisanych na listę Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, - brak poczucia tożsamości regionalnej wśród ludności napływowej, - rozwój zabudowy na terenach cennych krajobrazowo i przyrodniczo,
<p>Szanse:</p> <ul style="list-style-type: none"> - utworzenie parku kulturowego Śladami Iwaszkiewicza w Dolinie Moszczenicy, - wpisanie kościoła w Starych Skoszewach do rejestru zabytków, - wykorzystanie obiektów zabytkowych na cele komercyjne, - rozwój turystyki poznawczej w oparciu o krajobraz kulturowy gminy, - zachowanie oraz renowacja obiektów po osadnikach niemieckich, 	<p>Zagrożenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> - presja bliskiego dużego miasta, dezorganizacja więzi lokalnych - nie utożsamianie się części mieszkańców z obszarem, - traktowanie gminy Nowosolna przez mieszkańców wyłącznie jako sypialnie, - rozwój nowej zabudowy na terenach cennych krajobrazowo i przyrodniczo, - brak świadomości walorów oraz zainteresowania dla utrzymania zabudowy tradycyjnej,

<ul style="list-style-type: none"> - utworzenie nowych szlaków turystycznych na terenie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich - współpraca w ramach ZIT, - rozwijanie współpracy z gminami sąsiednimi w ramach LGD, - nawiązanie współpracy z Łodzią i wspólne promowanie historii osady Nowosolna, Byszewy oraz Skoszewy Stare, - rosnące zapotrzebowanie na rozwój turystyki, w szczególności weekendowej wśród mieszkańców Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego, - utworzenie kręgu przyrodniczo kulturowego aglomeracji łódzkiej, - rozwój funkcji uzupełniających dla ośrodka centralnego (w szczególności funkcji rekreacyjno-wypoczynkowej i sportowej), - pozyskanie funduszy na rozwój lokalnej kultury i małej przedsiębiorczości i produktów lokalnych, agroturystyki. - podniesienie atrakcyjności obszaru poprzez kreowanie produktów i imprez o charakterze kulturowym, - edukacja regionalna mieszkańców, - wykorzystanie możliwości finansowania ochrony zabytków z różnych źródeł - środków unijnych, z budżetu państwa i samorządu województwa, - kultywowanie lokalnych tradycji niematerialnych, - opracowanie strategii skutecznej promocja obszaru, 	<ul style="list-style-type: none"> - rozwój zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej na terenie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich o formie architektonicznej nie nawiązującej do lokalnych tradycji, - presja właścicieli cmentarzy zabytkowych, obiektów zabytkowych do zmiany ich charakteru, - autostrada A1, projektowana: obwodnica Brzezin, kolej dużych prędkości - duże natężenie ruchu degradujące zabytki, - utrudnienia w pozyskiwaniu środków na ochronę i zachowanie zabytków, - niewystarczające środki finansowe w stosunku do potrzeb na ochronę i rewaloryzację obiektów i obszarów zabytkowych, - marginalizacja znaczenia dziedzictwa kulturowego gminy Nowosolna w dokumentach na szczeblu wojewódzkim, - brak organizacji cyklicznych imprez kulturowych spowodowana światową pandemią COVID 19.
--	---

Obszar gminy Nowosolna w zakresie walorów i zasobów dziedzictwa kulturowego i tożsamości regionalnej posiada duży potencjał. Ma to związek z wysokimi walorami krajobrazu kulturowego, bogatą historią, istnieniem cennych obiektów i obszarów. Istnienie drogi pielgrzymkowej powodującej możliwość rozwoju turystyki pielgrzymkowej. Związek obszaru z postacią Jarosława Iwaszkiewicza stanowi potencjał rozwoju tego terenu i stwarza możliwość pretendowania do miana parku kulturowego.

Z uwagi na występowanie cmentarzy wojennych, teren ten pretenduje do rozwoju turystyki historycznej poprzez przeprowadzanie rekonstrukcji bitew.

Wśród słabych stron gminy zwraca uwagę przebudowywanie obiektów zabytkowych związanych z obecnością osadników niemieckich stanowiących ważny element w krajobrazie kulturowym gminy.

Jeśli nie zostaną podjęte działania w celu ratowania tych obiektów nieodwracalnie znikną one z krajobrazu.

Największym zagrożeniem dziedzictwa kulturowego gminy jest olbrzymia presja urbanistyczna na cenne krajobrazowo tereny gminy Nowosolna, szczególnie położone w obrębie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich.

Presja urbanistyczna na tereny cenne krajobrazowo

11. ZAŁOŻENIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY NOWOSOLNA

W wyniku przeprowadzonej analizy należy stwierdzić, że Gmina Nowosolna posiada cenne walory dziedzictwa kulturowego, które należy chronić i jednocześnie odpowiednio wykorzystywać i udostępniać społeczeństwu. Biorąc pod uwagę wymogi płynące z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 roku i uwzględniając zbilansowane zasoby i wartości należy stwierdzić, iż Gminny program opieki nad zabytkami dla Gminy Nowosolna musi uwzględniać:

– ochronę walorów i wartości materialnych i niematerialnych przy jednoczesnym ich wykorzystaniu jako czynnik rozwoju obszaru gminy Nowosolna

W tym celu należy prowadzić działania zmierzające do:

- zachowania krajobrazu kulturowego,
- wykorzystania przestrzeni historycznych do tworzenia przyjaznych centrów publicznych stanowiących serce miejscowości,
- rewaloryzacji cennego zespołu sakralnego, zespołów dworsko – parkowych oraz zabytkowych założeń cmentarnych,
- adaptacji obiektów i obszarów zabytkowych na cele edukacyjne, kulturalne i społeczne,
- tworzenia nowych atrakcji w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego gminy,
- wzrostu identyfikacji mieszkańców z kulturą regionu i uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych,
- poprawy społecznej akceptacji co do konieczności ochrony zabytków.

– **promocję zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego gminy Nowosolna**

W tym celu należy podjąć działania upowszechniania dziedzictwa kulturowego gminy poprzez:

- edukację regionalną mieszkańców,
- wydawnictwa i programy edukacyjne,
- digitalizację walorów i zasobów dziedzictwa kulturowego.

11.1 NAJWAŻNIEJSZE ASPEKTY OCHRONY WARTOŚCI KULTUROWYCH GMINY NOWOSOLNA

Gmina Nowosolna dysponuje cennym dziedzictwem kulturowym w tym nieprzeciętnymi walorami krajobrazowymi co predysponuje do aktywizacji mieszkańców w sferze renowacji zabytków oraz dbałości o nawiązania krajobrazowe oraz wysoką jakość architektury nowych budynków, powstających na terenie gminy. Realizacja takiego zamierzenia wymaga podejmowania przez samorząd gminy Nowosolna działań w następujących zakresach strategicznych:

Zachowanie tożsamości regionalnej

- kształtowanie lokalnej dumy,
- kreowanie lokalnych produktów regionalnych,
- integracja kulturalna mieszkańców,
- edukacja mieszkańców o bogactwie lokalnego dziedzictwa,
- sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego określających szczegółowe zasady zabudowy wpisujące się w krajobraz kulturowy gminy oraz chroniących tereny najcenniejsze przyrodniczo i krajobrazowo przed presją urbanistyczną.

Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gospodarczego gminy

- ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego,
- podniesienie rangi najbardziej wartościowych zabytków,
- rewitalizacja i rewaloryzacja obszarów,
- kształtowanie wizerunku gminy jako obszaru o unikatowym dziedzictwie kulturowym,
- wspierania posiadaczy obiektów zabytkowych w działaniach mających na celu poprawę stanu obiektów i ich wykorzystania na cele kulturalne, edukacyjne i społeczne,
- kreowanie produktów turystyki kulturowej.

Wszelkie przewidywane działania w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego należy rozpatrywać w następujących ujęciach:

Studia badawcze - wspieranie przeprowadzania prac studialnych w celu poprawy stanu obiektów i obszarów zabytkowych oraz nawiązanie współpracy z uczelniami wyższymi Uniwersytetem Łódzkim i Politechniką Łódzką,

Digitalizacja zasobów i walorów - cyfrowe upowszechnienie dziedzictwa kulturowego gminy,

Ochrona i zachowanie obiektów i obszarów zabytkowych – przygotowanie dokumentacji i przeprowadzenie prac w zakresie rewaloryzacji ogrodu kościoła w Starych Skoszewach, przeprowadzenie prac w zakresie rewaloryzacji parku w Byszewach, prowadzenie prac w zakresie rewaloryzacji założeń cmentarzy, przeprowadzenie prac w obiektach zabytkowych z adaptacją na cele nie szkodzące obiektom zabytkowym,

Edukacja – regionalna mieszkańców poprzez organizację rekonstrukcji wydarzeń historycznych, imprez kulturowych, upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie regionu w lokalnych mediach, cykliczne artykuły, organizowanie wystaw, programy edukacji regionalnej w szkołach,

Aktywizacja - pobudzanie aktywności mieszkańców w działaniach na rzecz ochrony dziedzictwa poprzez organizację konkursu na najciekawsze zdjęcie krajobrazu kulturowego gminy, najlepiej zachowany obiekt lub obszar zabytkowy, włączenie organizacji społecznych i Lokalnych Grup Działania do wspólnych starań prowadzących do polepszenia stanu dziedzictwa kulturowego,

Kreowanie rozwoju turystyki kulturowej - wykorzystanie walorów dziedzictwa sakralnego i historycznego, dziejowego dla rozwoju produktów turystycznych,

Digitalizacja zasobów i walorów kulturowych - cyfrowe upowszechnienie dziedzictwa kulturowego gminy,

Promocja - wzrost aktywności w zakresie promocji i popularyzacji walorów kulturowych, wydanie folderów z informacją o zabytkach regionu, upowszechnianie regionalnych produktów, kreowanie pamiątek z wizerunkiem gminy,

Współpraca z samorządem województwa, Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i gminami sąsiednimi w zakresie ochrony i zachowania obiektów i obszarów zabytkowych oraz tożsamości regionalnej.

11.2 CELE, KIERUNKI I DZIAŁANIA

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2021 -2024 utrzymuje cele, działania i zadania przyjęte w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2017-2020 przy priorytetyzacji działań i zadań w kierunku ochrony krajobrazu kulturowego i przyrodniczego oraz rewaloryzacji dziedzictwa kulturowego będącego elementem rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.

CEL STRATEGICZNY
Bogate walory i wartości kulturowe gminy
źródłem dumy

CEL OPERACYJNY
Kreowanie wartości
regionalnych

Działanie 1

Poprawa stanu zachowania zabytków oraz atrakcyjności krajobrazu kulturowego

Działanie 2

Rozwój turystyki kulturowej w oparciu o historię obszaru oraz walory krajobrazowe

Działanie 3

Kreowanie poczucia tożsamości regionalnej

Zadania:

1. Tworzenie uwarunkowań prawnych i programowych dla skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego
2. Ożywienie historycznej tkanki ruralistycznej miejscowości gminnych
3. Utworzenie parku kulturowego "Śladami Iwazkiewicza w dolinie Moszczenicy"
4. Poprawa stanu obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków
5. Kontynuacja rewaloryzacji zabytkowych układów zieleni i cmentarzy
6. Podjęcie działań zmierzających do wpisania Sanktuarium w Skoszewach Starych do wojewódzkiego rejestru zabytków
7. Tworzenie oraz udostępnianie cyfrowych baz danych oraz zasobów
8. Poprawa bezpieczeństwa i dostępności zabytków

Zadania:

1. Rozpoznanie i zagospodarowanie osady i grodziska w Starych Skoszewach na cele turystyczno-administracyjne
2. Rozwój turystyki poznawczej opartej na dziedzictwie kulturowym
3. Promocja zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego gminy Nowosolna
4. Promocja zabytków wpisanych na listę obiektów i obszarów reprezentatywnych
5. Promocja i rozwój istniejących szlaków turystycznych
6. Wykreowanie pamiątek regionalnych
7. Wykreowanie markowego produktu "Skoszewy Stare - spotkanie z historią, tradycją i kulturą średniowiecza"

Zadania:

1. Edukacja regionalna mieszkańców
2. Upowszechnianie legendy
3. Propagowanie dziedzictwa kulturowego w Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie
4. Wspieranie specjalów lokalnych i wpisanie ich na Ministerialną listę krajowych produktów regionalnych oraz ich promocja
5. Organizacja i promocja imprez o charakterze kulturowym

CEL STRATEGICZNY:**Bogate walory kulturowe i krajobrazowe Gminy Nowosolna źródłem dumy i motywem rozwoju.****CEL OPERACYJNY:****Kreowanie wartości regionalnych**

Zasoby dziedzictwa kulturowego w dobie gospodarki rynkowej posiadają nie tylko wartość historyczną, ale także wymierną wartość ekonomiczną, decydującą o potencjale gospodarczym. Tak więc świadome zarządzanie tymi zasobami i ich skuteczne wykorzystanie w połączeniu z promocją może przyczynić się do rozwoju Gminy Nowosolna. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania jest podstawowym działaniem chroniącym dziedzictwo kulturowe gminy.

Dziedzictwo kulturowe materialne i niematerialne w dużej mierze kształtuje świadomość oraz współczesną kulturę. Dlatego też należy je zachować, chronić i pielęgnować ze szczególnym uwzględnieniem elementów decydujących o tożsamości i specyfice regionalnego dziedzictwa.

DZIAŁANIE 1	
Poprawa stanu zachowania zabytków oraz atrakcyjności krajobrazu kulturowego Gminy Nowosolna	
ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
Tworzenie uwarunkowań prawnych i programowych dla skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego	Monitoring sporządzanych dokumentów programowych oraz prawa miejscowego
Ożywienie historycznej tkanki ruralistycznej miejscowości gminnych	Czy i na co pozyskano fundusze, Monitoring prac, które zrealizowano/zaplanowano, wartość poniesionych/planowanych środków
Utworzenie parku kulturowego “Śladami Iwaskiewicza w dolinie Moszczenicy”	Monitoring prac, które zrealizowano/zaplanowano, czy i na co pozyskano fundusze, wartość poniesionych/planowanych środków
Poprawa stanu obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków	Czy i na co pozyskano fundusze, Liczba obiektów przy których wykonano prace konserwatorskie,

	Monitoring prac, które zrealizowano/zaplanowano, wartość poniesionych/planowanych środków,
Kontynuacja rewaloryzacji zabytkowych układów zieleni i cmentarzy	Czy i na co pozyskano fundusze, Monitoring prac, które zrealizowano/zaplanowano, wartość poniesionych/planowanych środków
Podjęcie działań zmierzających do wpisania Sanktuarium w Skoszewach Starych do wojewódzkiego rejestru zabytków	Jakie działania wykonano/zaplanowano, wartość poniesionych/planowanych środków
Tworzenie oraz udostępnianie cyfrowych baz danych oraz zasobów	Monitoring działań, które zrealizowano/zaplanowano, wartość poniesionych/zaplanowanych środków
Poprawa bezpieczeństwa i dostępności zabytków	Monitoring działań, które zrealizowano/zaplanowano, wartość poniesionych/planowanych środków
DZIAŁANIE 2	
Rozwój turystyki kulturowej w oparciu o historię obszaru oraz walory krajobrazowe Gminy Nowosolna	
ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
Rozpoznanie i zagospodarowanie osady i grodziska w Starych Skoszewachna cele turystyczno-administracyjne	Monitoring prac, które zrealizowano/zaplanowano, Czy i na co pozyskano fundusze, wartość poniesionych/planowanych środków
Rozwój turystyki poznawczej opartej na dziedzictwie kulturowym	Czy i na co pozyskano fundusze, wartość poniesionych/planowanych środków, Monitoring prac, które zrealizowano/zaplanowano,
Promocja zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego gminy Nowosolna	Czy i na co pozyskano fundusze, monitoring działań, które zrealizowano/zaplanowano, wartość poniesionych/zaplanowanych wydatków

Promocja zabytków wpisanych na listę obiektów i obszarów reprezentatywnych	Czy i na co pozyskano fundusze, monitoring działań, które zrealizowano/zaplanowano, wartość poniesionych/zaplanowanych wydatków
Promocja i rozwój istniejących szlaków turystycznych	Czy i na co pozyskano fundusze, monitoring działań, które zrealizowano/zaplanowano, wartość poniesionych/zaplanowanych wydatków
Wykreowanie pamiątek regionalnych	Jakie pamiątki zostały wykreowane, gdzie można je nabyć.
Wykreowanie markowego produktu “Skoszewy Stare - spotkanie z historią, tradycją i kulturą średniowiecza”	Czy i na co pozyskano fundusze, monitoring działań, które zrealizowano/zaplanowano, wartość poniesionych/zaplanowanych wydatków
Działanie 3 Kreowanie poczucia tożsamości regionalnej	
ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
Edukacja regionalna mieszkańców	Czy i na co pozyskano fundusze, monitoring działań, które zrealizowano/zaplanowano, wartość poniesionych/zaplanowanych
Upowszechnianie legendy	Monitoring podjętych działań, wartość poniesionych środków
Propagowanie dziedzictwa kulturowego w Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie	Czy i na co pozyskano fundusze, monitoring działań, które zrealizowano/zaplanowano, wartość poniesionych/zaplanowanych
Wspieranie specjałów lokalnych i wpisanie ich na Ministerialną listę krajowych produktów regionalnych oraz ich promocja	Jakie specjały zostały wpisane na listę, monitoring działań promocyjnych – gdzie i jaka promocja, poniesione środki
Organizacja i promocja imprez o charakterze kulturowym	Monitoring liczby imprez, które się odbyły, liczba uczestników biorących udział w imprezach, poniesione środki

Szczegółowy zakres działań:

DZIAŁANIE 1

Poprawa stanu zachowania zabytków oraz atrakcyjności krajobrazu kulturowego Gminy

Nowosolna

Atrakcyjność krajobrazu kulturowego i przyrodniczego jest wizytówką gminy Nowosolna. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania jest podstawowym działaniem chroniącym dziedzictwo kulturowe gminy.

W celu ochrony zabytków i krajobrazu konieczne jest stworzenie uwarunkowań prawnych dających narzędzia do skutecznej ich ochrony. Należy utworzyć odpowiednie warunki i procedury postępowania wspierające rewitalizację, rewaloryzację i remonty obszarów i obiektów zabytkowych oraz podjąć wszelkie działania w celu pozyskania funduszy ze środków zewnętrznych.

ZADANIA:

Zadanie 1

Tworzenie uwarunkowań prawnych i programowych dla skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu

Skuteczna ochrona dziedzictwa kulturowego gminy jest możliwa tylko wtedy, gdy gmina posiada dokumenty programowe stanowiące podstawę prawną do dalszych działań w tym zakresie. w celu poprawy uwarunkowań prawnych i programowych gmina Nowosolna powinna:

- opracować nowe studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, ponieważ obecnie obowiązujące studium sporządzone w 2013 r., straciło swoją aktualność w zakresie kierunków rozwoju przestrzennego gminy, w tym zasad ochrony obszarów i obiektów zabytkowych,
- opracować miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla terenów cennych pod względem krajobrazowym, chroniących układy ruralistyczne przed powstawaniem przypadkowej, niespójnej zabudowy niepasującej do istniejącej tkanki ruralistycznej pod względem gabarytów i formy architektonicznej;
- regularnie sporządzać gminne programy opieki nad zabytkami,
- opracować Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych,
- podjąć uchwałę w sprawie utworzenia Parku Kulturowego „Śladami Iwaszkiewicza w dolinie Moszczenicy” oraz opracować miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru parku kulturowego,

- rozważyć przystąpienie do sporządzenia uchwały w sprawie zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń na terenie gminy Nowosolna.

Zadanie 2

Ożywianie historycznej tkanki ruralistycznej miejscowości gminnych

Należy kontynuować działania w celu ożywiania układów przestrzennych ośrodków ruralistycznych gminy Nowosolna z uwzględnieniem elementów społecznego procesu. Nowopowstałe przestrzenie publiczne powinny być udostępniane lokalnej społeczności i wykorzystywane na funkcje kulturalne, turystyczne i społeczne. Na przestrzeni ostatnich lat w większości sołectw utworzono tereny integrujące społeczność lokalną, tzw. serca wsi pełniące funkcje społeczne, rekreacyjne i kulturalne. Jest to szczególnie ważne w Gminie Nowosolna, która posiada swoje administracyjne centrum na terenie sąsiedniego dużego ośrodka miejskiego - Łodzi. W kilku miejscowościach m. in. Bogini, Borchówce i Plichtowie stworzono nowe place służące zacieśnianiu więzi społecznych w innych takich jak: m. In. Byszewy, Kalonka, Kopanka, Ksawerów, Moskwa, Nowe Skoszewy, Natolin, Lipiny, Teolin i Wiączyń Dolny doposażono funkcjonujące już tereny publiczne: Działania polegające na tworzeniu nowych oraz rozwijaniu istniejących przestrzeni publicznych stanowią kontynuację podejmowanych w latach poprzednich zadań polegających na ożywieniu ośrodków wiejskich - miejsc, w których zarówno mieszkańcy gminy, jak i turyści mogą spędzać wolny czas na świeżym powietrzu, spotkać się i odpocząć podczas zwiedzania malowniczych terenów gminy Nowosolna i okolic.

Gmina Nowosolna w ubiegłych latach uzyskała fundusze Unijne w ramach RPO Województwa Łódzkiego, do najważniejszych zdobytych dofinansowań należą:

- "Kulturalna Nowosolna" - Działanie: 6.1. Dziedzictwo kulturowe i infrastruktura kultury, wartość projektu 6 760 683,07 zł, kwota dofinansowania: 4 672 016,75 zł, perspektywa 2014-2020 (projekt obejmuje m.in budynki instytucji kultury: Gminno Parkowe Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie, budynek w Byszewach, Zespół świetlicowy w Kalonce, zakres prac w budynkach ma za zadanie przede wszystkim dostosowanie istniejącej infrastruktury do rosnących potrzeb lokalnych społeczności oraz podniesienie jakości i dostępności oferty kulturalnej gminy.)
- "Gminno Parkowe Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie": Działanie V.4 Infrastruktura kultury, wartość projektu 1 278 477,35 zł, kwota dofinansowania: 571 034,22 zł, perspektywa 2007-2013,
- "Przebudowa i adaptacja budynku podworskiego "Gorzelnia" na świetlicę środowiskową we wsi Byszewy": działanie 2.3. Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego, wartość projektu 304 069,01 zł, kwota dofinansowania: 181 237,19 zł, perspektywa 2004-2006,
- "Zagospodarowanie i uporządkowanie boiska sportowego i placu zabaw we wsi Lipiny": działanie 2.3. Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego, wartość projektu 45 265,77 zł, kwota dofinansowania: 29 680,44 zł, perspektywa 2004-2006,

- “Zagospodarowanie terenu na cele rekreacyjne w Starych Skoszewach”: działanie 2.3. Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego, wartość projektu 24 387,80 zł, kwota dofinansowania: 15 735,00 zł , perspektywa 2004-2006,
- “Zagospodarowanie, uporządkowanie i oznakowanie placu w centrum wsi Ksawerów”: działanie 2.3. Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego, wartość projektu 15 600,02 zł , kwota dofinansowania: 10 223,00 zł , perspektywa 2004-2006,
- “Zagospodarowanie, uporządkowanie i oznakowanie placu w centrum wsi Moskwa”: działanie 2.3. Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego, wartość projektu 15 400,00 zł , kwota dofinansowania: 10 096,81 zł , perspektywa 2004-2006.

Tworzenie miejsc i przestrzeni integrującej społeczność lokalną pomiędzy Kalonką i Kopanką

Tworzenie miejsc i przestrzeni integrującej społeczność lokalną w Plichtowie

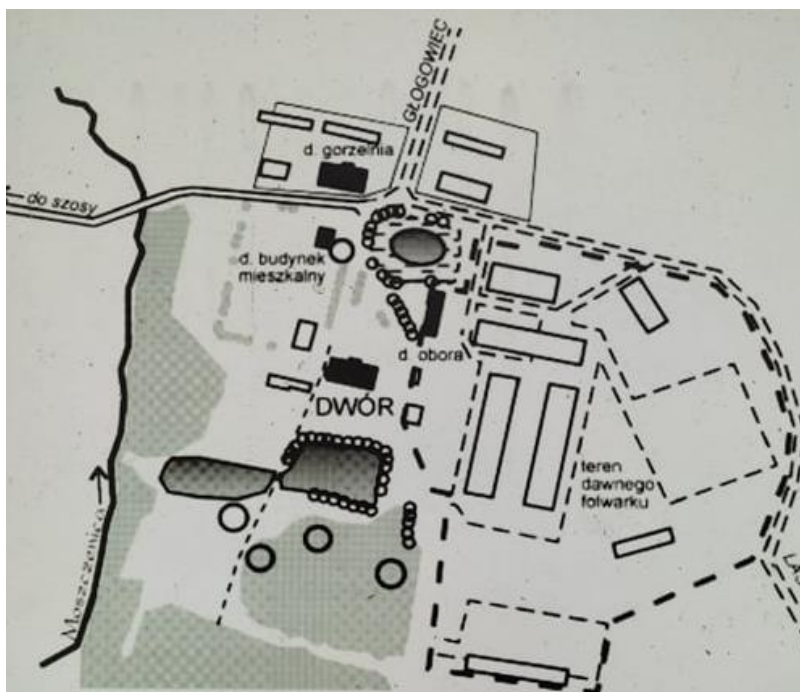
Zadanie 3

Utworzenie parku kulturowego obszaru „Śladami Iwazkiewicza w dolinie Moszczenicy”

Obszar założenia dworsko – parkowego w Byszewach proponuje się do uznania za park kulturowy na mocy podjęcia uchwały Rady Gminy Nowosolna. Zgodnie z art. 16 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. O ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi, charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Jednocześnie uchwała ta powinna określać nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony a także zakazy i ograniczenia. Następnie wymagane jest sporządzenie planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru parku. Zatem to władze gminy, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem, decydują o utworzeniu parku kulturowego. Zapisy dotyczące granic projektowanego parku kulturowego zostały

wyznaczone w obowiązującym Studium Uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nowosolna przyjętym uchwałą Rady Gminy Nowosolna nr XXXVII/224/13 z dnia 2013 r.

Pierwszym krokiem przed podjęciem działań zmierzających do utworzenia parku kulturowego powinno być przeprowadzenie szeregu analiz, w tym ekonomicznych, wynikających z utworzenia takiego parku. Następnie Gmina Nowosolna powinna podjąć działania zmierzające do wpisania tego zadania do wojewódzkich dokumentów wyższego rzędu tj. do Wojewódzkiego Programu Opieki Nad Zabytkami Województwa Łódzkiego oraz do Planu Zagospodarowania Województwa Łódzkiego.

Obszar proponowanego parku kulturowego „Śladami Iwaszkiewicza w dolinie Moszczenicy”

Wprowadzenie tej formy ochrony zabytków podnosi prestiż obszaru i powoduje większe możliwości pozyskania środków finansowych, ponieważ przyznawana punktacja przy ocenie wniosków jest zwiększana dla parków kulturowych. Gmina Nowosolna tworząc park kulturowy „Śladami Iwaszkiewicza w dolinie Moszczenicy” zyskuje mocną kartę przetargową w ubieganiu się o fundusze na przeprowadzenie kompleksowej rewitalizacji obszaru objętego granicami parku.

Dotychczas w województwie łódzkim utworzono cztery parki kultu. Są to: Miasto Tkaczy w Zgierzu, Wzgórze Zamkowe w Sieradzu parku kulturowy kutnowskiego parku kulturowego zawiązanego z poeta Zalewskim w Leszczynku, Ulicy Piotrkowskiej w Łodzi. W trzech parkach przeprowadzono prace rewitalizacyjne. Są nimi parki kulturowe w Zgierzu, Sieradzu i Łodzi. Gmina Kutno kandyduje do pozyskania środków zewnętrznych pochodzących z Unii Europejskiej na przeprowadzenie rewitalizacji w parku kulturowym w Leszczynku.

Zadanie 4

Poprawa stanu obiektów zamieszczonych w gminnej ewidencji zabytków gminy Nowosolna

Należy dokonać wszelkich starań, by doprowadzić do poprawy stanu obiektów zamieszczonych w gminnej ewidencji zabytków, ponieważ olbrzymim problemem jest brak ich bieżącej konserwacji

i postępująca degradacja. Istnieje jednak bariera natury prawnej na drodze pozyskiwania środków finansowych na przeprowadzenie remontów, ponieważ ustawa stanowi, że finansowane są prace remontowe obiektów wpisanych do rejestru. Obiekty nie objęte prawną formą ochrony tzw. ewidencjonowane mogą uzyskać dofinansowanie jedynie w przypadku opracowania projektu kompleksowej odnowy ze środków dysponowanych przez Urząd Marszałkowski w Łodzi lub z Funduszu Rozwoju Obszarów Wiejskich i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

W 2018 r. po zasięgnięciu pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Gmina Nowosolna dokonała wymiany uszkodzonego krzyża drewnianego na terenie miejsca straceń podczas II wojny Światowej zlokalizowanego w Teolinie na skraju Lasu Wiączyńskiego.

Uszkodzony, stary krzyż

Nowy krzyż

Gmina Nowosolna wnioskowała również o przyznanie dofinansowania na prace mające na celu zachowanie autentyzmu terenu miejsca pamięci i trwałego upamiętnienia Cmentarza wojennego z okresu I wojny Światowej w Wiączyńniu Dolnym. Jednak wniosek gminy zarówno w roku 2017 jak i 2018 nie uzyskał pozytywnej decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, o przyznaniu dofinansowania.

Ogrodzenie kościoła w Starych Skoszewach wymagające prac rewaloryzacyjnych i fragment nowego ogrodzenie z prefabrykatów betonowych kolidujących z zabytkową strukturą

Większość zabytków zlokalizowana na terenie gminy Nowosolna znajduje się w posiadaniu osób prywatnych, parafii pw. Wniebowstąpienia NMP i Św. Barbary w Skoszewach Starych, parafii ewangelicko augsburskiej oraz we władaniu Agencji Nieruchomości Rolnych Skarbu Państwa, w związku z czym gmina nie posiada bezpośrednio możliwości wpływania na poprawę stanu zachowania tych obiektów, co w konsekwencji powoduje niekiedy zaniedbania ze strony właścicieli i władających. Brak jest także możliwości prawnych udzielenia pomocy finansowej osobom fizycznym i prawnym, które są właścicielami obiektów zabytkowych, wpisanych jedynie do ewidencji zabytków zarówno gminnej jak i wojewódzkiej. Z powodu braku funduszy na remont i bieżącą konserwację w ostatnim czasie został rozebrany drewniany dom zlokalizowany w Wiączyniu Dolnym wpisany do gminnej ewidencji zabytków.

Zadanie 5

Kontynuacja rewaloryzacji zabytkowych układów zieleni oraz cmentarzy

Na obszarze Gminy Nowosolna są tereny zabytkowych układów zieleni wymagające przeprowadzenia prac rewaloryzacyjnych należą do nich m.in. park w Byszewach przy zespole dworsko-parkowym oraz zabytkowe cmentarze ewangelickie.

Park w Byszewach jest zaniedbany, wymaga prac porządkowych i rewaloryzacyjnych. Park jest bardzo atrakcyjny pod względem przyrodniczym i krajobrazowym ponieważ przez jego teren przepływa rzeka Moszczenica oraz jest zlokalizowanych tam staw i wiele drzew pomnikowym m.in dąb Jarosław o obwodzie 6 m (niestety drzewo jest w bardzo złym stanie). Park ze względu na swoje atuty przyrodnicze, krajobrazowe i historyczne ma bardzo duży potencjał do rozwoju turystyki.

Park w Byszewach - dąb Jarosław

Park w Byszewach widok na staw

Na terenie gminy Nowosolna występują też liczne zabytkowe cmentarze ewangelickie, obecnie ich stan pogarsza się z roku na rok. Nieczynne cmentarze ewangelickie stanowią własność parafii ewangelicko-augsburskiej oraz osób fizycznych (własność prywatna), w związku z powyższym gmina nie posiada

bezpośrednio możliwości wpływania na poprawę stanu zachowania tych obiektów, co w konsekwencji powoduje niekiedy zaniedbania ze strony właścicieli i władających.

Na bieżąco są prowadzone prace związane z utrzymaniem cmentarza wojennego z okresu I wojny światowej zlokalizowanego w Wiączyńniu Dolnym, na skraju Lasu Wiączyńskiego oraz miejsca pamięci zlokalizowanego w Lesie Wiączyńskim, w miejscowości Teolin. Prace nad utrzymaniem odpowiedniego stanu nekropolii corocznie zaangażowani są pracownicy Urzędu Gminy Nowosolna, Radni Rady Gminy Nowosolna wraz z mieszkańcami, uczniowie i nauczyciele ze szkół z terenu gminy Nowosolna, przy wydatnej pomocy członków Stowarzyszenia Eksploracyjno-Historycznego „Grupa Łódź”. W 2014 roku przypadała 100 rocznica wybuchu I wojny światowej. Celem upamiętnienia historycznych wydarzeń okresu I wojny światowej Urząd Gminy Nowosolna pozyskał dotację z budżetu Wojewody Łódzkiego na utrzymanie i konserwację cmentarza wojennego w wysokości 4.000.00 zł i tym staraniem wykonano tablice pamiątkowe – dwa obeliski w formie kamienia polnego z płytą granitową. Pierwszą z tablic informującą, iż jest to teren cmentarza wojennego usytuowano przed wejściem na cmentarz, drugą celem upamiętnienia Polaków, którzy walczyli w szeregach armii zaborców i polegli na frontach I wojny światowej usytuowano na terenie cmentarza (w części południowej), w rozwidleniu dwóch alei. W ramach pozyskanych środków finansowych naprawiono także uszkodzone przesła ogrodzenia oraz uporządkowano teren cmentarza.

Cmentarz w Wiączyńniu Dolnym

Zamieszczenie na liście Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej zabytkowych parków i cmentarzy przeznaczonych do rewaloryzacji wiąże się z pozyskaniem funduszy na przeprowadzenie prac rewaloryzacyjnych. Możliwe jest również uzyskanie środków z Wojewódzkiego Funduszu ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w ramach konkursu „Przyrodnicze perły województwa łódzkiego – program rewaloryzacji zabytkowych parków”. Najważniejszym z działań dla gminy jest pozyskanie funduszy w NFOŚiGW i WFOŚiGW w celu przeprowadzenia działań rewaloryzacyjnych parków i zabytkowych cmentarzy oraz alei.

Zadanie 6

Podjęcie działań zmierzających do wpisania kościoła pw. Najświętszej Maryi Panny i Świętej Barbary w Skoszewach Starych do wojewódzkiego rejestru zabytków

Historia parafii sięga prawdopodobnie XIV wieku. Jednak dopiero źródła pisane z XVI wieku dostarczają więcej informacji na temat parafii i kościoła skoszewskiego. W szesnastowiecznym mieście Skoszewy znajdowały się m.in. kościół, dwór dziedzica, karczma oraz szkoła. Na jej rzecz parafia miała specjalne pole z zagrodami. Znaczny majątek, jaki posiadała parafia, świadczy o tym, że wpływała nie tylko na życie religijne, ale również społeczno-gospodarcze.

Teren parafii był także miejscem walk narodowo-wyzwoleńczych. Toczyły się one w okresie powstania styczniowego oraz we wrześniu 1939 roku.

Należy prowadzić działania w celu upowszechniania wiedzy na temat wartości historycznej założenia kościoła pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Starych Skoszewach. Popularyzacja wiedzy na temat zabytku oraz historii miejsca powinna w przyszłości przełożyć się na działania w celu wpisania obiektów (kościół i ogrodzenia) do rejestru zabytków województwa łódzkiego. Gmina Nowosolna powinna też podjąć rozmowy z parafią na temat rozpoczęcia działań zmierzających do wpisu kościoła wraz z ogrodzeniem do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków. Zgodnie z art. 9 ustawy z dnia 23.07.2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. W przypadku rozpoczęcia starań parafii o wpis do rejestru zabytków kościoła wraz z ogrodzeniem, gmina Nowosolna powinna świadczyć merytoryczne i prawne wsparcie dla parafii.

Należy zauważyć, że wpis do rejestru zabytków otwiera nowe możliwości ubiegania się o dofinansowanie na renowację zabytków, ogrodzenie kościoła wykonane z kamienia naturalnego wymaga pilnych prac renowacyjnych.

Kościół w Skoszewach Starych

Zadanie 7

Tworzenie oraz udostępnianie cyfrowych baz danych oraz zasobów

Cyfrowe bazy danych są obecnie bardzo pożądanym źródłem wiedzy, charakteryzującym się łatwą dostępnością oraz wysoką jakością zawartych danych. Dane na temat dziedzictwa kulturowego często są trudno dostępne, można je znaleźć tylko w archiwach czy urzędach gmin. Gmina Nowosolna w ostatnich latach przebudowała już swoją stronę internetową kładąc nacisk na historię gminy i dziedzictwo kulturowe - na stronie internetowej: www.gminanowosolna.pl w zakładce "Poznaj gminę" > "Ciekawe miejsca i zabytki" zamieszczono "Gminną Ewidencję Zabytków Gminy Nowosolna" oraz "Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2017-2020". Gmina Nowosolna posiada również swoją interaktywną mapę (System Informacji Przestrzennej), która daje możliwość zamieszczenia lokalizacji zabytków oraz informacji na ich temat w tym fotografii.

Gmina Nowosolna w celu udostępnienia cyfrowych baz danych dotyczących dziedzictwa kulturowego powinna podjąć następujące działania:

- weryfikacja i digitalizacja zasobów gminnej ewidencji zabytków,
- stworzenie zakładki w gminnym Systemie Informacji Przestrzennej (SIP) dotyczącej dziedzictwa kulturowego w tym gminnej ewidencji zabytków,
- stworzenie wirtualnego spaceru po gminie Nowosolna.

Zadanie 8

Poprawa bezpieczeństwa i dostępności zabytków

Obiekty zabytkowe w gminie Nowosolna powinny być dostosowywane do możliwości zwiedzania przez osoby niepełnosprawne i osoby z zagranicy. Dobrymi rozwiązaniami jest instalowanie pochylni umożliwiających poruszanie się osobom na wózkach inwalidzkich, oraz ścieżek dotykowych umożliwiających poruszanie się osobom niewidomym, jednak należy pamiętać, że wszystkie ingerencje w zabytkową zabudowę powinny być wykonywane w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Dobrą praktyką jest umieszczanie tablic informacyjnych zawierających polską i angielską wersję językową.

W celu zwiększenia bezpieczeństwa zabytkowych obiektów należy wykonać instalację sygnalizacji alarmowej pożaru i włamania w Dworze Plichtów oraz zabytkowych obiektach sakralnych.

DZIAŁANIE 2

Rozwój turystyki kulturowej w oparciu o historię obszaru oraz walory krajobrazowe Gminy Nowosolna

Rozwój turystyki w oparciu o dziedzictwo kulturowe i walory krajobrazowe będzie skutkowało promocją i poprawą wizerunku gminy, wzrostem atrakcyjności inwestycyjnej oraz ożywieniem obszaru Gminy Nowosolna, powstaniem nowych miejsc pracy a w efekcie rozwojem gospodarczym gminy. W obecnych procedurach wykorzystanie zabytków na potrzeby turystyczne, edukacyjne i społeczne jest wymogiem w staraniu się o dotacje finansowe.

ZADANIA:

Zadanie 1

Rozpoznanie i zagospodarowanie osady i grodziska w Starych Skoszewach na cele turystyczno – administracyjne

Wczesnośredniowieczne grodzisko w Starych Skoszewach jest jednym z najstarszych w Polsce Środkowej, należy do najbardziej znanych zabytków archeologicznych w województwie łódzkim – zostało wpisane do rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków decyzją z dnia 28.10.1971 i decyzją z dnia 04.04.1988 roku (Nr A/214).

Zarówno władze lokalne, jak i środowisko badawcze, w tym: Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi, Stowarzyszenie Naukowe Archeologów Polskich Oddział w Łodzi – pracujące przy współdziałaniu Instytutu Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego i Katedry Geomorfologii i Geografii Uniwersytetu Łódzkiego, mając na względzie wartość historyczną i kulturową tego miejsca czynią starania służące ochronie grodziska średniowiecznego wraz z osadą podgrodową.

Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków przekazał wytyczne konserwatorskie do procesów planowanych na tym terenie.

W sporządzonych wytycznych wskazano wykonać:

- zdjęcia lotnicze terenu osady i grodziska w różnych warunkach pogodowych i wegetacyjnych tak, aby uzyskać jak najlepsze zdjęcia do analizy archeologicznej z aktualnym stanem zachowania obiektu;
- na osadzie badania nieinwazyjne oraz odwierty metodami geologicznymi w celu rozpoznania faktycznego zasięgu osady;
- koncepcję zagospodarowania terenu, która powinna uwzględniać wyniki wstępnego rozpoznania archeologicznego oraz nawiązywać do dawnego budownictwa tych terenów.

Stosownie do powyższych wytycznych, na terenie grodziska oraz osady podgrodowej (w ramach programu dofinansowanego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego - Instytut Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego) zostały wykonane badania nieinwazyjne w celu rozpoznania faktycznego zasięgu, a także metryki niezwykle złożonej struktury przestrzennej zespołu osadniczego w Starych Skoszewach.

Dla obszaru stanowisk archeologicznych wykonano serię zdjęć lotniczych terenu oraz przeprowadzono pomiary geodezyjne obu stanowisk archeologicznych wraz ze sporządzeniem planu warstwicowego i numerycznego modelu terenu.

W ostatnim czasie przeprowadzono dwa badania powierzchniowe terenu majdanu grodziska i osady podgrodowej. W trakcie prowadzonych prac zebrano olbrzymie ilości materiału zabytkowego zalegającego na powierzchni (fragmentów naczyń ceramicznych i kafli oraz 9 zabytków wydzielonych). W trakcie prowadzonych badań powierzchniowych zarejestrowano także ślady silnego zniszczenia podziemnych struktur archeologicznych, szczególnie wyraźne z północnej części terasy, na obszarze stanowiska 2 (osady), spowodowanego orką. Świadczy o tym zarówno bardzo duża ilość fragmentów ceramiki naczyniowej (7436 fragmentów), jak i zarejestrowane na powierzchni duże ilości polepy, kamieni, spalonego drewna i próchniczego piasku pochodzącego najprawdopodobniej z wypełniak obiektów archeologicznych. W ramach prowadzonych prac wytyczono 19 poligonów o wymiarach 40x40 m do celów prospekcji magnetycznej, w celu uwydatnienia anomalii magnetycznych, które potwierdziły istnienie w przeszłości na tym terenie stref aktywności ludzkiej lub konstrukcji.

Urząd Gminy Nowosolna uczestniczy w projektach pn. „Strategia Rozwoju Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego” współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna. Projekt inwestycyjny zakłada adaptację na cele kulturalne historycznych obiektów wraz z ich otoczeniem, w tym: wykup działki o nr ew. 103 w miejscowości Stare Skoszewy, przeprowadzenie badań nieinwazyjnych obszaru. Poczynione starania Władz Gminy Nowosolna w celu zakupu nieruchomości, na której znajdowała się osada podgrodowa od właścicieli gruntu – osób fizycznych nie powiodły się. Skomplikowana sytuacja prawna nieruchomości, jak i wygórowane żądania właścicieli doprowadziły do odstąpienia od koncepcji wykupu działki i jej zagospodarowania na potrzeby administracyjno-turystyczne gminy Nowosolna.

Przy najbliższej zmianie planu miejscowego dla działek 101, 102 i 103 należy dla obszaru wpisanego do rejestru (dz.ew. nr 101 i 102) zaplanować funkcję rekreacyjno - turystyczną lub zieleni nieużytkowej, gdyż funkcjonujące tam w chwili obecnej ustalenia dla dz. 101 - z funkcją rolną i dla dz.

102 z funkcją mieszkaniową powodują niszczenie jednego z najcenniejszych obiektów zabytkowych na terenie województwa, w związku z powyższym należy je koniecznie zmienić.

Dla dz. ew. nr 103 WKZ zgodnie dopuszcza funkcję turystyczną lub zieleni użytkowej oraz konieczność uzgodnienia z WKZ projektu zagospodarowania przestrzeni. Docelowo w świetle najnowszych badań część działki, na której znajduje się grodzisko stożkowate, planuje się wpis do rejestru zabytków archeologicznych woj. łódzkiego.

Grodzisko w Starych Skoszewach do zagospodarowania cele turystyczno – kulturowe

Grodzisko w Starych Skoszewach do zagospodarowania cele turystyczno – kulturowe

Zadanie 2

Rozwój turystyki poznawczej opartej na dziedzictwie kulturowym

Dziedzictwo kulturowe gminy w tym obiekty sakralne stanowią cenny walor do rozwijania turystyki poznawczej.

Proponuje się rozwój turystyki poznawczej w gminie Nowosolna opartej na najcenniejszych zabytkach gminy takich jak założenie dworsko-parkowe w Byszewach, grodzisko w Skoszewach Starych, Sanktuarium Maryjne w Skoszewach Starych oraz liczne cmentarze wojenne. Oferta kulturowa powinna być uzupełniona atrakcjami przyrodniczymi i rekreacyjnymi bazującymi na walorach krajobrazowych gminy takich jak Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich, rzeka Moszczenica, rezerwat przyrody Wiączyń, tereny leśne oraz bogata flora i fauna.

W celu rozwoju turystyki poznawczej konieczne jest rozbudowanie infrastruktury turystycznej m.in. rozwój bazy noclegowej i gastronomicznej, budowa punktów informacji turystycznej, budowa ścieżek rowerowych oraz punktów i punktów serwisu rowerów, budowa bulwarów spacerowych nad rzeką Moszczenicą oraz wprowadzenie funkcji usług komercyjnych w zabytkowych obiektach zwiększających ich atrakcyjność turystyczną. Proponuje się utworzenie nowych szlaków turystycznych np po zabytkowych cmentarzach wojennych.

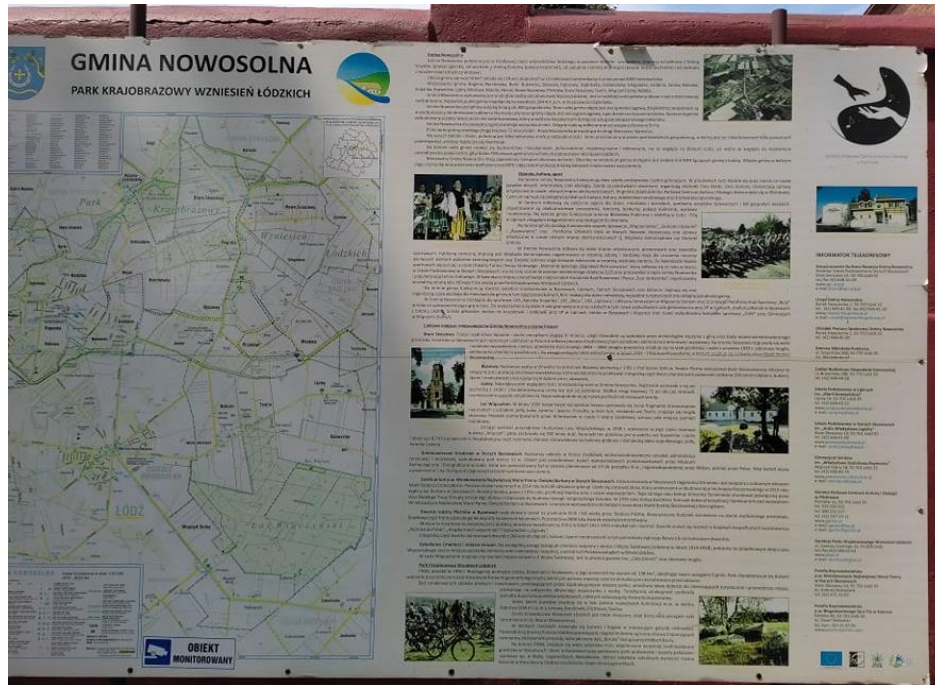
Gmina powinna przygotować różne programy wycieczek obejmujące zwiedzanie najważniejszych obiektów kulturowych w gminie m.in. za pośrednictwem samochodu, roweru czy konno. Programy wycieczek powinny być wzbogacone o atrakcje przyrodniczo – krajobrazowe, powinny zakładać różne warianty długości tras np. wycieczki 1-dniowe, 2-dniowe, czy 4-dniowe. W celu rozwinięcia turystyki poznawczej na terenie gminy Nowosolna, konieczna jest jej promocja poprzez stronę internetową gminy, oraz fanpage na portalach społecznościowych, należy tam udostępniać informacje turystyczne takie jak trasy wycieczek po gminie, opisy najważniejszych atrakcji i wydarzeń kulturalnych itp...

Zadanie 3

Promocja zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego gminy Nowosolna

Zabytkowe obiekty oraz dziedzictwo kulturowe Gminy Nowosolna wymagają kontynuacji działań promocyjnych, by stały się rozpoznawalne w skali regionu oraz cennymi w poczuciu społeczności lokalnej oraz odwiedzających turystów.

Sprzyja ku temu prowadzenie strony internetowej gminy oraz portali społecznościowych na temat dziedzictwa kulturowego gminy Nowosolna m.in. fanpage na portalu facebook "Grodzisko Średniowieczne w Starych Skoszewach". W ramach promocji gminy Nowosolna Urząd Gminy Nowosolna wydał zaktualizowaną Mapę turystyczną Gminy Nowosolna, zatytułowaną „Informator turystyczny, Miejscowości i ciekawe miejsca, Dziedzictwo kulturowe”, sporządzoną w skali 1:20 000, która zawiera także krótką charakterystykę gminy, przedstawia najciekawsze miejsca i miejscowości, zarówno pod względem kulturowym, jak i przyrodniczym i krajobrazowym. Zostały na terenie gminy ustawione też tablice informacyjne na temat najcenniejszych zabytków i atrakcji turystycznych.

Mapa turystyczna gminy zlokalizowana w Skoszewach Starych

Na zlecenie Urzędu Gminy Nowosolna zostało wydane zaktualizowane „Kalendarium Stare Skoszewy i okolice”, opatrzone licznymi kolorowymi fotografiami, które posiada obszerną część poświęconą historii gminy Nowosolna. Celem wydania niniejszego kalendarium jest także promocja gminy i jej zasobów. Informacje tam zawarte są bardzo często wykorzystywane przez nauczycieli podczas zajęć lekcyjnych, upowszechniane przez szkołę i Urząd Gminy Nowosolna w środowisku lokalnym podczas imprez gminnych i powiatowych.

Promocja kultury Gminy Nowosolna

Tablica informacyjna na temat zabytkowego założenia dworsko-parkowego w Byszewach

Działania promocyjne powinny być nadal kontynuowane poprzez:

- opracowanie wirtualnej panoramy Gminy Nowosolna, która umożliwiłaby wycieczkę online po gminie z uwzględnieniem jej zabytków,
- opracowanie gminnego geoportalu dziedzictwa kulturowego - wirtualnej mapy, na której naniesione będą zabytki wraz z ich zdjęciami i opisem lub uzupełnienie gminnego systemu informacji przestrzennej o zakładkę dziedzictwo kulturowe - w tym o gminną ewidencję zabytków,
- renowację obiektów zabytkowych wpisanych do gminnej ewidencji zabytków i do rejestru zabytków,
- rewaloryzację zabytkowych terenów zieleni i cmentarzy,
- wydanie folderów promocyjnych z możliwymi trasami zwiedzania Nowosolnej zarówno pieszo jak i rowerem i samochodem oraz udostępnienie ich na stronie internetowej gminy jak również rozesłanie do przedszkoli, szkół, domów kultury i innych instytucji w regionie łódzkim,
- organizację imprez o charakterze kulturowym,
- organizację konkursów wiedzy, fotografii oraz plastycznych na temat dziedzictwa kulturowego gminy dla dzieci i młodzieży.

Zadanie 4

Promocja zabytków wpisanych na listę obiektów i obszarów reprezentatywnych

Na etapie sporządzania wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami dla województwa łódzkiego wytypowano obiekty uznane za reprezentatywne. Zespół dworsko parkowy (dwór i park) w Byszewach i Grodzisko w Skoszewach Starych zostały zamieszczone na liście obszarów i obiektów

reprezentatywnych. Obiekty i obszary zamieszczone na liście obiektów reprezentatywnych są brane pod uwagę przy ocenianiu wniosków złożonych do Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi przy ubieganiu się o środki przyznawane na rewaloryzację zabytków. Działania promocyjne powinny przede wszystkim lokować zespół dworsko parkowy w Byszewach i grodzisko w Starych Skoszewach wśród największych polskich zabytków.

Zabytkowe obiekty uznane za reprezentatywne wymagają kontynuacji rozpropagowania i promocji, by stały się obiektami rozpoznawalnymi w skali regionu oraz cennymi w poczuciu społeczności lokalnej, oraz odwiedzających turystów.

Należy prowadzić działania promocyjne poprzez m.in.:

- rewaloryzację zabytkowego parku w Byszewach,
- wprowadzenie funkcji komercyjnych z zakresu turystyki, rekreacji i kultury do założenia dworsko-parkowego w Byszewach,
- zagospodarowanie osady i grodziska w Starych Skoszewach na cele turystyczne,
- montaż tablic informacyjnych przedstawiających historię obiektów, zabytkowe fotografie, ciekawostki i legendy,
- wydanie broszur promujących obiekty reprezentatywne, zawierających ich historie, ciekawostki, fotografię,
- wykreowanie pamiątek regionalnych przedstawiających wizerunek obiektów reprezentatywnych np. kartek pocztowych, znaczków, magnesów itp...

Reprezentatywne założenie dworsko – parkowe w Byszewach

Zadanie 5

Promocja i rozwój szlaków turystycznych

Przez teren Gminy Nowosolna przebiegają liczne szlaki turystyczne: piesze, rowerowe oraz konny, do najważniejszych z nich należą:

1. Zielony szlak pieszy po PKWŁ, o długości 63 km. zaczyna się w Lesie Łagiewnickim, przy ul. Okólnej, kończy w Imielniku. Obejmuje on najbardziej interesujące miejsca w Parku. Prowadzi przez liczne punkty widokowe, kompleksy leśne, ukazując malownicze krajobrazy łąk i pól. Szlak przebiega w sąsiedztwie ciekawych miejsc historycznych: np. grodziska w Starych Skoszewach. Na terenie gminy Nowosolna szlak przebiega po północnej części przez: Skoszewy Stare i Rosyjkę, południowej przez Plichtów, Grabinę oraz zachodniej – przez Wódkę, Dąbrówkę i Borki.

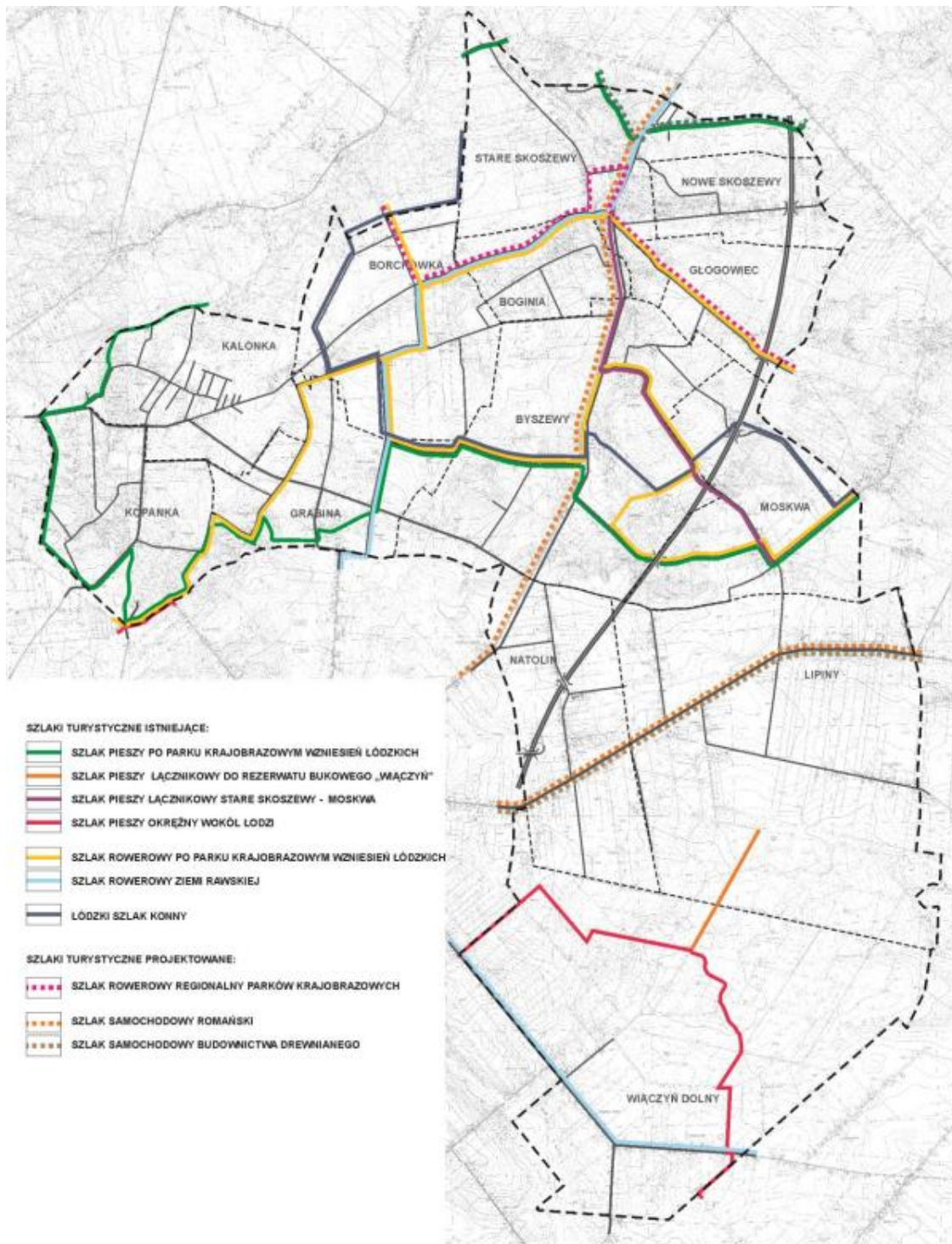
2. Szlak łącznikowy Moskwa – Byszewy – Boginia – Stare Skoszewy – to krótki szlak biegnący z Moskwy do Byszew, m.in. polnymi drogami, skąd rozciągają się rozległe i malownicze panoramy. W Byszewach podziwiać można dawny folwark i zabytkowy dwór, w którym niegdyś przebywał znany pisarz Jarosław Iwaszkiewicz. Dalej szlak prowadzi w kierunku północnym, kończąc się w Skoszewach Starych.

3. Czarny szlak rowerowy PKWŁ – 74 kilometrowy szlak należący do najbardziej atrakcyjnych w województwie łódzkim, dzięki urozmaiconej rzeźbie terenu. Zaczyna się i kończy w Lesie Łagiewnickim, przebiega głównie drogami gruntowymi i śródleśnymi ścieżkami. W granicach gminy Nowosolna biegnie przez Wzgórza „Radary” we wsi Dąbrowa, Bukowiec, Borchówkę, Byszewy, Plichtów, Moskwę i dalej w kierunku gminy Brzeziny. W północnej części gminy łączy takie wsie jak: Głogowiec, Skoszewy Stare, Dobieszków.

4. Łódzki Szlak Konny – Najdłuższy w Europie szlak konny, składający się z dużej (1500 km) i małej pętli (300 km). Łączy on istniejące w okolicy stajnie, stadniny koni i ośrodki jeździeckie. Na terenie gminy Nowosolna szlak biegnie przez Nowe Skoszewy (Stajnia Nowe Skoszewy), Bartolin (Stadnina koni „Juna”), pobliski rezerwat „Struga Dobieszkowska”, Kopankę (Stajnia „Watażka”, Stajnia „Campoverde”), Byszewy, Stare Skoszewy (Stajnia „Poperka”), Plichtów i Moskwę (Stajnia „Laski”). Dalej szlak prowadzi w kierunku wschodnim przez Lipce Reymontowskie do Skierniewic.

Gmina Nowosolna powinna podjąć działania promujące szlaki turystyczne oraz obiekty zlokalizowane na ich trasie, konieczne jest nawiązanie współpracy z organizacjami działającymi w zakresie promocji szlaków oraz innymi gminami zlokalizowanymi na szlakach w celu wymiany doświadczeń, wspólnej organizacji wydarzeń kulturowych czy wspólnych starań w pozyskiwaniu środków finansowych. Ważnym aspektem jest aktywna współpraca z dyrekcją Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich.

Gmina Nowosolna powinna również podjąć działania mające na celu lepsze oznakowanie szlaków kulturowych, takie jak: stawianie tablic informacyjnych promujących zabytki i ważne wydarzenia oraz wydanie folderów informacyjnych zachęcających do odwiedzenia miejsc na szlakach. Konieczny jest również rozwój infrastruktury turystycznej: budowa ścieżek rowerowych, miejsc do odpoczynku podróżnych oraz stworzenie bazy gastronomicznej i noclegowej na terenie gminy.

Szlaki turystyczne przebiegające przez teren Gminy Nowosolna

Zadanie 6

Wykreowanie pamiątek regionalnych

Pamiętki regionalne mają na celu promocję gminy Nowosolna oraz propagowanie dziedzictwa kulturowego. Stanowią one swego rodzaju reklamę region oraz upowszechniają wiedzę o przynależności do wspólnoty terytorialnej i samorządowej, podkreślają więzi historyczne i kulturowe.

W skoszewskim kościele znajduje się cudowny, słynący łaskami obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem. Namalowany w drugiej połowie XVI w., prawdopodobnie wykonany w Rzymie na polecenie papieża Grzegorza Wielkiego. Wizerunek Matki Bożej może stać się pamiątką gminy Nowosolna.

W ramach realizacji projektu pn. „Jarmark średniowieczny jako wstęp do odbudowy grodziska w miejscowości Stare Skoszewy” zostały przygotowane gadżety z logo-herbem Starych Skoszew, propagujące historię miejscowości i grodziska oraz reklamujące i upamiętniające imprezę. Stanowiły one swego rodzaju promocję tego unikatowego w skali kraju zabytku archeologicznego.

Gadżety reklamujące Jarmark Średniowieczny

Gadżety reklamujące Gminę

Należy dalej poszukiwać inspiracji i nowych pomysłów do tworzenia pamiątek regionalnych np. pamiątkowych kartek, kolekcjonerskich znaczków pocztowych lub magnesów z pejzażami gminy Nowosolna i wizerunkiem dworu w Byszewach czy obrazem Matki Bożej z Dzieciątkiem ze skoszewskiego kościoła. Pamiątki regionalne powinny być powszechnie dostępne do nabycia w lokalnych sklepach.

Zadanie 7

Wykreowanie markowego produktu „Skoszewy Stare - spotkanie z historią, kulturą i tradycją średniowiecza”

Skoszewy Stare spotkanie z historią, kulturą i tradycją średniowiecza - produkt turystyczny dający szansę rozwoju, promocji oraz odbudowy średniowiecznego grodziska w Skoszewach, będącego jednym z najcenniejszych zabytków archeologicznych w skali regionu i kraju.

Władze Gminy Nowosolna za pośrednictwem Lokalnej Grupy Działania „STER” otrzymały do Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi wsparcie na realizację projektu pn. „Jarmark średniowieczny jako wstęp do odbudowy grodziska w miejscowości Stare Skoszewy” w ramach działania: Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju dla małych projektów. Jarmark Średniowieczny stał się początkiem starań by ta jedna z najstarszych pamiątek kultury nie została zapomniana. Głównym celem projektu jest uświadomienie mieszkańcom początków powstania Starych Skoszew, istnienia grodziska i ważności tego miejsca dla rozwoju gminy, umocnienie tożsamości mieszkańców gminy, integracja mieszkańców poprzez wspólne działania projektowe, promocję turystyczną obszaru, stworzenie cyklicznej atrakcji turystycznej, promocja lokalnych twórców ludowych, ich produktów i usług, których podstawę stanowią lokalne zasoby oraz zaznajomienie uczestników (głównie dzieci i młodzież) z dawnymi zawodami. Zadaniem projektu jest przyczynienie się do wzmocnienia więzi społeczności lokalnej z miejscem zamieszkania, pobudzenie aktywności lokalnej oraz poszerzenie i wzbogacenie oferty spędzania wolnego czasu.

Podczas Jarmarku Średniowiecznego na terenie Szkoły Podstawowej w Starych Skoszewach oraz Gminno Parkowego Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie odsłonięto tablicę informacyjną, przygotowano: wystawę poświęconą grodzisku skoszewskiemu, makietę grodziska skoszewskiego oraz wizualizację komputerową tego miejsca. Podczas jarmarku dzieci ze Szkoły Podstawowej w Starych Skoszewach zaprezentowały fragmenty spektaklu teatralnego, wielokrotnie nagradzanego na różnych konkursach i przeglądach artystycznych, pod tytułem: „Jak Skoszewy miastem się stały”. Następnie dr Jerzy Sikora z Instytutu Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego wygłosił prelekcję, podczas której przedstawił dotychczasowe wyniki badań terenu grodziska i podgrodzia.

Bogate tradycje historyczne i kulturowe Starych Skoszew są godne upowszechniania. Wykonana i postawiona tablica informacyjna na szlaku turystycznym ma za zadanie uporządkować i poszerzyć wiedzę zarówno mieszkańców, jak i turystów, dotyczącą dziejów tego miejsca i tej miejscowości.

Podobny cel przyświecał przygotowaniu makiety grodziska, która jest wykorzystywana podczas zajęć dydaktycznych z historii dla dzieci i młodzieży w szkole podstawowej oraz spotkań i imprez związanych z ideą odtworzenia grodziska - na terenie Gminno Parkowego Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie i w Urzędzie Gminy Nowosolna.

Tablica informacyjna w Starych Skoszewach

Makieta grodziska Skoszewskiego

Podczas trwającego jarmarku średniowiecznego na terenie Gminno Parkowego Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie zagwarantowano szereg dodatkowych, ciekawych atrakcji, w tym: turniej rycerski, pokazy garncarstwa, wikliniarstwa, wizyta u zielarki, wróżenie u wiedźmy, wyrób glinianej biżuterii czy potrawy inspirowane średniowieczem.

W celu kreowania markowego produktu „Skoszewy Stare - spotkanie z historią, kulturą i tradycją średniowiecza” gmina Nowosolna powinna podjąć szereg działań m.in:

- wydać publikację na temat historii grodziska, legend, średniowiecznych tradycji i obyczajów oraz przepisów kulinarnych,
- stworzyć pamiątki regionalne ze Skoszew Starych związane z grodziskiem i średniowieczną kulturą,
- kontynuować cykliczną organizację imprez kulturowych takich jak “Jarmark Średniowieczny”

- regularnie organizować warsztaty rzemieślnicze nawiązujące do kultury średniowiecza takie jak garncarstwo, wikliniarstwo czy średniowieczne warsztaty kulinarne,
- wznowić działania zmierzające do wykupu działki nr 103 oraz realizacji projektu “Rewitalizacja Majdanu jako części grodziska średniowiecznego w Skoszewach Starych.

DZIAŁANIE 3

Kreowanie poczucia tożsamości regionalnej

Kształtowanie poczucia tożsamości regionalnej z całą pewnością wpłynie na zacieśnianie więzi społeczności lokalnej i poczucia własnej wartości. Gmina Nowosolna na kanwie bogatej historii i tradycji może kultywować swoje walory niematerialne i wartości materialne.

ZADANIA:

Zadanie 1

Edukacja regionalna mieszkańców

Zachowanie i propagowanie dziedzictwa winno odbywać się przy współudziale społeczności lokalnej. Dlatego trzeba podjąć działania w celu propagowania wiedzy o zabytkach i zasadach ochrony. Należy umacniać w mieszkańcach gminy poczucie tożsamości poprzez identyfikowanie specyfiki i odrębności lokalnej. Szczególną uwagę należy zwrócić na edukację w zakresie dziedzictwa kulturowego poczynając od szkół, gdzie dzieci i młodzież trzeba zachęcać do poznawania historii swojego najbliższego miejsca zamieszkania. Kolejną ważną grupą, do której należy kierować te działania są właściciele i użytkownicy zabytków.

Ważnym elementem realizowanego Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami jest poszerzanie wiedzy i świadomości społecznej mieszkańców gminy na temat wagi kultywowania tradycji kulturowych gminy i regionu. Szczególnym miejscem poszerzania wiedzy kształtującej tożsamość regionalną i lokalną jest oprócz rodziny szkoła.

Urząd Gminy Nowosolna we współpracy z Gminno Parkowym Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie oraz placówkami oświaty winien kontynuować realizację szeregu działań na rzecz popularyzacji dziedzictwa kulturowego gminy Nowosolna, m.in. wystaw, konkursów, działań edukacyjnych, wydawniczych i promocyjnych, stawiając sobie za cel edukację społeczności lokalnej i jej propagowanie zwłaszcza wśród najmłodszych mieszkańców gminy. Należy kontynuować takie inicjatywy jak - Jarmark Średniowieczny i organizację konkursów literacki i plastycznych. Najistotniejszymi celami, do osiągnięcia są: poznanie historii i dziedzictwa kulturowego miejscowości Stare Skoszewy, budowanie tożsamości lokalnej, rozwijanie zainteresowania historią gminy i regionu.

W Szkole Podstawowej w Starych Skoszewach, podczas zajęć bibliotecznych, wychowawczych oraz lekcji języka polskiego prezentowano postać Jarosława Iwaszkiewicza, jego twórczość oraz związek z Byszewami i terenem gminy Nowosolna.

Szkoła Podstawowa w Starych Skoszewach w listopadzie 2006 roku otrzymała imię króla Władysława Jagiełły, co ma ścisły związek z przeszłością historyczną tej miejscowości – nadaniem przez tego

władcę w roku 1426 praw miejskich Skoszewom. Każdego roku, w rocznicę nadania szkole imienia, następuje uroczyste przyjęcie pierwszoklasistów w poczet uczniów. Podczas uroczystości przygotowywane są przedstawienia związane z przeszłością historyczną oraz patronem szkoły. Także treść hymnu szkoły ściśle związana jest z historią tych ziem.

Bardzo ważnym działaniem jest kontynuacja przez Szkołę Podstawową w Starych Skoszewach współpracy ze środowiskiem lokalnym - mieszkańcami, OSP, KGW cyklicznej imprezy plenerowej pod nazwą: Święto Szkoły – W średniowiecznym mieście. Imprezie towarzyszy szereg działań okolicznościowych, m. in. organizowane są konkursy plastyczne: „Portret Króla Władysława Jagiełły”, „Korona Króla Władysława Jagiełły”, „Zamek Średniowieczny”, „Makieta osady”, „Wyroby z biżuterii”, „wyroby z gliny” oraz konkursy literackie: „Legenda o Starych Skoszewach”. Organizowane są pokazy walk średniowiecznych oraz życia w średniowieczu. Koło Teatralne Parawan przygotowało przedstawienie teatralne: „Jak Skoszewy miastem się stały?”, które wielokrotnie prezentowano w szkole, podczas imprez gminnych oraz Powiatowego Przeglądu Zespołów Teatralnych „Złota Maska” – zdobywając Grand-Prix konkursu.

Do istotnych działań edukacyjnych należą organizowane przez Szkoły Podstawowe: w Lipinach oraz w Starych Skoszewach rajdy piesze po Parku Krajobrazowym Wzniesień Łódzkich oraz tzw.: „Majowe Rajdy Przedszkolaka”. Zarówno wychowankowie, jak i zaproszeni goście podczas spacerów szlakami PKWŁ poznają lokalną historię, zwiedzają ciekawe miejsca, uczestniczą w zabawach i konkursach tematycznych.

Ważnymi inicjatywami edukacyjnymi są również sprawowane przez Szkoły z terenu gminy Nowosolna działania w zakresie opieki nad miejscami pochówku poległych w czasie działań powstańczych oraz wojennych. W ramach tych inicjatyw Szkoła Podstawowa w Lipinach opiekuje się pomnikiem ku czci pomordowanych w czasie II wojny światowej położonym w Lesie Wiączyńskim. Szkoła Podstawowa w Starych Skoszewach opiekuje się Grobem Nieznanego Żołnierza oraz Grobem Powstańca Styczniowego, położonymi na cmentarzu parafialnym w Starych Skoszewach. Gimnazjum w Wiączyniu Dolnym opiekuje się cmentarzem z okresu I wojny światowej położonym na skraju Lasu Wiączyńskiego. Uczniowie wraz z kadrą nauczycielską kilka razy w roku, przy okazji ważnych rocznic państwowych oraz świąt religijnych sprzątają miejsca pamięci, składają kwiaty oraz zapalają znicze ku czci poległym.

Dobłą inicjatywą jest przeprowadzenie serii warsztatów w szkołach podstawowych na temat dziedzictwa kulturowego, opieki nad zabytkami, ładu przestrzennego, chaosu reklamowego itp. w tym celu można nawiązać współpracę ze studenckimi kołami naukowymi działającymi na wydziale Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska np. z kołem naukowym gospodarki przestrzennej “Cirkula”, które ma doświadczenie w organizacji tego typu warsztatów.

Zadanie 2

Upowszechnianie legendy

Należy kontynuować upowszechnianie cennego dziedzictwa kultury niematerialnej gminy Nowosolna do których należy legenda związana z występowaniem głązów narzutowych, które stały się symbolem regionu i powinny być przekazywane kolejnym pokoleniom. Głązy narzutowe od wieków stanowią

powszechnie używany budulec do wznoszenia obiektów mieszkaniowych i gospodarczych – takich jak obory, stajnie, ogrodzenia. Służą również do utwardzania dróg tzw. „kocich łbów”. Głazy narzutowe również obecnie stanowią „modny” materiał budowlany, zbierany i wykorzystywany do budowy fundamentów, ogrodzeń, jako ozdoba do ogrodów. Wykorzystywane są także przez firmy kamieniarskie do wznoszenia pomników w celu upamiętnienia bohaterów narodowych i wydarzeń historycznych. Kontynuacji wymaga rozpowszechnianie legend związanych z występowaniem głazów narzutowych prowadzone przez pracowników Dyrekcji Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich. Celowe jest również rozpowszechnianie treści legendarnych poprzez udostępnianie ich na stronie internetowej gminy i LDG. Konieczne jest włączenie szkół gminnych do popularyzacji treści podań ludowych oraz przeprowadzenie konkursu „Głazy narzutowe jako element krajobrazu gminy Nowosolna”.

Gmina Nowosolna powinna również rozważyć opracowanie krótkiej publikacji w formie broszury zawierającej legendę, opis historii oraz najważniejszych zabytków zlokalizowanych na terenie gminy. Broszura powinna być dostępna w szkołach i urzędzie gminy, jak również powinna być wysyłana do nowych mieszkańców, którzy co roku licznie osiedlają się na terenie gminy.

Budulec lokalny w zabudowie wsi

Budulec lokalny w nawierzchni drogi

Upowszechnianie legendy na stronach www

Zadanie 3

Propagowanie dziedzictwa kulturowego w Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie

Działania podejmowane w Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie mają na celu integrację społeczności lokalnej, propagowanie tradycji i dziedzictwa kulturowego gminy, pielęgnowanie więzi międzypokoleniowych, kultywowanie starego rzemiosła poprzez organizowanie spotkań i warsztatów z lokalnymi twórcami, artystami i rzemieślnikami.

Zakłada się kontynuowanie spotkań malarskich, warsztatów lepienia z gliny i innych zajęć o charakterze kulturowym, mające na celu edukację regionalną mieszkańców i promowanie bogatej historii i kultury gminy Nowosolna. Kultywowanie lokalnych obyczajów, tradycji, rzemiosła ludowego, wymiana doświadczeń kulinarnych wpływa na rozwój kulturowy społeczności lokalnej, pogłębia szacunek do dziedzictwa.

Promowanie dziedzictwa w Gminnym Centrum Kultury

Należy promować działania realizowane przez Gminno Parkowym Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie w tym próby, warsztaty i koncerty zespołu śpiewaczego „Byszewianie, podczas których członkowie zespołu dzielą się wiedzą o tradycjach charakterystycznych dla regionu.

Intensywnych działań promocyjnych wymagają cyklicznie organizowane przez Gminno Parkowe Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie imprezy kulturowo-folklorystyczne takie jak:

- Święto Gminy Nowosolna połączone z obchodami Dnia Matki i Dnia Dziecka,
- Taneczny Piknik – warsztaty otwarte, w czasie których mieszkańcy biorą udział w lekcjach tradycyjnych tańców polskich, jak również poznają tańce innych krajów europejskich,
- Jarmark Średniowieczny, na którym można dowiedzieć się jak wyglądało życie Słowian w okresie przedpaństwowym,
- Święto Odzyskania Niepodległości,
- Dożynki Gminne – impreza, najbardziej nawiązująca do tradycji regionu, podczas której koła gospodyń wiejskich przygotowują tradycyjne polskie i regionalne potrawy, a mieszkańcy włączają się w przygotowanie tradycyjnych wieńców dożynkowych.

Przedmiotowe działania Gminno Parkowego Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie polegające na zaspokajaniu potrzeb i aspiracji kulturalnych społeczeństwa poprzez tworzenie i upowszechnianie różnych dziedzin kultury oraz sztuki profesjonalnej i amatorskiej, wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturowej, ochronie dziedzictwa kulturowego i środowiska powinny być szeroko propagowane na poziomie regionalnym.

Gminno Parkowe Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie jest beneficjentem projektów Wolontariatu Europejskiego. W ramach projektu gości wolontariuszy z krajów europejskich. Każdy z projektów zakłada odmienne działania i wynikające z tych działań produkty. W ramach realizacji projektów powstała książka porównująca polskie i rumuńskie tradycje i zwyczaje (w języku polskim, angielskim i rumuńskim) nagrano również płyty DVD z tańcami europejskimi. Powstałe produkty wymagają szerokich działań promocyjnych i rozpowszechniających.

W ramach tych projektów organizowane są warsztaty, spotkania i wywiady tematyczne mające na celu poznanie różnych kultur i tradycji, np. wieczór rumuński, grecki, taneczny piknik (na którym odbywają się warsztaty tańca greckiego i izraelskiego), czy warsztaty folklorystyczne połączone z występami zespołów z Ukrainy, Bułgarii, Serbii, Tajwanu.

Gminno Parkowe Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie realizowało także program Grundtvig, który opierał się na współpracy międzypokoleniowej osób młodych i starszych. W ramach projektu organizowane były warsztaty dotyczące ginących zawodów, z udziałem prelegentów z dziedziny etnografii z Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. W ramach działań projektowych powstała książka na temat tradycyjnych zawodów, która zbiera w sobie profesje charakterystyczne i popularne od wieków dla wszystkich krajów partnerskich. Jednym z produktów projektu jest nagrana płyta DVD z tańcami – Polska wybrała 2 tańce: poloneza i oberka.

W Gminno Parkowym Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie nie brakuje także spotkań mających na celu promowanie bogatej historii i kultury obszaru gminy oraz pogłębianie szacunku dla dziedzictwa dziejowego.

Ważnym wydarzeniem zainicjowanym przez władze gminy Nowosolna, przy współudziale Gminno Parkowego Centrum Kultury i Ekologii, wpisującym się w tematykę tożsamości regionalnej jest podpisanie w dniu 10.10.2014 roku umowy o partnerstwie pomiędzy gminą Nowosolna a gmina Sulzfeld. Celem zawartej umowy jest rozwijanie współpracy polegającej m.in. na: organizowaniu wymiany młodzieży, ułatwianiu kontaktów przedsiębiorcom, rozwijanie turystyki i wymiany kulturowej, realizowanie projektów w ramach Unii Europejskiej. To właśnie z tego obszaru, przybyli na początku XIX wieku, na teren ówczesnej gminy Nowosolna, koloniści niemieccy, w ramach tzw. „kolonizacji fryderycjańskiej”, przeprowadzonej po III rozbiorze, nadając tym ziemiom nazwę Neu-Sulzfeld. Osadnicy z Niemiec wywarli istotny wpływ na rozwój terenów obecnej gminy Nowosolna oraz kształtowanie tradycji kulturowych. Koleje historii obu krain geograficznych wywarły silny związek między nimi.

Wizyta partnerska w Sulzfeld

Zadanie 4

Wspieranie specjalów lokalnych i wpisanie ich na Ministerialną listę krajowych produktów regionalnych oraz ich promocja

Produkty regionalne decydują o kolorycie, odrębności i specyfice wyodrębnionego obszaru stanowiąc jego bogactwo kultury kulinarnej, dlatego nadal należy kreować regionalne specjały np. pierogi, które stały się symbolem „Święta Pieroga” organizowanym przez sołectwo Moskwa, któremu towarzyszy degustacja pierogów, ciast i innych pyszności i żur Skoszewski serwowany podczas uroczystych obchodów Dnia Niepodległości w Starych Skoszewach.

Zakłada się wpisanie pierogów z Moskwy i żuru Skoszewskiego na listę produktów regionalnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

„żur skoszewski” oraz „moskiewskie pierogi”

Należy kontynuować udział w konkursach kulinarnych, bowiem żur skoszewski przygotowany przez KGW Stare Skoszewy zajął zaszczytne drugie miejsce w prestiżowym kulinarnym konkursie. Gmina Nowosolna powinna również promować swoje regionalne specjały na jarmarkach wojewódzkich i imprezach gminnych.

Zadanie 5

Organizacja spotkań związanych z miejscem bitew

Konieczna jest kontynuacja cyklicznych imprez upamiętniających wydarzenia historyczne, które w ostatnich latach cieszą się bardzo dużym powodzeniem. Liczne miejsca związane z toczącymi się starciami na przełomie listopada i grudnia 1914 roku podczas Bitwy pod Łodzią i pamiątki historycznych tragicznych walk m. in. w Starych Skoszewach i Wiączyńiu Dolnym mogą stanowić obszary rekonstrukcji wydarzeń historycznych. Odtwarzanie wydarzeń może odbywać się w Starych Skoszewach, gdzie wydarzenia historyczne odcisnęły piętno.

Celowe jest kontynuowanie organizowania przy współudziale Parafii Wniebowzięcia NMP i Św. Barbary w Starych Skoszewach, Wójta i Rada Gminy Nowosolna, Gminno Parkowego Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie, szkół z terenu gminy, Stowarzyszenia na Rzecz Rozwoju Gminy Nowosolna, Koła Gospodyń Wiejskich w Starych Skoszewach, Ochotniczej Straż Pożarna w Starych Skoszewach cyklicznych uroczystych gminnych obchodów Święta Odzyskania Niepodległości.

Kontynuacja obchodów święta sprzyja zachowaniu pamięci o żołnierzach poległych podczas II Wojny Światowej i edukacji regionalnej prowadzonej przy współpracy nauczycieli i uczniów szkół gminnych oraz zespoły śpiewacze. Elementem wartym kontynuowania jest również towarzyszący obchodom poczęstunek tradycyjnymi potrawami przygotowanymi przez Koło Gospodyń Wiejskich ze Starych Skoszew oraz specjałem lokalnym „żurem Skoszewskim”.

Władze gminy, placówki oświatowe, przedstawiciele organizacji oraz mieszkańcy gminy uczestniczyli licznie w obchodach Święta Niepodległości dają piękny przykład postawy patriotycznej, kultywowania wydarzeń historycznych i tradycji niepodległościowych.

Organizacja imprez związanych z miejscem bitew - Święto Niepodległości w Skoszewach Starych

Zadanie 6

Promocja imprez o charakterze kulturowym

W gminie Nowosolna od wielu lat kultywowana jest tradycja organizowania cyklicznych imprez o charakterze kulturowo-folklorystycznym Organizacja imprez kulturowo – folklorystycznych - takich jak: Święto Gminy Nowosolna, Dożynki Powiatowe i Gminne, Jarmark Średniowieczny, Sobótki, Oplątek Wigilijny, Dzień Odzyskania Niepodległości, czy Święto Pieroga, Święto Ziemiaka i Dzień Seniora powoduje zwiększenie identyfikacji mieszkańców z kulturą regionu. Przedsięwzięcia te mają na celu promocję dziedzictwa kulturowego gminy, wzmocnienie pozycji gminy Nowosolna jako obszaru atrakcyjnego kulturowo i wykreowanie pozytywnego jej wizerunku oraz przede wszystkim integrację społeczności lokalnej.

Prężnie działające na terenie gminy: zespoły śpiewacze/ludowe - Byszewianie, Wiączynianka, Seniorki z Kalonki, chór męski DYSONANS, Parafialna Orkiestra ze Starych Skoszew, uświetniają swoimi występami zarówno uroczystości lokalne, jak też reprezentują gminę na zewnątrz, uczestnicząc w imprezach o różnym zasięgu. Działające zespoły/formacje przyczyniają się do integracji mieszkańców, kształtowania lokalnej dumy oraz zachowania tożsamości.

Czynny udział w wymienionych powyżej uroczystościach Kół Gospodyń Wiejskich, funkcjonujących praktycznie we wszystkich sołectwach i jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej z Lipin i ze Starych Skoszew przyczynia się do zachowania miejscowych tradycji i zwyczajów kulinarnych.

Organizatorzy i uczestnicy imprez o charakterze kulturowym i folklorystycznym zdają sobie sprawę z wielowiekowej tradycji ich urządzania i uważają coroczny udział we wszystkich uroczystości za istotny element własnej tożsamości lokalnej.

Wójt i Rada Gminy Nowosolna, GPCKiE w Plichtowie
oraz Gminny Związek Rolników, Kółek
i Organizacji Rolniczych zapraszają na:

DOŻYNKI GMINNE

26.08.2018
rozpoczęcie o godz. 13.30

Msza Polowa, część obrzędowa, występy i pokazy
występ Stefano Terrazzino
Trzeci Oddech Kaczuchy, Andrzej Dyszak
Seniorzy z Kalonki, Wiączyńnianka

impresję poprowadzi Magdalena Michalak
zjeżdżalnie dla dzieci, ścianka wspinaczkowa, stoiska sołeckie
Foodtrunki, ogródek piwny

Gminno Parkowe Centrum Kultury
i Ekologii w Plichtowie,
Plichtów 21

Zapraszamy mieszkańców do udziału w konkursie dożynkowym w 3 kategoriach:
najlepszy dżem lub konfitura, najlepsze piśnie, najlepszy chleb.
Karty zgłoszenia i regulamin dostępne są w GPCKiE, na stronie www.gpckie.pl i na FB

Organizacja imprez kulturowo – folklorystycznych - dożynki gminne

Poza realizacją wyżej wymienionych zadań należy sporządzić sprawozdanie z realizacji programu opieki nad zabytkami

12. WSKAZANIA DO DOKUMENTÓW WYŻSZEGO RZĘDU

Rekomendacje do wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami wynikające z opracowanego gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Nowosolna.

Wnioskuje się o uwzględnienie w wojewódzkim programie opieki nad zabytkami następujących działań:

- uwzględnienie propozycji utworzenia parku kulturowego “Śladami Iwaszkiewicza w dolinie Moszczenicy“ w najnowszej edycji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami,
- rozpoznanie i zagospodarowanie osady i grodziska w Starych Skoszewach na cele turystyczno – administracyjne,

- promocja obiektów reprezentatywnych Grodziska w Starych Skoszewach i zespołu dworsko parkowego w Byszewach,
- przeprowadzenie rewaloryzacji zabytkowych założeń zieleni parkowej i cmentarzy,
- promocja szlaków i rozwój szlaków turystycznych,
- rozwój turystyki poznawczej opartej na dziedzictwie kulturowym i walorach krajobrazowych gminy,
- propozycja wpisania na listę produktów regionalnych Żuru Skoszewskiego oraz Moskiewskich pierogów,
- wykreowanie markowego produktu “Skoszewy Stare - Spotkanie z historią, tradycją i kulturą średniowiecza”.

13. MOŻLIWE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY NOWOSOLNA

Program ochrony zabytków Gminy Nowosolna określa pewne kierunki i cele w zakresie ochrony zabytków znajdujących się na terenie gminy. Obowiązek dbania o zabytki spoczywa na właścicielach lub użytkownikach obiektów zabytkowych.

Głównymi źródłami finansowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami, tj. projektów związanych z zabytkami oraz projektów pośrednio związanych z ochroną dziedzictwa są:

1. środki z funduszy europejskich, dystrybuowane na poziomie krajowym,
2. środki z funduszy europejskich – Regionalnego Programu Operacyjnego, dystrybuowane na poziomie województwa,
3. środki z europejskich programów specjalnych, współpracy transgranicznej, itd.,
4. środki finansowe z budżetu państwa, przyznawane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programów ministerialnych,
5. środki wojewódzkie (dotacje podmiotowe dla instytucji, których organizatorem jest samorząd województwa; dotacje dla innych jednostek samorządu terytorialnego; dotacje, granty, nagrody dla innych podmiotów).

Ponadto finansowanie zadań służących realizacji Programu może odbywać się z wykorzystaniem:

- dochodów własnych instytucji kultury,
- środków własnych jednostek samorządu terytorialnego (gmina, powiat),
- środków prywatnych (np.: osób fizycznych, fundacji, stowarzyszeń).

Źródło finansowania		Przedmiot finansowania
budżet państwa	Wojewódzki Konserwator Zabytków (środki finansowe z budżetu państwa z części,	• Prace konserwatorskie i remontowe zabytkowych obiektów na terenie województwa posiadających istotne

	której dysponentem jest wojewoda)	znaczenie historyczne, artystyczne lub naukowe oraz będących w złym stanie technicznym: – zabytki ruchome i nieruchome; ratownicze badania archeologiczne; dokumentacja konserwatorska, ewidencyjna i archeologiczna
	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	<ul style="list-style-type: none"> • Ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego; konserwacja i zabezpieczenie obiektów muzealnych oraz konserwacja i rewaloryzacja zabytków, ochrona dziedzictwa kultury ludowej (Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – w ramach programu „Dziedzictwo Kulturowe”, priorytet 1. „Ochrona zabytków”, priorytet 2. „Rozwój instytucji muzealnych” oraz priorytet 5. „Ochrona dziedzictwa kultury ludowej”) • Inwestycje w infrastrukturę kultury (Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – w ramach programu „Rozwój infrastruktury kultury”) Zachowanie, waloryzacja i ochrona dziedzictwa kulturowego w ramach Mecenatu Państwa • Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami (dotacje celowe przeznaczone na finansowanie lub dofinansowanie zadań z zakresu administracji rządowej i innych zadań oraz na finansowanie lub dofinansowanie prac remontowych i konserwatorskich obiektów zabytkowych jednostkom należącym i nie należącym do sektora finansów publicznych). Dotacje podmiotowe dla narodowych instytucji.
	Ministerstwo Środowiska – państwowe jednostki budżetowe – Parki Narodowe	<ul style="list-style-type: none"> • Wydatki bieżące i inwestycyjne na utrzymanie Parków Narodowych wraz z muzeami przyrodniczym • Wydatki na ochronę krajobrazu kulturowego
Jednostki samorządu terytorialnego (gminy i powiaty)		<ul style="list-style-type: none"> • Ochrona i konserwacja zabytków (wydatki gmin, wydatki powiatów) • Dotacje na działalność bieżącą i inwestycyjną dla instytucji kultury, w tym muzeów
Fundusze Strukturalne Unii Europejskiej		W zależności od programu
Programy wspólnotowe		W zależności od programu
Fundusz Rolny		Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

	<ul style="list-style-type: none"> • Priorytet 3. Jakość życia na obszarach wiejskich i zróżnicowanie gospodarki wiejskiej; <p>Działanie 3.4 Odnowa i rozwój wsi;</p> <p>W ramach działania wspierane będą projekty z zakresu</p> <p>m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> – budowy, przebudowy, remontu lub wyposażenia obiektów (pełniących funkcje publiczne, społeczno- kulturalne, rekreacyjne i sportowe, służących promocji obszarów wiejskich, w tym propagowaniu i zachowaniu dziedzictwa historycznego, tradycji, sztuki oraz kultury) – budowy, remontu lub przebudowy infrastruktury związanej z rozwojem funkcji turystycznych, sportowych lub społeczno-kulturalnych; – zakupu obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie, w tym budynków będących zabytkami, z przeznaczeniem na cele publiczne; – odnawiania, eksponowania lub konserwacji lokalnych pomników historycznych, budynków będących zabytkami lub miejsc pamięci; – kultywowania tradycji społeczności lokalnej oraz tradycyjnych zawodów. <ul style="list-style-type: none"> • Priorytet 4. Leader; <p>Działanie 4.1 Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju;</p> <p>W ramach działania wspierane będą projekty z zakresu m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> – promocji i rozwoju lokalnej aktywności, w tym promocji lokalnej twórczości kulturalnej i artystycznej, z wykorzystaniem lokalnego dziedzictwa kulturowego,
<p>Jednostki administracyjne Kościołów i związków Wyznaniowych</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wydatki bieżące i inwestycyjne na utrzymanie muzeów kościelnych i związków wyznaniowych
<p>Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wydatki bieżące i inwestycyjne na utrzymanie muzeów PTTK • Inne wydatki (utrzymanie szlaków)

DOFINANSOWANIE Z MINISTERSTWA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO Z PROGRAMU „DZIEDZICTWO KULTUROWE”:

W obrębie wskazanych priorytetów dotowane będą projekty związane z rewaloryzacją zabytkowych obiektów nieruchomych i ruchomych, rozwojem instytucji muzealnych, ochroną zabytków archeologicznych, tworzeniem zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego oraz na ochronę zabytkowych cmentarzy. Priorytety ulegają zmianie w poszczególnych latach. W ostatnim czasie zaczęto dostrzegać potrzebę dotowania zabytków archeologicznych i kultury ludowej oraz zabytkowych cmentarzy.

Beneficjentami mogą być wyłącznie właściciele i użytkownicy obiektów zabytkowych, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego, inne jednostki organizacyjne takie jak: samorządowe instytucje kultury, kościoły, związki wyznaniowe, podmioty prowadzące działalność gospodarczą, organizacje pozarządowe.

Beneficjent może złożyć do poszczególnego priorytetu maksymalnie 3 wnioski w jednym roku, a realizacja projektowanych zadań może odbywać się wyłącznie w ciągu roku, w którym dotacja została przyznana. Natomiast refundacja dotyczy kosztów poniesionych w ciągu trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku.

Dotacje z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego można otrzymać

w ramach następujących priorytetów Programu „Dziedzictwo Kulturowe”:

- OCHRONA ZABYTEKÓW
- GROBY I CMENARZE WOJENNE
- KULTURA LUDOWA I TRADYCJA
- OCHRONA ZABYTEKÓW ARCHEOLOGICZNYCH
- MIEJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ

DOFINANSOWANIE w RAMACH PROGRAMU OPERACYJNEGO INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO

Oś Priorytetowa VIII: Ochrona Dziedzictwa Kulturowego i Rozwój Zasobów Kultury,

W ramach priorytetu inwestycyjnego wsparciem objęte będą kompleksowe zadania związane z ochroną i udostępnieniem, w tym turystycznym, zabytków o znaczeniu ogólnopolskim i światowym, w tym znajdujących się na liście Światowego Dziedzictwa UNESCO i liście obiektów uznanych przez Prezydenta RP za Pomniki Historii.

W ramach inwestycji odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego wspierane będą projekty z zakresu ochrony, zachowania i udostępnienia, w tym turystycznego, zabytkowych obiektów o znaczeniu ponadregionalnym, dotyczące renowacji zabytków nieruchomych wraz z otoczeniem, konserwacji zabytków ruchomych i ich digitalizacji (w przypadkach kiedy została ujęta jako element projektu). Poziom dofinansowania nie może przekroczyć 70% kosztów kwalifikowanych.

DOFINANSOWANIE Z NARODOWEGO FUNDUSZU OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków opracowuje co 4 lata listę preferencyjną zabytkowych parków i ogrodów dla Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, w celu finansowania prac z zakresu rewaloryzacji terenów zieleni (parków, cmentarzy). w celu kandydowania obszarów do zamieszczenia na w/w liście potrzebna jest akceptacja Wojewódzkiego Konserwatora zabytków. Za jego pośrednictwem następuje zgłoszenie.

DOFINANSOWANIE w RAMACH REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

Podział środków w ramach funduszy strukturalnych został sędowany dla każdego województwa poprzez Regionalny Program Operacyjny. Dofinansowane projekty są to kluczowe dla regionu inwestycje o charakterze wielkoskalowym. Inwestycje muszą być ujęte w Gminnym Programie Rewitalizacji i wykazywać wpływ na rozwój regionu oraz ożywienie społeczno-gospodarcze terenów zdegradowanych.

Finansowanie zadań RPO dla województwa łódzkiego jest możliwe głównie w ramach osi priorytetowej VI – Rewitalizacja i potencjał endogeniczny regionu.

Oś priorytetowa VI Rewitalizacja i potencjał endogeniczny Regionu:

Działanie VI.1. Dziedzictwo kulturowe i infrastruktura kultury

Poddziałanie VI.1.2 Dziedzictwo kulturowe i infrastruktura kultury

Działanie VI.2. Rozwój gospodarki turystycznej

Poddziałanie VI.2.1 Rozwój gospodarki turystycznej

Działanie VI.3. Rewitalizacja i rozwój potencjału społeczno-gospodarczego

Poddziałanie VI.3.2 Rewitalizacja i rozwój potencjału społeczno-gospodarczego

Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2021-2027

Aktualnie sporządzany jest RPO WŁ na lata 2021-2027, nie są znane jeszcze szczegółowe działania w ramach nowego programu. Fundusze Europejskie na lata 2021-2027 to 72,2 miliarda euro z polityki spójności oraz 3,8 mld euro środków z Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji. Łącznie to około 76 miliardów euro. Środki zostaną przeznaczone na realizację inwestycji w innowacje, przedsiębiorczość, cyfryzację, infrastrukturę, ochronę środowiska, energetykę, edukację i sprawy społeczne.

DOFINANSOWANIE Z PROGRAMU ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH

W ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 - 2020 przewidziano:

Działanie 7. Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich,

Poddziałanie: Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury i powiązanej infrastruktury.

– Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej

Poddziałanie: Wsparcie badań i inwestycji związanych z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej.

– Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego

LEADER

Możliwe jest uzyskanie dofinansowania związanego z ochroną dziedzictwa i podtrzymaniem tradycji kulturowych w ramach działania LEADER, mającego na celu rozwój lokalny realizowany na obszarach obejmujących minimum dwie gminy, dla których utworzono tzw. Lokalną Grupę Działania.

Przepisy dotyczące wydatków na rozwój obszarów wiejskich w latach 2021–2022 zostały określone w rozporządzeniu przejściowym w sprawie WPR, przyjętym 23 grudnia 2020 r. Rozporządzenie w dużej mierze rozszerza zakres obecnych przepisów (początkowo obowiązujących w latach 2014–2020), wprowadzając pewne dodatkowe elementy w celu zapewnienia płynnego przejścia na zasady przyszłej WPR, która ma obowiązywać od 2023r.

PROGRAM OPERACYJNY POLSKA CYFROWA

Oś priorytetowa II. E-Administracja i otwarty rząd,

Priorytet Inwestycyjny 2.3 Wzmacnianie zastosowania technologii komunikacyjno-informacyjnych dla e-administracji, e-learningu, e-integracji, e-kultury i e-zdrowia.

Cel szczegółowy 4: Zwiększenie dostępności i wykorzystania informacji sektora publicznego.

PROGRAM KREATYWNA EUROPA

Program zawiera komponenty: MEDIA i KULTURA adresowane na realizację projektów „miękkich” - nieinwestycyjnych.

PROGRAM EUROPA DLA OBYWATELI

Celem Programu Europa Dla Obywateli jest zwiększenie świadomości obywateli o historii i integracji europejskiej oraz również pomoc w lepszym zrozumieniu polityki Unii Europejskiej i jej wpływu na życie obywateli jej państw członkowskich.

PROGRAM ROZWÓJ INFRASTRUKTURY KULTURY

Program „Rozwój infrastruktury kultury” ma na celu modernizację i rozwój instytucji kultury, a także zwiększenie dostępu i podniesienie atrakcyjności oferty kulturalnej.

Program zawiera trzy priorytety: Infrastruktura kultury, Infrastruktura szkolnictwa artystycznego i Infrastruktura domów kultury

PROMESA MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Z Programu Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego może dotować zadania znacząco wpływające na poprawę dostępności do kultury. Mechanizm programu polega na zwiększeniu

efektywności wykorzystania funduszy europejskich poprzez zapewnienie środków na dofinansowanie tzw. wkładu własnego.

W ramach programu można ubiegać się o dofinansowanie wkładu własnego dla zadań, które ubiegają się o dofinansowanie w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych 2014-2020, Programu Rozwój Obszarów Wiejskich 2014-2020, Programu Kreatywna Europa, Programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA

Narodowy Instytut Dziedzictwa w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego dysponuje programami: „Wolontariat dla dziedzictwa”. Program realizuje Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017, cel: społeczne zaangażowanie w poznanie własnego dziedzictwa i opiekę nad zabytkami.

„Zabytkomania” - Konkurs skierowany jest do amatorów - uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych oraz studentów szkół filmowych.

„Zabytek zadbany” - Konkurs polega na upowszechnianiu dobrych wzorów zagospodarowania i utrzymania obiektów poprzez prawidłowe wykonywanie prac restauratorskich i konserwatorskich.

Przyjęte kategorie: rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu; utrwalenie wartości zabytkowej obiektu; adaptacja obiektów zabytkowych; architektura przemysłowa i dziedzictwo techniki; architektura i konstrukcje drewniane.

NARODOWE CENTRUM NAUKI

Wspieranie działalności naukowej poprzez projekty badawcze, stypendia doktorskie i staże, projekty badawcze dla doświadczonych naukowców w celu realizacji pionierskich badań naukowych.

NARODOWE CENTRUM KULTURY

Projekty internetowe: Platforma Kultury, Mapa Kultury, Pracuj w kulturze, Kultura się liczy; Dom Kultury+, Kultura – Interwencje, Śpiewająca Polska; programy stypendialne: „Młoda Polska” i „Gaude Polonia”.

DOFINANSOWANIE Z BUDŻETU WŁASNEGO URZĘDU MARSZAŁKOWSKIEGO W ŁODZI

Urząd Marszałkowski w Łodzi podjął działania w celu ratowania zabytków, uruchamiając od 2008 roku środki na rewaloryzację obiektów i obszarów zabytkowych.

Sejmik Województwa Łódzkiego dnia 12 stycznia 2010 r. uchwałą nr L/1463/10 przyjął Regulamin określający zasady, tryb udzielania oraz rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków województwa. w myśl § 2 w/w uchwały dotację celową można uzyskać w celu wykonania opracowań projektowych i badawczych, przeprowadzenia prac konserwatorskich zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznym zdefiniowanych w art., 6 ust. 1 pkt. 1, 2, 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 r. Ponadto obiekt lub obszar zgodnie z w/w ustawą musi być wpisany do rejestru zabytków, posiadać

duże znaczenie dla dziedzictwa, znajdować się w granicach administracyjnych województwa łódzkiego i być udostępniany społeczeństwu.

Beneficjentami mogą być właściciele i użytkownicy zabytków. Udzielenie dotacji wymaga złożenia wniosku i spełnienia w/w wymogów formalnych. Następnie podlega opinii Komisji i jest rozpatrywane przez Sejmik Województwa Łódzkiego. Witryna internetowa: <http://bip.lodzkie.pl>

DOTACJE Z BUDŻETU WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTEKÓW

Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków zgodnie z art. 74 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 roku udziela dotacji na prace konserwatorskie obiektów wpisanych do rejestru WKZ. Regulamin przyznawania dotacji stanowi, że mogą być dotowane prace mające na celu zachowanie i ochronę materialnego dziedzictwa. Wojewódzki Konserwator Zabytków przyznaje środki na prace rewitalizacyjne i zabezpieczeniowe zabytków przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnymi wywozami za granicę. Dotowane zabytki winny pełnić funkcję publiczną.

Beneficjentami dotacji podobnie jak w przypadku środków pozyskanych z Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi mogą być: właściciele i użytkownicy zabytków.

Komisja oceniając wniosek uwzględnia: stan zabytku, wartość i czas powstania, uznanie za pomnik historii, rzetelność realizacji zadań, wysokość środków własnych oraz pozyskanych z innych źródeł. Ostateczną decyzję przydziału środków podejmuje Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków. Witryna internetowa: <http://www.lodz.wuoz.gov.pl>

DOTACJE MINISTRA ROLNICTWA I ROZWOJU WSI

W ramach działania „*Odnowa i rozwój wsi*” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Witryna internetowa: <http://www.minrol.gov.pl>

DOTACJE MINISTERSTWA SPRAW WEWNĘTRZNYCH I ADMINISTRACJI, DEPARTAMENT WYZNAŃ RELIGIJNYCH ORAZ MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH I ETNICZNYCH, WYDZIAŁ FUNDUSZU KOŚCIELNEGO

Dotacje udzielane na remonty i konserwacje obiektów sakralnych w zakresie wykonywania podstawowych prac zabezpieczających obiekt (bez wystroju i wyposażenia). Witryna internetowa: <http://www.mswia.gov.pl>

DOTACJE Z WOJEWÓDZKIEGO FUNDUSZU OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

Ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej przyznawane są dotacje na projekty z zakresu ochrony dziedzictwa. Środki przeznaczone są na przeprowadzenie rewaloryzacji terenów zieleni, wykonanie prac leczniczo-pielęgnacyjnych drzew w zabytkowych alejach oraz starodrzewów na terenach gmin w ramach konkursu pod nazwą „Przyrodnicze perły województwa łódzkiego”.

14. REALIZACJA I FINANSOWANIE ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa, na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego dysponującego tytułem prawnym do zabytku. w przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu i ochrony zabytków przez samorząd gminny powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

- 1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest Gmina Nowosolna,
- 2) ochrona dziedzictwa kulturowego na całym obszarze Gminy Nowosolna oraz kształtowanie przestrzeni publicznych ,
- 3) promocja dziedzictwa kulturowego oraz rozwój turystyki kulturowej.

15. PODSUMOWANIE

Rekomendacje wynikające z Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2021-2024 powinny zostać wprowadzone do wszystkich dokumentów strategicznych i planistycznych Gminy Nowosolna.

Zakłada się, że cele określone w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami będą osiągnane w wyniku współpracy Władz Gminy Nowosolna z Łódzkim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, innymi jednostkami samorządu terytorialnego oraz organizacjami i związkami, których działania obejmują ochronę dziedzictwa kulturowego.